

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÖREME AÇIK HAVA MÜZESİ’NİN ERİŞİLEBİLİR TURİZM
AÇISINDAN İRDELENMESİ**

Anıl EVCİ

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Candan KUŞ ŞAHİN**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI
ISPARTA – 2016**

© 2016 [Anil EVCİ]

TEZ ONAYI

Anıl EVCI tarafından hazırlanan "Göreme Açık Hava Müzesi'nin Erişilebilir Turizm Açısından İrdelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak başarı ile savunulmuştur.

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Candan KUŞ ŞAHİN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ali Tolga ÖZDEN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Şehriban ERASLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Enstitü Müdürü

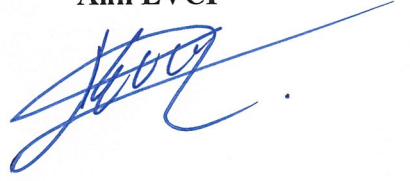
Doç. Dr. Yasin TUNCER

.....

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Anıl EVCI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER	i
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	5
2.1. Koruma.....	5
2.1.1. Koruma kavramı	5
2.1.2. Türkiye’de koruma kavramı ile ilgili yasal mevzuatlar.....	6
2.1.3. Korunan alan kavramı ve çeşitleri	9
2.1.3.1. Tabiat parkı	10
2.1.3.2. Tabiat anıtı	10
2.1.3.3. Tabiatı koruma alanı	11
2.1.3.4. Özel çevre koruma bölgeleri.....	12
2.1.3.5. Yaban hayatı koruma sahaları.....	13
2.1.3.6. Yaban hayatı geliştirme sahaları.....	14
2.1.3.7. Milli parklar	14
2.1.4. Sit kavramı ve çeşitleri	17
2.1.4.1. Doğal sit.....	17
2.1.4.2. Arkeolojik sit	18
2.1.4.3. Kentsel sit.....	19
2.2. Turizm	20
2.2.1. Turizmin tanımı ve özellikleri	21
2.3. Engellilik	26
2.3.1. Engelli tanımı ve çeşitleri	26
2.3.1.1. Geçici (süreksiz) engelliler	28
2.3.1.2. Sürekli (devam eden) engelliler	28
2.3.2. Engellilerin yaşamını sınırlandıran etmenler.....	31
2.3.2.1. Sosyal etmenler.....	31
2.3.2.2. Çevresel etmenler.....	32
2.3.3. Türkiye’de engelli hakları ve yasal düzenlemeler.....	33
2.4. Evrensel Tasarım.....	35
2.4.1. Erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik kavramları.....	35
2.4.2. Erişilebilirlik ve sirkülasyon.....	37
2.4.3. Engellilere yönelik tasarım ilkeleri ve erişim standartları.....	38
2.4.3.1. Kent donatıları	38
2.5. Erişilebilir Turizm	53
3. MATERYAL VE YÖNTEM	57
3.1. Materyal.....	57
3.1.1. Nevşehir ve Kapadokya	57
3.1.2. Göreme Tarihi Milli Parkı	60
3.1.3. Göreme	63
3.1.4. Göreme Açık Hava Müzesi	64
3.1.4.1. Göreme Açık Hava Müzesi çevresi ve ulaşımı.....	66

3.1.4.2. Göreme Açık Hava Müzesi'ndeki mevcut kiliseler.....	71
3.2. Yöntem	84
3.2.1. Anket tasarımı ve uygulanması	85
3.2.2. Örneklem metodu ve örneklem büyüklüğü	87
3.2.3. Verilerin değerlendirilmesi	88
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	90
4.1. Göreme Açık Hava Müzesi'ni Ziyaret Eden Yabancı Turistlere İlişkin Anket Sonuçları	90
4.1.1. Denek profili	91
4.1.2. Deneklerin Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaretleri ile ilgili tercihleri	91
4.1.3. Yabancı turistlerin alanın tasarım özellikleriyle ilgili tercihleri	92
4.1.4. Alanın tasarım özelliklerinin, engelliler açısından değerlendirilmesiyle ilgili yabancı turistlerin tercihleri	94
4.1.5. Yabancı turistlerin alanda vakit geçirmekten memnun olma durumları ve sebepleriyle ilgili tercihleri	96
4.1.6. Yabancı turistlerin alandaki en fazla etkilendiği yerler ile ilgili tercihleri	98
4.2. Göreme Açık Hava Müzesini Ziyaret Eden Yerli Turistlere İlişkin Anket Sonuçları	99
4.2.1. Denek profili	100
4.2.2. Deneklerin Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaretleri ile ilgili tercihleri	100
4.2.3. Yerli turistlerin alanın tasarım özellikleriyle ilgili tercihleri	101
4.2.4. Alanın tasarım özelliklerinin, engelliler açısından değerlendirilmesiyle ilgili yerli turistlerin tercihleri	103
4.2.5. Yerli turistlerin alanda vakit geçirmekten memnun olma durumları ve sebepleriyle ilgili tercihleri	104
4.2.6. Yerli turistlerin alandaki en fazla etkilendiği yerler ile ilgili tercihleri	106
4.3. Göreme Açık Hava Müzesini Ziyaret Eden Yerel Halka İlişkin Anket Sonuçları	107
4.3.1. Denek profili	108
4.3.2. Deneklerin Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaretleri ile ilgili tercihleri	110
4.3.3. Yerel halkın alanın tasarım özellikleriyle ilgili tercihleri	111
4.3.4. Alanın tasarım özelliklerinin, engelliler açısından değerlendirilmesiyle ilgili yerel halkın tercihleri	113
4.3.5. Yerel halkın alanda vakit geçirmekten memnun olma durumları ve sebepleriyle ilgili tercihleri	114
4.3.6. Yerel halkın alandaki en fazla etkilendiği yerler ile ilgili tercihleri	116
4.4. Deneklerin Göreme Açık Hava Müzesi ile İlgili Tercihlerinin Analizi	116
4.4.1. Alanın tasarım özelliklerinin yabancı turist, yerli turist ve yerel halk tarafından karşılaştırılması	116
4.4.2. Engelliler açısından alanın tasarım özelliklerinin karşılaştırılması	119
4.4.3. Alanın tasarım özelliklerinin yaş gruplarına göre değerlendirilmesi	122

4.4.4. Alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından yaş gruplarına göre değerlendirilmesi	125
4.5. Uzmanlara İlişkin Röportaj (Mülakat) Sonuçları	127
4.6. Engellilere İlişkin Röportaj (Mülakat) Sonuçları	129
5. TARTIŞMA VE SONUÇLAR.....	132
5.1. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi	132
5.2. Röportaj Sonuçlarının Değerlendirilmesi	134
5.3. Yerinde Gözlem Çalışması ile Mevcut Durumun Tespiti	136
5.4. Öneriler.....	139
KAYNAKLAR	143
EKLER	152
EK A. Yabancı turist anketi	153
EK B. Yerli turist anketi.....	154
EK C. Yerel halk anketi	155
ÖZGEÇMİŞ	157

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

GÖREME AÇIK HAVA MÜZESİ'NİN ERİŞİLEBİLİR TURİZM AÇISINDAN İRDELENMESİ

Am1 EVCİ

Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Candan KUŞ ŞAHİN

Çağdaş toplumun oluşturulmasında engelli bireylerin, yaşamın tüm kesimlerine uyumlarının sağlanması önemli bir göstergedir. Çünkü kaliteli ve mutlu yaşam her bireyin hakkıdır. Sosyal bir varlık olarak bireyler, boş zamanlarında turistik faaliyetlere katılmak istemektedirler. Bu nedenle mevcut düzenlemeler engellilerin turizm faaliyetlerine katılmasını teşvik edecek duruma getirilmelidir.

Dünya Turizm Örgütü (2005)'ne göre, "engelli kişi" terimi; çevrede karşılaştıklarından dolayı ilişki kurmayı sınırlandıran, konaklama ve seyahat esnasında olduğu gibi diğer turizm hizmetlerinde de özel ihtiyaçları olan özellikle fiziksel, duysal ve zihinsel engelli bireyleri veya özel bakım gerektiren diğer tıbbi durumlarda olan tüm insanları içermektedir.

Türkiye için “Engelli Turizmi” kavramı yeni ortaya çıkmaya başlayan bir olgudur. Engellilerin hakları olmasına rağmen, sosyal yaşama yeterli ölçüde katılmamalarına paralel olarak turizm aktivitelerinden yararlanmaları da istenilen seviyede olmamaktadır. Ancak son yıllarda, engellilerin sosyal yaşama katılımlarını artıracak çalışmaların bir uzantısı olarak turizm alanında da bir takım gelişmeler görülmektedir. Ülkemizde çoğunlukla “Türkiye Sakatlar Derneği” öncülüğünde ve bazı yerel yönetimler tarafından organize edilen alternatif kamp seçenekleri ile engelliler için düzenlenen çeşitli gezi aktiviteleri her ne kadar organizasyon eksiklikleri ve yetersizlikler olsa da engellilerin tatil ihtiyaçlarını gidermek için iyi niyetli girişimler olarak sayılabilmektedir.

Orta Anadolu'nun Aksaray'daki Hasan Dağı ile Kayseri'deki Erciyes Dağı volkanik bölgesinde Nevşehir il sınırları içinde yer alan 1 ilçe merkezi (Ürgüp), 3 kasaba (Uçhisar, Ortahisar, Göreme) ve 2 köy (Çavuşin, Aktepe) de dahil olmak üzere jeomorfolojik, doğal ve kültürel değerleri ihtiva eden 9.614 hektarlık alan, Bakanlar Kurulu Kararı ile 1986 yılında “Göreme Tarihi Milli Parkı” olarak ilan edilmiştir. Bu alan Birleşmiş Milletler Eğitim - Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) tarafından 6.12.1985 tarihinde 357. sırada “Göreme Tarihi Milli Parkı ve Kapadokya'nın Kayalık Alanları” adıyla Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listesine alınmıştır. Alan ülkemizde bu listede bulunan 9 yerden birisidir.

Çalışmada; tarihi yerleşimler (yer altı şehirleri, kiliseler, şapeller), peri bacaları gibi oluşumlar, peyzaj değeri, dinlenme, eğlenme ve turizm kaynak değerlerine sahip olan Göreme Tarihi Milli Parkı içerisinde yer alan Göreme Açık Hava Müzesi; tarihi, doğal, kültürel ve sosyal açıdan incelenmiş, alan içerisindeki turizm çeşitleri ve faaliyetleri irdelenmiştir.

Göreme Açık Hava Müzesi, konum olarak bölgedeki tarihi doğal yapıların en korunaklı şekilde olduğu ve turizm faaliyetleri açısından en fazla turist çeken bölgelerinden birisi olduğu için, erişimin en fazla sağlandığı noktaların başında gelmektedir. Bu noktada, alan içerisindeki erişim potansiyeli değerlendirilmiş, alan içi sirkülasyonu konusunda çeşitli incelemeler yapılmıştır. UNESCO koruması altında olan “Göreme Tarihi Milli Parkı” içerisinde bulunan Göreme Açık Hava Müzesi ve yakın çevresinin, engelli turistlerin ziyaretine uygunluğu irdelenmiş ve erişilebilir turizm potansiyeli açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Erişilebilirlik, Erişilebilir Turizm, Göreme, Göreme Açık Hava Müzesi

2016, 157 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

EVALUATION OF THE GOREME OPEN AIR MUSEUM IN TERMS OF ACCESSIBLE TOURISM

Anıl EVCİ

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture**

Supervisor: Asst. Assoc. Dr. Candan KUŞ ŞAHİN

Ensuring the adaptation of disabled individuals to all sections of life is a very important indicator in terms of developing contemporary society. It is because a quality and happy life is the right of every individual. Being as a social creature, individuals prefer to participate to the touristic activities in their leisure times. Therefore existing arrangements are needed to be set in a proper condition which will encourage participation of disabled people to the tourism activities.

According to World Tourism Organization (2005), "disabled person" term covers individuals who limit establishing relation due to things which they encounter in the environment and who have special needs during accomodation, travel and other tourism services, particularly who have physical, emotional and mental disabilities, as well as all other people who need special care due to their medical conditions.

"Disabled Tourism" concept is a new phenomenon which has started to emerge for Turkey. Although disabled people have some rights, their participation to social life is not sufficient which is also parallel with their insufficient benefiting level from tourism activities. However in recent years, a number of developments in the field of tourism has been observed as an extension of the works to increase participation of people with disabilities to social life. In our country, camping alternatives and sightseeing activities for disabled people which mostly organized under the leadership of "Turkey's Disabled Association" and by participation of some local governments could be accepted as positive attempts in order to meet the holiday needs of disabled people, although these activites have still defectivenesses and deficiencies.

A 9.614 hectares area involving 1 district (Urgup), 3 towns (Nevsehir, Urgup, Goreme) and 2 villages including (Çavuşin, Aktepe) which contains geomorphological, natural and cultural values, and all of which are located in Nevşehir city borders within the Hasan Mountain in the central Anatolian province of Aksaray and Nevsehir province in the volcanic region of Mount Erciyes in Kayseri has been declared as "Goreme National Historical Park" by the decision of the Council of Ministers in 1986. This area has been added to the List of Natural and Cultural Heritage under the name of "Göreme National Park and Cappadocia Rocky Areas" in the 357th order on the date of 12.06.1985 by United Nations Educational -

Scientific and Cultural Organization (UNESCO), and the area is one of the nine places from Turkey which are all located within the list.

In this study; Goreme Open Air Museum located in the Göreme National Park which hosts and have historic settlements (underground cities, churches, chapels), formation of fairy chimneys, landscape values, recreation and entertainment, and tourism resource values are examined in terms of historical, natural, cultural and social aspects, and the tourism types and activities in the area are considered.

Goreme Open Air Museum is the outstanding place which is the best accessible point due to its potential location of having better protected historical and natural structures among other places, and most preferred tourist destination in terms of touristic activities as well. At this point access potential in the field is evaluated, various investigations related to inner area circulation are conducted. Goreme Open Air Museum and its immediate surroundings which is located in the "Goreme National Historical Park" that is under protection of UNESCO, are examined in relation to its compliance with disabled tourist visits, and are evaluated in terms of accessible tourism potential.

Keywords: Tourism, Accessibility, Accessible Tourism, Göreme, Göreme Open Air Museum

2016, 157 pages

TEŞEKKÜR

Yaptığım tez çalışmasının her aşamasında bana öncülük eden ve engin bilgilerini benimle paylaşıp yol gösteren çok değerli Danışman Hocam Yrd. Doç. Dr. Candan KUŞ ŞAHİN'e teşekkürlerimi sunarım. Gerek literatür çalışmalarım, gerekse sistematik bir şekilde ilerlememde yardımcı olan değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Halime GÖZLÜKAYA'ya, Dr. Arş. Gör. Engin KEPENEK'e, Arş. Gör. Duygu KÖSE'ye ve Arş. Gör. Ali Berkay AVCI'ya teşekkür ederim.

Arazi çalışmamın yürütülmesinde her türlü maddi - manevi desteklerini esirgemeyen ve alanla ilgili deneyimlerini aktaran Nevşehir Müze Müdürü Arkeolog Murat Ertuğrul GÜLYAZ'a, Göreme Turizm Geliştirme Kooperatifi Başkanı Mustafa DURMAZ'a, Göreme ilçesinde bulunan Bozlak Turizm Acentesi sahibi Mehmet BOZLAK'a, Göreme Açık Hava Müzesi Müdürü Yalçın KARADENİZ'e, Göreme Açık Hava Müzesi çalışanı Mehmet YAMAN'a ve tüm Göreme Açık Hava Müzesi personeline teşekkür ederim.

ÖYP06445-YL-14 No'lu Proje ile tezimi maddi olarak destekleyen Süleyman Demirel Üniversitesi ÖYP Koordinatörlüğü'ne teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında yanımda olan ve beni destekleyen, hayatımın tüm evresinde olduğu gibi bu dönemimde de arkamda varlıklarını hissettiğim başta babam Aydın EVCİ olmak üzere tüm aileme sonsuz teşekkür eder, hürmetlerimi sunarım.

Anıl EVCİ
ISPARTA, 2016

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1.1. Göreme Açık Hava Müzesi	2
Şekil 2.1. Milas Çubucak Tabiat Parkı	10
Şekil 2.2. Söğüt Yaylası Ulu Ardiç Tabiat Anıtı	11
Şekil 2.3. Yumurtalık Karataş Tabiatı Koruma Alanı	12
Şekil 2.4. Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi	13
Şekil 2.5. Burdur Karataş Gölü Yaban Hayatı Koruma Sahası	13
Şekil 2.6. Burdur Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	14
Şekil 2.7. Yürüyüş güzergahında yer alan engeller	39
Şekil 2.8. Yaya yolu üzerinden dik bir şekilde yükselen biçim	40
Şekil 2.9. Yürüme yolu üzerinde 0.10 m yükseltilmiş platform	40
Şekil 2.10. Engel etrafında dokunsal uyarı işaretleri	41
Şekil 2.11. Erişilebilir yollardaki sarkan işaretler ve bitkiler	41
Şekil 2.12. Sokak lambalarına bağlı çöp kutuları ve merdiven altındaki alanlar	42
Şekil 2.13. Banklı oturma alanları	43
Şekil 2.14. Bank detayı	43
Şekil 2.15. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun standart masa ölçüleri	43
Şekil 2.16. Çöp kutusu detayı	44
Şekil 2.17. Çeşme detayı	44
Şekil 2.18. Yaya kaldırımlarının genişlik ve yükseklikleri	46
Şekil 2.19. Yaya yolu ve çevresi arasındaki seviye değişimi	46
Şekil 2.20. Kaldırım rampaları çeşitleri	48
Şekil 2.21. Kaldırım rampaları kullanım yerleri	48
Şekil 2.22. Merdiven detayı	50
Şekil 2.23. Park alanları erişilebilir ölçütleri	52
Şekil 2.24. Yaya yolunu park alanından ayıran dokulu yüzey	52
Şekil 2.25. Park alanı ve engelli park alanı sembolleri	53
Şekil 3.1. Nevşehir İli'nin Türkiye haritasındaki konumu	57
Şekil 3.2. Nevşehir İli sınırları	58
Şekil 3.3. Nevşehir Kapadokya Bölgesi haritası	59
Şekil 3.4. Göreme Tarihi Milli Parkı sınırları	61
Şekil 3.5. Göreme Tarihi Milli Parkı ulaşım güzergahı	62
Şekil 3.6. Göreme genel görünümü	63
Şekil 3.7. Göreme akşam görünümü	64
Şekil 3.8. Göreme Açık Hava Müzesi genel görünüm	65
Şekil 3.9. Göreme Açık Hava Müzesi kuşbakışı görünümü	66
Şekil 3.10. Göreme Açık Hava Müzesi ulaşım güzergahı (Göreme merkezinden).....	66
Şekil 3.11. Göreme Açık Hava Müzesi ulaşım güzergahı (Ortahisar-Ürgüp yolu).....	67
Şekil 3.12. Otoparklar (a: Müze yolu üzerindeki araç otoparkı; b: Müze yolu üzerindeki otobüs parkı; c: Müze girişindeki araç otoparkı)	67
Şekil 3.13. Müze girişindeki standlar.....	68
Şekil 3.14. Göreme Açık Hava Müzesi girişi	68
Şekil 3.15. Göreme Açık Hava Müzesi girişi turnikeleri.....	69
Şekil 3.16. Müze girişindeki kafeterya	69
Şekil 3.17. Göreme Açık Hava Müzesi'nde yer alan kiliseler	70

Şekil 3.18. Göreme Açık Hava Müzesi girişi toplanma alanı.....	70
Şekil 3.19. Alandaki mevcut tuvaletler	71
Şekil 3.20. Aziz Basil Şapeli ulaşım aksı.....	71
Şekil 3.21. Aziz Basil Şapeli.....	72
Şekil 3.22. Vadi manzarası görünümü	72
Şekil 3.23. Elmalı Kilise ulaşım aksı	73
Şekil 3.24. Elmalı Kilise girişi	73
Şekil 3.25. Elmalı Kilise	74
Şekil 3.26. Azize Barbara Şapeli	74
Şekil 3.27. Azize Barbara Şapeli'nin iç kısmı	75
Şekil 3.28. Elmalı Kilise ve Azize Barbara Şapeli'ni birbirine bağlayan merdivenler	75
Şekil 3.29. Yılanlı Kilise girişi.....	76
Şekil 3.30. Yılanlı Kilise.....	76
Şekil 3.31. Kiler-Mutfak-Yemekhane girişleri	76
Şekil 3.32. Kiler-Mutfak-Yemekhane.....	77
Şekil 3.33. Karanlık Kilise girişi.....	77
Şekil 3.34. Karanlık Kilise	78
Şekil 3.35. Karanlık Kilise'den alanın genel görünümü	78
Şekil 3.36. Azize Catherine Şapeli girişi	79
Şekil 3.37. Azize Catherine Şapeli.....	79
Şekil 3.38. Çarıklı Kilise genel görünümü.....	80
Şekil 3.39. Çarıklı Kilise girişi.....	80
Şekil 3.40. Çarıklı Kilise.....	81
Şekil 3.41. Çarıklı Kilise yemekhanesi	81
Şekil 3.42. Çarıklı Kilise'den iniş	82
Şekil 3.43. Göreme Açık Hava Müzesi iniş yolu.....	82
Şekil 3.44. Rahibeler ve Rahipler Manastırı'nın genel görünümü	83
Şekil 3.45. Rahibeler ve Rahipler Manastırı	83
Şekil 3.46. Hipotez kabul ve red alanları	89
Şekil 4.1. Nevşehir Engelliler Derneği	129

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 4.1. Yabancı turistlerin geldikleri ülkeler ve yapılan anket sayıları	90
Çizelge 4.2. Ankete katılan yabancı turistlerin genel profili	91
Çizelge 4.3. Yabancı turistlere ait alan ziyaretleri ile ilgili veriler	92
Çizelge 4.4. Yabancı turist anketine göre alanın tasarım özellikleri bakımından analizi	93
Çizelge 4.5. Yabancı turist anketine göre alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından analizi	95
Çizelge 4.6. Alana gelmekten memnun olma ve alanı tavsiye etme durumları	96
Çizelge 4.7. Yabancı turistlerin Göreme Açık Hava Müzesi'nde vakit geçirmekten memnun olma sebepleri	97
Çizelge 4.8. Yabancı turistlerin Göreme Açık Hava Müzesi'nde vakit geçirmekten memnun olmama sebepleri	98
Çizelge 4.9. Yabancı turistlerin alan içerisindeki en fazla etkilendikleri yerler	98
Çizelge 4.10. Yerli turistlerin geldikleri şehirler ve anket sayıları	99
Çizelge 4.11. Ankete katılan yerli turistlerin genel profili	100
Çizelge 4.12. Yerli turistlere ait alan ziyaretleri ile ilgili veriler	101
Çizelge 4.13. Yerli turist anketine göre alanın tasarım özellikleri bakımından analizi	102
Çizelge 4.14. Yerli turist anketine göre alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından analizi	104
Çizelge 4.15. Alana gelmekten memnun olma ve alanı tavsiye etme durumları	105
Çizelge 4.16. Yerli turistlerin Göreme Açık Hava Müzesi'nde vakit geçirmekten memnun olma sebepleri	105
Çizelge 4.17. Yerli turistlerin Göreme Açık Hava Müzesi'nde vakit geçirmekten memnun olmama sebepleri	106
Çizelge 4.18. Yerli turistlerin alan içerisindeki en fazla etkilendikleri yerler	106
Çizelge 4.19. Yerel halkın yaşadıkları yerler ve anket sayıları	107
Çizelge 4.20. Nevşehir'de yaşama süreleri	108
Çizelge 4.21. Ankete katılan yerel halkın yaş dağılımları	108
Çizelge 4.22. Ankete katılan yerel halkın genel profili	109
Çizelge 4.23. Alana ulaşım ve alan kullanımı	110
Çizelge 4.24. Yerel halk anketine göre alanın tasarım özellikleri bakımından analizi	112
Çizelge 4.25. Yerel halk anketine göre alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından analizi	113
Çizelge 4.26. Alana gelmekten memnun olma ve tekrar gelme durumları	114
Çizelge 4.27. Yerel halkın Göreme Açık Hava Müzesi'nde vakit geçirmekten memnun olma sebepleri	115
Çizelge 4.28. Yerel halkın Göreme Açık Hava Müzesi'nde vakit geçirmekten memnun olmama sebepleri	115
Çizelge 4.29. Yerel halkın alan içerisindeki en fazla etkilendikleri yerler	116
Çizelge 4.30. Alanın tasarım özelliklerinin denek gruplarına göre analizi	117
Çizelge 4.31. Alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından denek gruplarına göre analizi	121
Çizelge 4.32. Alanın tasarım özelliklerinin yaş gruplarına göre analizi	122

Çizelge 4.33. Alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından yaş gruplarına göre analizi.....	126
---	-----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ANOVA	Varyans analizi
DEV	Dünya Engelliler Vakfı
DOSİMM	Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü
HIV	Aids'e yol açan virüs
IBM SPSS	İstatistiksel analize yönelik bilgisayar programı
ICOMOS	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
IUCN	Dünya Korunma Birliği
IUOTO	Uluslararası Resmi Seyahat Organizasyonları Birliği
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KAK	Kara Avcılığı Kanunu
KTVKK	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
M.Ö	Milattan önce
M.S	Milattan sonra
MPK	Milli Parklar Kanunu
OK	Orman Kanunu
SAKY	Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği
TDK	Türk Dil Kurumu
TS	Türk Standartları
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
WDU	Dünya Engelliler Birliği
HA	Hektar Alan

1. GİRİŞ

Turizm, genel olarak devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak, tatil-dinlenme-eğlenme gibi ihtiyaçların giderilmesi amacı ile yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketidir (Özkan, 2005).

Bir toplumun ekonomik refahını olduğu kadar yaşam kalitesini ve uluslararası alanda iletişimini güçlendiren ve sosyo-kültürel alışverişe de imkan sağlayan bacasız endüstri olarak kabul edilmekte olan turizmde en fazla ilgi çeken mekanlar, doğanın en az tahrip edildiği yerler olarak görülmektedir. Kentlerin karmaşık ve yorucu yaşam düzeninden uzaklaşmak isteyen insanlar doğal, kültürel ve görsel değerlerini koruyabilmiş olan turistik yörelere yönelmeye başlamışlardır. Bu nedenle, doğal ve kültürel değerleri zengin ve bunları koruyabilmiş yöreler, daha çok ziyaret edilmektedir (Tan, 2013).

Tarihi dokusu (yer altı şehirleri, kiliseler, şapeller), peri bacaları gibi oluşumlar, endemik bitkiler, peyzaj değeri, manzara bütünlüğü, dinlenme ve eğlenme ile turizm kaynak değerlerine sahip, görülmeye değer eşsiz bir yer olan Göreme Tarihi Milli Parkı, milli park statüsünde korunmaktadır.

Göreme Tarihi Milli Parkı içerisinde yer alan Göreme Açık Hava Müzesi, Nevşehir'e 13 km uzaklıkta ve Göreme kasabasının 2 km doğusunda yer alan bir kaya yerleşim yeridir (Şekil 1.1). (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015). Ülkemizin eşsiz açık hava müzelerinden bir tanesi olan Göreme Açık Hava Müzesi, 2015 yılında yaklaşık 975 bin ziyaretçisi ile ülkemizin en fazla ziyaret edilen altıncı müze-ören yeri olmuştur (DÖSİMM, 2016). Manastır eğitim sisteminin başlatıldığı yer olarak kabul edilmekte olan Göreme Açık Hava Müzesi, M.S. 4. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar yoğun bir şekilde manastır hayatına ev sahipliği yapan bir kaya yerleşim alanıdır (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015).

Göreme Açık Hava Müzesi, 6 Aralık 1985 tarihinden itibaren, doğal ve kültürel varlık olarak UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015).

Şekil 1.1. Göreme Açık Hava Müzesi (Anonim, 2015/a)

Göreme Açık Hava Müzesi içerisinde; Aziz Basil Şapeli, Elmalı Kilise, Barbara Kilisesi, Yılanlı Kilise, Yemekhane, Karanlık Kilise, Azize Catherine Şapeli, Çarıklı Kilise ve Rahibeler Manastırı olmak üzere toplam 9 adet kilise bulunmaktadır.

“İnsanların yaşamlarının belirli bir bölümünde bazı kısıtlamalarla karşılaşmasının doğal olduğu, yanlış olanın, kişilerin bu durumdayken herkese açık mekanları kullanamaz duruma getirilmeleridir” şeklindeki düşünceler giderek yaygınlaşmaktadır. Bu kişilerin engelli sayılamayacakları, ancak tasarım yoluyla engelli hale getirildikleri devamlı vurgulanmaktadır (Tunbiş, 1996).

Engelli sayısındaki artışla birlikte, engelliliğe ve engelli bireylere bakış değişmeye başlamış ve pek çok ülkede engellilerin yaşadıkları sorunlar gündeme daha fazla gelmeye başlamıştır.

Her birey gibi toplumun ayrılmaz bir parçası olan engellilerin de toplum hayatına katılma ve yaşama hakları vardır. Ulaşabilir ve erişilebilir bir çevre oluşturmada, herkese sorumluluk düşmektedir. Yasalar ve mali sistemler yardımcı unsur olmakla birlikte, esas sonuç plancı, tasarımcı, yapımcı, yönetici ve diğer profesyonel grupların becerilerine bağlıdır (Thiberg, 1996). Engelli bireyin, kimseye muhtaç olmadan

desteksiz bir yaşam sürmesi ve sosyal hayata katılabilmesi için çevre problemleri çözülmelidir. Bu problemlerin çözülmesiyle, engelli bireyler erişilebilir bir çevreye ve daha yüksek standartlarda hayata sahip olabilecektir.

Turizm alanında engelli insanların, çeşitli güdülerle farklı deneyimleri arzuladıkları görülmektedir. Her engelli insanın birbirinden farklı destek ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu nedenle, engelli turizmi kavramı bu çeşitliliğin vurgulanmasını engellemektedir. Dolayısıyla günümüzde engelli turizmi kavramı “erişilebilir turizm (accessible tourism)” olarak evrimleşmiştir. Erişilebilir turizm kavramı; ulaşım, görme, duyma ve algılama boyutlu turizme erişim gereksinimleri olan insanları, engelliler, yaşlılar ve çocuklar da dahil olmak üzere kapsamaktadır (Çakmak, 2008).

Sürdürülebilir bir engelli turizmi yaratmak için, sadece tesislerin değil bir bütün olarak çekim yerlerinin de engelli turistlere uygun olarak yapılandırılması gerekmektedir (Ayyıldız vd., 2014).

Engelli bireylerin destinasyon (varış yeri) seçimlerinde, altyapının ve ulaşılabilir turizm işletmelerinin mevcudiyeti önemli bir konudur. Engelli turistler, gittikleri destinasyonda başta uygun konaklama işletmesi olmak üzere ulaşılabilirliğe uygun (engellilerin rahatça hareket edebileceği) işletmeleri bulamadıkları takdirde destinasyon tercihlerini değiştirebilmekte veya seyahatlerini iptal edebilmektedirler (Darcy ve Pegg, 2011).

Destinasyonlarda farklı engellilik çeşitlerine göre ulaşılabilirliğin sağlanması gerekmektedir. Engelli bireylerin, turizm faaliyetine katılma hevesinde olmalarına karşın, bütün destinasyonlarda aynı ulaşılabilirliğin sağlanamaması, yeterli bilgilendirmenin yapılmaması ve kötü deneyimler yüzünden turizm faaliyetini gerçekleştirememektedirler (European Commission, 2004).

Erişilebilir turizm olgusunun doğru anlaşılabilmesi için yöneticilerin engelli turist gruplarının karakteristiklerini, sosyal yapılarının doğasını da göz önüne alarak anlamaları gerekmektedir (Buhalis and Darcy, 2010).

Türkiye’deki birçok turizm tesis ve alanları, erişilebilirlik ve fonksiyonların kullanımları açısından çeşitli sorunlarla karşı karşıyadırlar. Çoğu engelli birey, hem iç hem de dış

mekanlarda yaşadıkları sorunlar nedeniyle sosyal ortamlardan uzaklaşmaktadırlar. Bu bağlamda, yapılan çalışmada, tarihi ve inanç turizmi değerleri yanında kültür turizmi açısından da önemli bir yere sahip olan Göreme Açık Hava Müzesi, erişilebilir turizm açısından irdelenmiştir. Alanda mevcut durum analizi yapılmış, uzman, ziyaretçi, yerel halk ve engellilerin erişilebilirlik konusuna bakışları, talepleri ve eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmadan elde edilecek anket sonuçlarının, alanın erişilebilirliğine bir altlık oluşturması, kılavuz görevi üstlenmesi öngörülmektedir.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

2.1. Koruma

2.1.1. Koruma kavramı

Koruma kavramı sözlükte; “Bir kimseyi ya da bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden ya da zor bir durumdan uzak tutmak, muhafaza etmek” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1983). Genel anlamıyla “muhafaza etmek” anlamındaki koruma kavramı, insanlık tarihine eşit geçmiş olan bir olgudur (Çeçener, 1981). Bu olgu, çeşitli zaman dilimlerinde toplumların sahip oldukları toplumsal, doğal, kültürel ve ekonomik koşullara göre yarattığı birikim ve değerlerin, gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak için ortaya çıkmıştır. Yok edilen doğal, kültürel ve tarihi değerlerin yeniden üretimleri söz konusu olmadığından, bu değerleri korumak bir gereklilik, koruma amaçlı müdahaleler ise toplumsal bir zorunluluk haline gelmiştir (Erder, 1975).

Kentsel Terimler sözlüğünde koruma kavramı “Kentlerin belli kesimlerinde yer alan bilimsel (tarihsel) ve yapı tasarımcılık (mimari) değerleri yüksek yapıtlarla anıtların ve doğal güzelliklerin kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve dokuncalı (zararlı) eylemler karşısında güvence altına alınması” şeklinde tanımlanmaktadır (Keleş, 1980).

Koruma konusundaki en temel yasal kaynak olan, 21/07/1983 tarih ve 2863 sayılı (değişiklik) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda koruma ve korunma; “Taşınmaz kültür varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleri” şeklinde tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1983/a).

ICOMOS’a göre ise korumanın tanımı; “Kültürel mirasın anlaşılmasındaki, tarihinin ve anlamının bilinmesi, malzemelerin korunmasının sağlanması, gerektiği gibi muhafaza edilmesi, restore edilmesi ve geliştirilmesi ile ilgili olan tüm çabalar” şeklinde yapılmıştır (Kasar, 2015).

Korumada önemli noktalardan birisi, kültürel mirasın insanlığın ortak çıkarları doğrultusunda ve saygı çerçevesi içerisinde korunmasıdır. Bu miraslar, taşıdıkları

değerler itibariyle korunmakta ve insanlara çeşitli sorumluluklar yüklemektedir (Kasar, 2015).

Uygarlık tarihi içinde insanın doğrudan veya dolaylı olarak, doğa ile birlikte yarattığı doğal, kültürel ve tarihi değerlerin korunması, günümüzün ortak sorunu olarak kabul edilmiş, ulusal ve uluslararası boyuta taşınmıştır.

Koruma anlayışında ortaya çıkan kapsam genişlemesiyle, konuyla ilgili ulusal ve uluslararası kavram ve tanımlar da gelişmiştir. Türkiye’de çeşitli tarihlerde benimsenmiş olan koruma ile ilgili uluslararası sözleşmelerde (Sağır, 2013):

- ✓ 1964 Venedik Tüzüğü’nde; tarihi kültür varlığı,
- ✓ 1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’de; kültürel miras, anıtlar, yapı toplulukları, sitler, doğal miras,
- ✓ Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler UNESCO 26-30 Kasım 1976, Nairobi Deklarasyonu’nda; tarihi ve mimari alanlar, çevre, koruma,
- ✓ 1985 Granada Anlaşması – Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi’nde; mimari mirasın tanımlanması, anıtlar, bina grupları, ören yerleri,
- ✓ UNESCO Dünya Miras Listesi’nde; dünya mirası, anıt, yapı grubu, sit, doğal sit, karmaşık kültürel ve doğal sit, kültürel peyzaj, taşınabilir miras, uluslararası eşsiz değer gibi koruma kavramları yer almaktadır.

2.1.2. Türkiye’de koruma kavramı ile ilgili yasal mevzuatlar

20. yüzyılda sosyal, ekonomik, politik ve kültürel yapılardaki değişiklikler, koruma alanının yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir. Koruma; anıt ölçeğinden alan/çevre ölçeğine taşınmış, korunacak kültür varlıklarının tanımı, peyzaj alanları ve bir yerin doğal yapısı gibi fiziksel/coğrafi özelliklerini de içine alacak şekilde genişlemiştir. 21. yüzyılda ise bu tartışmalara sürdürülebilir kalkınma-koruma ilişkisi, katılım, kültürel

peyzaj, somut olmayan kültür varlıkları, kentsel dönüşüm ile alan yönetimi kavramları da eklenmiştir (Kamacı, 2014).

Bu bilgiler doğrultusunda, Türkiye’deki koruma kavramı ile ilgili yasal mevzuatlar aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir:

➤ **Milli Parklar Kanunu (MPK):** 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 09.08.1983 tarihinde ilan edilmiştir. Bu kanunla birlikte Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı ve Tabiatı Koruma Alanı kavramları tanımlanmıştır (Albayrak, 2010).

➤ **Kara Avcılığı Kanunu (KAK):** İlk kez 05.05.1937 tarihinde 3167 sayı ile yayımlanmış, 01.07.2003 tarihinde gerekli değişiklik ve eklemeler yapılarak 4915 sayı ile yeniden yürürlüğe girmiş olan bu kanunun amacı; sürdürülebilir av ve yaban hayatı yönetimi için av ve yaban hayvanlarının doğal yaşam ortamları ile birlikte korunmalarını, geliştirilmelerini, avlanmalarının kontrol altına alınmasını, avcılığın düzenlenmesini, av kaynaklarının milli ekonomi açısından faydalı olacak şekilde değerlendirilmesini ve ilgili kamu ve özel hukuk tüzel kişileri ile işbirliğini sağlamaktır (Zeydanlı, 2008).

➤ **Orman Kanunu (OK):** 1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanunu kapsamında; Muhafaza Ormanları, Gen Koruma Ormanları, Tohum Meşcereleri ve Orman İçi Dinlenme Yerleri yer almaktadır (Albayrak, 2010).

➤ **Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KTVKK):** 21 Temmuz 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2863 sayılı kanunun amacı; “Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir” (Resmi Gazete, 1983/a).

Bu kanuna göre; kültür varlıkları, tabiat varlıkları, sit ve ören yeri tanımlanmıştır. “Kültür varlıkları; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır olarak, tabiat varlıkları; jeolojik

devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir olarak, sit; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır olarak, ören yeri; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır” olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1983/a).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na göre korunması gereken taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları aşağıda verilmiştir (Resmi Gazete, 1983/a):

- a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
- b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,
- c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,
- d) Milli tarihimizdeki önlemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller, kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve isihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar, harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular, tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar, sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar,

camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar, çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler, mezarlıklar, hazineleler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar, külliyeleler, eski anıt ve duvar kalıntıları, freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları gibi taşınmazlar, taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir. Tarihi mağaralar, kaya sığınakları, özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir (Resmi Gazete, 1983/a).

➤ **Çevre Kanunu:** 9 Ağustos 1983 yılında yürürlüğe giren 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun amacı 1. maddesinde; “Bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır” şeklinde ifade edilmektedir (Resmi Gazete, 1983/b).

➤ **Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (SAKY):** 2002 yılında çıkarılan, 2005 yılında düzenlenen ve 04 Nisan 2014 tarihinde yeniden düzenlenerek yürürlüğe giren yönetmeliğin amacı; “Türkiye'nin karasal sınırları ve kıta sahanlığı dâhilinde yer alan sulak alanların korunması, yönetimi ve geliştirilmesi ile bu konuda görevli kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon esaslarını belirlemektir” (Resmi Gazete, 2014).

2.1.3. Korunan alan kavramı ve çeşitleri

2004 yılında IUCN tarafından Korunan Alanlar; “Biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması amacıyla ayrılan, yasal ve diğer etkili araçlarla yönetilen karasal ve denizel alanlar” olarak tanımlanmıştır. 2008 yılında ise; “Bütünleşik ekosistem hizmetleri ve kültürel değerler ile doğanın uzun dönemli korunmasını sağlamak için kabul edilen ve ayrılan, yasal veya diğer etkili araçlarla yönetilen, net olarak tanımlanan coğrafik bir yüzeye sahip alanlar” şeklinde tanımlanmıştır (Arpa, 2011).

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ise Korunan Alanı; “Özgün koruma amaçlarını gerçekleştirmek için belirlenen, düzenlenen ve yönetilen, coğrafi olarak tanımlanmış bir alan” olarak tanımlamaktadır (Arpa, 2011).

2.1.3.1. Tabiat parkı

Tabiat Parkları; “Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları” şeklinde tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2012/b).

Türkiye’deki tabiat parkı adedi 203’tür Bu parkların kapladıkları toplam alan ise 96,9 Ha’dır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015). Şekil 2.1’de, Milas Çubucak Tabiat Parkı örneği yer almaktadır.

Şekil 2.1. Milas Çubucak Tabiat Parkı (Anonim, 2016/a)

2.1.3.2. Tabiat anıtı

Tabiat Anıtı; “Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçaları” şeklinde tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2012/b).

Türkiye’deki Tabiat Anıtı adedi 112’dir. Bu tabiat anıtlarının kapladığı toplam alan ise 6,68 Ha’dır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015). Şekil 2.2’de, Söğüt Yaylası Ulu Ardiç Tabiat Anıtı örneği yer almaktadır.

Şekil 2.2. Söğüt Yaylası Ulu Ardiç Tabiat Anıtı (Anonim, 2016/b)

2.1.3.3. Tabiatı koruma alanı

Tabiatı Koruma Alanı; “Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçaları” şeklinde tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2012/b).

Türkiye’deki Tabiatı Koruma Alanı adedi 31’dir. 31 adet tabiatı koruma alanının kapladığı toplam alan ise 63.694 Ha’dır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015). Şekil 2.3’te, Yumurtalık Karataş Tabiatı Koruma Alanı örneği yer almaktadır.

Şekil 2.3. Yumurtalık Karataş Tabiatı Koruma Alanı (Anonim 2016/c)

2.1.3.4. Özel çevre koruma bölgeleri

Özel Çevre Koruma Bölgeleri; “Ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi haiz, çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı, biyolojik çeşitliliğin, doğal kaynakların ve bunlarla ilgili kültürel kaynak değerlerinin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekli olan ve Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilen kara, su ve deniz alanları” ifade etmektedir (Resmi Gazete, 2012/b).

Türkiye’deki Özel Çevre Koruma Bölgeleri adedi 16’dır. Özel Çevre Koruma Bölgeleri’nin kapladığı toplam alan ise 1285,345 Ha’dır (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 2016). Şekil 2.4’te, Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi örneği yer almaktadır.

Şekil 2.4. Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi (Anonim 2016/d)

2.1.3.5. Yaban hayatı koruma sahaları

Yaban Hayatı Koruma Sahaları; “Yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahaları” ifade etmektedir (Resmi Gazete, 2004).

Türkiye’deki Yaban Hayatı Koruma Sahaları’nın adedi 109’dur. Bu sahaların kapladıkları toplam alan ise 1.636 Ha’dır (Arda, 2003). Şekil 2.5’te, Karataş Gölü Yaban Hayatı Koruma Sahası örneği yer almaktadır.

Şekil 2.5. Burdur Karataş Gölü Yaban Hayatı Koruma Sahası (Anonim, 2016/e)

2.1.3.6. Yaban hayatı geliştirme sahaları

Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları; “Av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma plânı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahalar” şeklinde tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2004).

Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ülkemizdeki adedi 81’dir. Bu sahaların kapladıkları toplam alan ise 1.19 Ha’dır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015). Şekil 2.6’da, Burdur Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası örneği yer almaktadır.

Şekil 2.6. Burdur Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Anonim, 2016/f)

2.1.3.7. Milli parklar

Milli Parklar; “Bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları” olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2012/a).

Türkiye’deki Milli Park adedi 40’dır. Bu parkların kapladıkları toplam alan ise 828.61 Ha’dır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015).

Milli park kavramının tarihi gelişimi

Milli Park kavramı ve uygulaması dünyada ilk kez, 1872 yılında ABD'nde 899.100 hektar büyüklüğündeki Yellowstone Milli Parkı ilanını sağlayan özel bir kanunla başlatılmıştır. Türkiye'de de; 31 Ağustos 1956 tarihinde kabul edilen 6831 sayılı Orman Kanunu'nun "VI. Milli parklar" başlığı altındaki 25. maddesinde "Orman Genel Müdürlüğü; mevki ve özelliği dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları; bilim ve fennin istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadıyla, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma sahaları ve orman mesire yerleri olarak ayırır, düzenler, yönetir ve gerektiğinde işletir veya işlettirir" denilerek Milli Park kavramı ilk kez yasal zeminde yerini almıştır. 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesinin ilk uygulaması ise, 1958 yılında ilan edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın ilanıdır. Dünya genelinde toplam 6.555 adet Milli Park bulunmaktadır (Anonim, 2015/b).

Milli park ölçütleri

Dünya Koruma Birliği, bir alanın Milli Park olabilmesi için üç temel niteliğe sahip olması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu nitelikler aşağıda belirtilmektedir (Cırık, 2007):

- ✓ Alan doğal, kültürel veya rekreasyonel kaynak değerleri açısından az bulunur nitelikte olmalıdır.
- ✓ Alanın korunmaya ihtiyacı olmalıdır.
- ✓ Alan korunabilir (korunmaya uygun – kaynak değerleri tahrip olmamış) olmalıdır.

Türkiye'de ise Milli park olarak belirlenen alanların sahip olması gereken nitelikleri aşağıdaki şekilde belirtilmektedir (Resmi Gazete, 1986):

- ✓ Tabii ve kültürel kaynak değeri ile rekreasyonel potansiyeli, milli ve milletlerarası seviyede özellik ve önem taşımalıdır.

- ✓ Kaynak değeri, gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olmalıdır.
- ✓ Kaynak değeri tahrip olmamış veya teknik ve idari müdahalelerle ıslah edilebilir durumda olmalıdır.
- ✓ Saha büyüklüğü, kaynak değeri kesafeti yönünden, özel haller ve adalar dışında, en az 1000 hektar olmalı ve bu alan bütünüyle koruma ağırlıklı zonlardan meydana gelmelidir. İdari ve turistik amaçlı geliştirme alanları bu asgari saha büyüklüğünün dışındadır.

Milli park alanlarında planlama

Günümüzde, ulusal ve uluslararası platformlarda, milli parklar ve diğer korunan alanlarda (Tabiat Parkı, Tabiatı Koruma alanı vb), doğal kaynakların yönetilmesinin aracı olan ‘Yönetim Planları’nın hazırlanması ve uygulanması yaklaşımı benimsenmektedir. Korunan alanlar için “Yönetim Planları; Biyolojik çeşitliliğin nasıl korunacağı ve doğal kaynağın nasıl yönetileceğini tanımlayan ve doğal kaynağı yönetirken yapılacak, yapılmayacak faaliyetler veya sınırlı çerçevede yapılacak faaliyetleri, alanın yönetilme hedeflerine bağlı olarak tanımlayan ve faaliyetler arasında mantık ilişkisini (kim, nerede, nasıl, ne zaman, ne yapacak) kuran üst ölçekli planlardır” (Cırık, 2007).

Milli parklar, tabiat parkları, sulak alanlar vb. korunan alanlarda yapılacak her tür ve ölçekte planlar aşağıdaki ilkeler doğrultusunda hazırlanmaktadır (Resmi Gazete, 2012/a).

➤ Milli parklar, tabiat parkları, sulak alanlar vb koruma statüsü bulunan diğer alanlarda, kaynak değerlerinin etkin korunması, devamlılığının sağlanması, koruma-kullanma dengesi gözetilerek arazi kullanım kararlarının geliştirilmesi, korunan alan ile etkileşim halinde bulunan yerleşim alanlarının olumsuz etkileri gözetilerek sosyo-ekonomik faaliyetlerin belirlenmesi için öncelikle uzun devreli gelişme planı veya yönetim planı hazırlanır.

➤ Uzun devreli gelişme planları Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nca yapılır veya yaptırılır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nca hazırlanan veya hazırlattırılan gelişme planlarında Bakanlığın olumlu görüşü alınır, bu görüş dikkate alınarak Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nca yürürlüğe konur.

➤ Milli park, tabiat parkı ve sulak alanların uzun devreli gelişme planları veya yönetim planlarının ilke ve hedefleri doğrultusunda, korunan alanın önemine ve büyüklüğüne göre gerektiğinde çevre düzeni planı, gelişme planında iskan ve yapılaşmaya konu olacak yerler için 1/5000 ölçekli nazım ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planları yapılır.

➤ Yönetim planı tamamlanan sulak alanın bulunduğu bölgede çevre düzeni planı olmaması halinde, çevre düzeni planları yönetim planları dikkate alınarak yapılır. Yönetim planları yapılmayan sulak alanlarda ise, 17/5/2005 tarihli ve 25818 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği'nde belirtilen koruma bölgeleri sınırları hazırlanacak çevre düzeni planlarına işlenir.

2.1.4. Sit kavramı ve çeşitleri

1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda Sit; “Tarih öncesinden günümüze kadar çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin geçtiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar” olarak tanımlanmaktadır. 2004 yılında kabul edilen “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile bu tanıma “kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş” ibaresi eklenerek sit kavramı detaylandırılmıştır (Resmi Gazete, 1983/a).

2.1.4.1. Doğal sit

Doğal (Tabii) Sit; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 2007).

I. Derece Doğal (Tabii) Sit: Bilimsel muhafaza açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanları kapsamaktadır. Bu alanlarda bitki örtüsü, topoğrafya, silüet etkisini bozabilecek, tahribata yönelik hiçbir eylemde bulunulamaz (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 2007).

II. Derece Doğal (Tabii) Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında kamu yararı göz önüne alınarak kullanıma açılacak alanları kapsamaktadır. Bu alanlarda, turizm yatırım ve turizm işletme belgeli turistik tesisler ile hizmete yönelik yapılar dışında herhangi bir yapılaşmaya gidilemez (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 2007).

III. Derece Doğal (Tabii) Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak konut kullanımına da açılacak alanları kapsamaktadır (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 2007).

2.1.4.2. Arkeolojik sit

Arkeolojik sit kavramı insanlığın doğuşundan bu tarafa gelen tüm uygarlıkların sosyo-kültürel, ekonomik yapısını gösteren, yer altı ve yer üstü varlıklarının yer aldığı alanları kapsamaktadır (Dönertaş, 2014).

I. Derece Arkeolojik Sit: Yapılaşmanın kesinlikle izin verilmediği ve aynen korunacak sit alanı olarak belirlenen alanlardır. Bu alanlarda bilimsel amaçlı çalışmalar dışında hiçbir şekilde kazı yapılamaz. Ancak Koruma Bölge Kurulu izniyle, zorunlu altyapı uygulamaları ile gezi yolu, meydan, otopark, tuvalet, bilet gişesi, bekçi kulübesi gibi temel oluşturmayı gerektirmeyen düzenlemeler yapılabilir (Dönertaş, 2014).

II. Derece Arkeolojik Sit: Koruma ve kullanma koşullarının koruma kurulları tarafından belirlenen fakat korunması gereken alanlardır. Bu alanlarda I. Derece Arkeolojik Sit Alanları için belirlenen kısıtlamalar ve izinler aynen geçerlidir. Fakat yeni yapılaşmaya

izin verilmeksizin kullanılmakta olan mevcut tescilsiz yapıların basit onarımları, yürürlükteki ilke kararlarıyla bağlantılı ölçüde yapılabilir (Dönertaş, 2014).

III. Derece Arkeolojik Sit: Koruma ve Kullanma kararları doğrultusu ile yeni yapılabilecek düzenlemelere izin verilebilecek alanlardır. Bu alanlar, geçiş dönemi yapılanma koşullarının belirlenmesi veya koruma amaçlı imar planlarının yapılmış olması şartıyla, arkeolojik değerler gözetilerek, sınırlı şekilde kullanıma açılabilir. İlgili Bölge Kurulları izni ile bu alanlarda parsel düzenlemesi, rüzgar enerjisi santralleri yapılabilir. Ayrıca bu alanlarda su ürünleri üretim ve yetiştirme tesislerine belli koşullarla izin verilebilir (Dönertaş, 2014).

2.1.4.3. Kentsel sit

Kentsel sit; “Kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin, dönemin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapılanmasını, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlar” olarak tanımlanmaktadır (Kamacı ve Örmecioğlu, 2005).

Kentsel Sit alanlarında görülen sorunlar aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir:

- ✓ Tescil problemi,
- ✓ Rant, kentleşme baskısı,
- ✓ Koruma planlarının uygulanma noktasında yaşanan aksaklıklar ve
- ✓ Kültür ve Koruma kurullarının yetki ve görevlerindeki belirsizlik, uzman eksikliği (Kamacı ve Örmecioğlu, 2005).

2.1.4.4. Tarihi Sit

Tarihi sitler; Milli tarihimiz ve askeri harp tarihi açısından önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve doğal yapısıyla birlikte korunması gerekli alanlardır (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2014).

Milli Park bulunan yerlerde uzun devreli gelişim planı, milli park bulunmayan yerlerde alanın tarihi ve kültürel değerlerini koruyan koruma amaçlı imar planları ilgili Koruma Bölge Kurulunca uygun görülünceye kadar zorunlu altyapı uygulamaları ve kamu hizmet yapıları dışında, bitki örtüsünü, topoğrafik yapıyı, siluet etkisini bozabilecek, tahribata yönelik hiçbir inşai ve fiziki uygulamada bulunulmaz. Bu alanlarla ilgili çevre düzeni planları yapılacaksa, uygun bölge kurullarının izinleri doğrultusunda gerçekleştirilir. Tarihi sit alanları içinde yer alan orman alanlarında, Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nca gerekli çalışmalar yapılabilir. Bu alanlar içinde yer alan kamu hizmet yapıları, altyapı hizmetleri ile anıt ve şehitliklerin düzenleme ve gerekli onarımları için projeler, koruma bölge kurulunun izinleri doğrultusunda yapılır. Önceden süregelen tarımsal faaliyetler ile bağ ve bahçecilik devam ettirilebilir, koruma amaçlı imar planları onaylanmadan söz konusu alanlar bu amaç dışında kesinlikle kullanılamaz (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2014).

2.2. Turizm

Turizm; genel olarak devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak tatil, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçların giderilmesi için yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketidir. Dinlenme, eğlence, kültür, eğitim, öğrenme, araştırma, spor, sağlık, dini, merak, macera, doğa sevgisi, iklim farklılıkları, sosyal ve ticari nedenlerle ortaya çıkmıştır (Bayer, 1992). Günümüzün en büyük endüstrisi olarak kabul gören turizm, önümüzdeki yüzyılda daha da büyük olacağı tahmin edilen bir sektördür (Cothran ve Cothran, 1998).

Bir ülkenin, bölgenin veya yörenin gelişebilmesi ve kalkınabilmesinde birçok sektör önemli rol oynamaktadır. Aynı zamanda söz konusu yerlerin sahip oldukları özellikleri açısından, bazı sektörler lokomotif görevi üstlenerek daha fazla etkili olabilmektedir.

Özellikle turizm sektörü de, ülkenin veya yörenin ekonomik ve sosyal anlamda gelişmesine katkı sağlayarak lokomotif görevi üstlenmektedir (Nayir, 2009).

Turizm, bir toplumun ekonomik refahını olduğu kadar yaşam kalitesini ve uluslararası alanda iletişimini güçlendiren ve sosyo-kültürel alışverişe de imkan sağlayan bacasız endüstri olarak kabul edilmektedir. 1992 yılında Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda, çevre koruma ve ekonominin uluslararası bütünleşme politikasının önemli bir parçası olması gerektiği ve ekonomik hedeflerin gelecek nesillere ulaşacak şekilde sürdürülebilirliğinin sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Son yıllarda dünyada tartışılan konuların başında gelen "sürdürülebilirlik" kavramı, tüm alanlara yansıdığı gibi turizmde bu çerçevede ele alınmaya başlanmıştır (Nayir, 2009).

Turizm, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gayri safi milli hasıllarının büyük bir bölümünü oluşturan hizmet sektörünün en önemli payını teşkil etmektedir. Bu nedenle, dünya üzerinde çekici olduğu düşünülen özelliklere sahip her yerde bu sektöre yönelik politikalar üretilmektedir. Milli gelir için önemli katkısı olan turizmin bir diğer önemli özelliği de, sağladığı döviz girdisi sayesinde ödemeler dengesi açığının kapatılmasında oynadığı önemli roldür (Olalı, 1990).

2.2.1. Turizmin tanımı ve özellikleri

Turizmin kökeni, Latince'de dönme hareketini ifade eden "tornus" sözcüğünden gelmektedir. İngilizce'deki "touring" deyiimi ile "tour" deyimleri de bu sözcükten türemiştir. "Tour"; dairesel bir hareketi, bazı site ve yörelerin ziyaretini, iş ve eğlence amacıyla yapılan yer değiştirme hareketini ifade etmektedir (Akat, 1997). "Touring" deyiimi ise; zevk için yapılan, eğitsel ve kültürel özellik gösteren seyahatler için kullanılmaktadır (Sezgin, 1995).

Turizm kavramı ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Ancak turizmin bir hizmet endüstrisi olması yani merkezinde insan faktörünün bulunması, bu bağlamda psikolojik, ekonomik, politik gibi diğer değişkenleri de beraberinde getirmesi, ortak bir tanım yapılmasını zorlaştırmaktadır (Kozak ve Kayar, 2007). Bilimsel boyuttaki ilk turizm tanımı, 1905'te Feuler tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre turizm; "Modern doğa ve

sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak, ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren modern çağa özgü bir olaydır" (Polat, 2006).

Uluslararası Resmi Seyahat Organizasyonları Birliği'nin (IUOTO) üye ülkelere kullanmaları yönünde telkinde bulunduğu ve bu nedenle en yaygın olarak benimsenmiş olan, 1963 tarihli Birleşmiş Milletlerin turizm tanımı ise; "24 saatten az olmamak, sürekli kalışa dönüşmemek ve gelir sağlayıcı herhangi bir uğraşıda bulunmamak koşulu ile bireyin yolculuk ve/veya konaklamalarından doğan olay ve ilişkilerin tümüdür" şeklindedir (Erdoğan, 2003).

Dünya Turizm Örgütü turizmi; "Gelir getirici etkinlikler dışında kalan boş zamanların hemen hepsini içine alan bir seyahat; bundan doğan konaklama, yeme-içme, ulaşım, eğlence gibi hizmetler ve ilişkilerdir" olarak tanımlarken (Karaküçük, 1999), 1980 yılında Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği tarafından ise turizm; "İnsanların, devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve rutin ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek geçici süreli konaklamalarda doğan olaylar ve ilişkiler bütünü" şeklinde tanımlanmıştır (Orhan, 2008).

Nettokoven tarafından turizm; "Kişilerin kendi isteklerine bağlı olarak gelişen, maddi olmayan ihtiyaçların giderilmesini amaçlayan, geçici yer değiştirmelerin yarattığı sosyal ve ekonomik bir olay" şeklinde tanımlanırken (Przeclawski, 1993); Olalı ve ark. (1983) tarafından ise; "İnsanların, sürekli konutlarının bulundukları yer dışında sürekli olarak yerleşmemek, sadece para kazanmak veya politik ya da askeri bir amacı izlememek üzere; serbest bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, snobik (taklit) amaçlarla veya dost ve akraba ziyaret kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir gece süreyle konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tüketim olayı, sosyal bir olay, ağır, bütünleşmiş hizmet ve kültür endüstrisidir" şeklinde tanımlanmaktadır (Polat, 2006).

Turizm, barınma (konaklama) yerlerine ait birincil kaynakların cazibesiyle oldukça ilişkilidir. Turizmin birincil kaynakları aşağıda yer almaktadır (Tanrısever Baştemur, 2009):

- ✓ Doğal kaynaklar (iklim, peyzaj, ekosistemler),
- ✓ Kültürel kaynaklar (kentsel miras, sanat, arkeolojik değerler, gelenekler, bilimsel değerler, folklorik sanatlar, alt-kültürel biçimler) ve
- ✓ Sosyal kaynaklar (sosyo-demografik özelliklerle birlikte potansiyel turizm girişimcileri, yetenekler, mali sermaye, bilgi birikimi, sağlık – çevre – mülk koruma sistemi, yerel topluluk eğilimleri vb)’dir.

Turist konaklama yerlerine ilişkin ikincil kaynaklar da aşağıda yer almaktadır (Tanrısever Baştemur, 2009).

- ✓ Barınma sektörü (otel, motel, kamping, konuk evleri vb),
- ✓ Yemek sektörü (kafe, lokantalar, bistro vb),
- ✓ Seyahat düzenleme sektörü (acenteler, tur operatörleri vb),
- ✓ Taşıma sektörü (havayolu, bot, tren, otobüs vb),
- ✓ Eğlence sektörü (Oyun ve dans salonları vb),
- ✓ Bilgilendirme sektörü (turizm enformasyon şebekesi) ve
- ✓ Tamamlayıcı hizmetler, servisler ve servis altyapısıdır.

Kentlerden sıkılan insanlar doğal özelliklerini barındıran turistik yöreleri tercih etmeye başladıklarından dolayı, doğal ve kültürel değerleri zengin ve bunları koruyabilmiş alanlar, daha çok ziyaret edilmektedir (Tan, 2013). Bu bağlamda değerlendirildiğinde,

rekreasyonun önemli bir alanını oluşturan turizmin, bazı temel özellikleri taşıması gerekmektedir. Bunlar (Karaküçük, 1999):

- Turizm, bir dizi olay ve ilişkinin bir bütünüdür. Bunlardan sadece birisi değildir.
- Bu olaylar ve ilişkiler, seyahat eden insanların bu hareketlerinden ve buralarda konaklamalarından kaynaklanmaktadır. Bu özellik, konunun dinamik yönünün seyahat, statik yönünün ise konaklama olduğunu göstermektedir.
- Seyahat ve konaklama, yaşanılan ve çalışılan yerlerin dışındaki yerlerde olmaktadır. Böylece, seyahat edilen ve konaklanan yerlerde, buralarda yaşayan ve çalışan insanlarınkinden farklı faaliyetler ortaya çıkmaktadır.
- Yer değiştirmeler, geçici ve kısa dönemli bir nitelik taşımaktadır. Kişinin, birkaç gün, hafta ya da ay içerisinde geriye dönme niyetinin bulunması gerekmektedir.
- Ziyaret edilen yerlerde kazanç sağlamaya yönelik çalışma söz konusu değildir. Yani bu durum ziyaret, iş bulmak ya da iş kurmak gibi amaçlarla da ilişkili değildir. İnsanların, temel bazı özellikleri taşıyan turistik amaçlı gezilere katılma şekilleri ve bu şekillerin tipleri çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik aşağıdaki şekilde özetlenebilmektedir (Tan, 2013):
- Sağlık turizmi, yayla turizmi, kıyı turizmi gibi dinlenme, eğlenme, tedavi amaçlarıyla yapılan turistik aktiviteler,
- Prehistorik yerleşme yerleri ziyareti, tarihi eserler ziyareti, arkeolojik ve kentsel sit alanları ziyareti, müze ziyareti gibi kültürel amaçla yapılan turistik aktiviteler,
- Su sporları turizmi, dağ turizmi, kış sporları turizmi, dağcılık, kay-kay turizmi, buz pateni turizmi, mağara turizmi gibi sportif amaçlı turizm aktiviteleri,
- Dini yerlerin ziyareti, kutsal yerlerin ziyareti, dini toplantılara katılmak, dini anıtların ziyareti gibi dini amaçlı turizm aktiviteleri,

- Fuarlara katılmak, sergilere katılmak, iş ve ticaret görüşmeleri yapmak gibi iktisadi amaçlı turizm aktiviteleri,
- Tarihi antlaşmaların yapıldığı kent ve yerleri görmek, politik amaçlı antlaşmalar yapmak, siyasi görüşmelerde bulunmak gibi politik amaçlı turizm aktiviteleri,
- Kongre, konferans ve seminer toplantılarına katılmak gibi kongre amaçlı turizm aktiviteleri ve
- Eş, dost ziyareti yapmak amaçlı aile turizmi.

Günümüzde en çok ilgi çeken tatil mekanları, doğanın en az tahrip edildiği yerler olarak görülmektedir. Bu alanların taşıma kapasitesi üzerinde, gelen turistlerin aşırı çiğnenme, rekreasyonel etkinlikler ve bu alanlara inşa edilen turistik tesislerin atıklarının plansız ve kontrolsüz biçimde doğaya salınması, doğal alanlar üzerinde ve ekosistemlerde büyük tahribatlara yol açmakta ve zamanla doğadaki ekolojik dengeyi bozmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde turizm planlamaları, alt yapıya ve çevreye olan etkisine bakılmaksızın yapılmaktadır. Burada amaç, doğrudan gelir elde etmek ve rant sağlamaktır. Ancak, doğal alanların ve çevrenin bozulması ve tahrip edilmesi, turistlerin artık o alanlara daha az gitmelerine neden olacağı göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle, uzun dönemde gelir sağlamak ve en az düzeyde çevreyi etkilemek için turizm planlamalarının çevre politikalarıyla birlikte düşünülmesi gerekmektedir (Düzgüneş, 2009).

İyi yönetilmeyen ve yönlendirilmeyen turizm hareketleri sonucunda; doğal çevrenin tahribi ve görsel kalitenin bozulması kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra hava, su ve toprak kirlenmesinin yanında kamu sağlığının bozulması da, karşılaşılabilecek olumsuz etkiler arasındadır (Düzgüneş, 2009).

Turizm faaliyetlerinde, doğal ve kültürel çevrenin uyumlu ilişkiler içinde olması gerekmektedir. Bir yandan turist kabul eden ülkeler, diğer yandan turistlerin sorumluluğunda olan alanlar, 1985 yılında yapılan Dünya Sağlık Örgütü toplantısında aşağıdaki şekilde ele alınmıştır (Kılıç Benzer, 2006):

- ✓ İnsanoğlunun mirası olan doğal, kültürel ve sosyal özellikleri içeren çevre, bugün ve gelecek nesiller için korunmalıdır.
- ✓ Günübirlik ya da uzun süreli turizmin gerçekleştiği alanlarda, o yöredeki halkın, kendi turizm kaynaklarından kolayca yararlanması sağlanmalıdır.
- ✓ Yerli halkın kendi kültürüne, dinine, gelenek ve göreneklerine uygun davranış biçimlerini turistlerden beklemek hakkıdır.
- ✓ Bunun için turistlerin, yöre halkının dinsel ve geleneksel davranış biçimleri, kutsal yerleri, yerel tabuları, korunması gereken sanatsal, kültürel ve arkeolojik değerleri, korunması gereken doğal yaşam alanları ve kaynaklar konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.
- ✓ Turistlerin davranış biçimleriyle ve iyi ilişkileri sayesinde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde barışın devamına katkıda bulunacağı bilinmelidir.

2.3. Engellilik

2.3.1. Engelli tanımı ve çeşitleri

Ayyıldız vd. (2014) tarafından yapılan bir çalışmada engel-özür; “Bireyin yaşadığı sürece yaş, cinsiyet sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak toplumda oynaması gereken rolleri yetersizlik yüzünden yerine getirememesi durumudur” şeklinde tanımlanmaktadır. Yani birey belirli bir zamanda, belirli bir durumda yapmak istediklerini yetersizlik yüzünden başaramazsa, yetersizlik özür veya engele dönüşmektedir.

Engelli tanımlamak üzere gerek yazın dilinde gerekse konuşma dilinde çok farklı ifadeler kullanılmakta (engelli, özürlü, sakat vb) ve bu konuda kavram karmaşası yaşanmaktadır.

Son yıllarda yasal tanımlamalarda, kanunlarda, medyada ve bilimsel çalışmalarda ”engelli” kelimesi tercih edilmekte, “özürlü, sakat, güçsüz” gibi tabirler kaba bir ifade olarak ele alınmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü engellilere, kişisel ve toplumsal faktörleri göz önüne alarak 3 farklı tanımlama getirmiştir (Alp, 2014):

- Yetersizlik (Impairment): Sağlık bakımından psikolojik, fizyolojik ve anatomik yapı veya fonksiyonlardaki eksikliği ve anormallliği ifade etmektedir.
- Özürlülük (Disability): Bir aktiviteyi normal tarzda ya da normal kabul edebilecek sınırlar içinde gerçekleştirmekteki kısıtlılık veya yetersizliktir.
- Engellilik (Handicap): Bir yetersizlik veya özür nedeni ile yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin yerine getirilememesi halidir.

Tanımların ve kavramların kapsamaları, engele bakış açısını göstermek bakımından oldukça önemlidir. Çünkü engellilik, kentsel tasarımda yapılan uygulamalara yansımakta, engelliye uygulanan hak ve hizmetlerin boyutunu belirlemektedir. Bu nedenle, engelliliğe dair terminoloji oldukça çeşitlidir. Engelliliğin tanımı ve kapsam alanı ülkelere göre de değişiklik göstermektedir (Uslu, 2008; Çınar, 2010).

5378 Sayılı Özürlüler (Engelliler) Kanununa göre özürlü; “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlanmaktadır (Koca, 2010).

Toplumda sadece doğuştan engelli olan veya sürekli engelli durumunda olan insanlar bulunmamaktadır. Her bireyin hayatının bir döneminde kısa veya uzun süreli, geçici olarak fiziksel çevrede özürlü sayılabildiği gözlemlenmiş olup, bedensel özürlülerin toplum içindeki tanımı ve oranlarına değişik boyutlar kazandırmıştır. “Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu” ve “Türk Standartları Enstitüsü (TSE)” engellileri (özürlüleri) belli gruplara ayırarak, engelliliği fiziksel çevrede getirdiği kısıtlılığa göre de tanımlamıştır. Buna göre engelliler; geçici (süreksiz) engelliler ve sürekli engelliler olarak ikiye ayrılarak incelenmektedir (Alp, 2014).

Ayrıca kaza, afet vb. gibi sonucu kısa süreli ya da geçici engelli olma durumları da bulunmaktadır. Herhangi bir organın zedelenmesini veya kırılmasını buna örnek olarak verebiliriz.

2.3.1.1. Geçici (süreksiz) engelliler

Babaoğlu (2003)'e göre kronik ve geçici hastalıklar sonucunda, hareketleri kısıtlanmış olan bireyler, bazı gereksinimlerinden dolayı kısıtlılıklarının devam ettiği sürede engelli olarak görülmektedirler. Bu çerçevede;

- ✓ Dolaşım sistemi (kalp, damar) rahatsızlıkları olanlar,
- ✓ Sindirim ve idrar yolları hastalıkları sonucu ameliyatlı ve yapay organ taşıyanlar,
- ✓ Akciğer hastalıkları, nefes yolları rahatsızlıkları ve diyabeti olanlar ve
- ✓ 12 yaşına kadar olan çocuklar ile 60 üstü yaşlılar da hareketlerindeki, görsel ve işitsel duyulardaki kısıtlılık nedeniyle fiziksel çevrede engelli sayılabilmektedir (Alp, 2014).

Bunların yanı sıra, fiziksel çevreyi kullanan sağlıklı bireylerin de geçici bazı gereksinimleri nedeniyle belirli zamanlarda kısıtlılıkları olduğu görülmektedir. Bu kişiler de, kısıtlılıkları devam ettiği sürece engelli sayılmaktadır. Örneğin; yük taşırken, aşırı yorgunken, hamilelikte, bebek arabası sürerken veya çocuk taşırken fiziksel çevrede engelli sayılabilmektedirler (Alp, 2014).

2.3.1.2. Sürekli (devam eden) engelliler

Mevcut olan engellilik durumunun bireyde sürekli olarak devam ettiği şeklidir.

Bedensel engelliler

El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında; kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk gibi sebeplerle kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı sonucu, normal bireyin hareketliliğine sahip olamayan, hareket organlarında veya bireyin

bedenini oluşturan yapılarıdaki şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, hareket kısıtlılığı ve işlev kaybı nedeniyle yardımcı cihaz ve araçlarla hareket edebilen fiziki özürli kişilerdir. Özellikle kas ve iskelet sistemi özürlerinden kas zayıflamaları, beyin ve omurilik özürleri, kemik hastalığı olanlar, bel kemiği arızaları olanlar, felçliler, spastik özürli, yani hareket kısıtlayıcı özellikleri bulunduran rahatsızlıkları olan kişiler bu grupta yer almaktadır (Özdingiş, 2007).

İşitme engelliler

İşitme fonksiyonunun tamamını veya tamamına yakını kaybetmiş fiziksel engelli insanlara engelli denir (TSE, 1999).

İşitme engelliliği; doğum öncesinde, doğum esnasında veya doğum sonrasında gürültü, yaşlılık, kaza gibi çeşitli sebeplerden kaynaklı olarak işitme duyusu organının işlevindeki arızadan meydana gelmektedir. İşitme engelliler, sağır ve ağır işiten kişiler olmak üzere iki grupta toplanmaktadır (Yüce Eşkil, 2011).

İşitme kayıpları, bütün düzeltmelere rağmen 70db'den daha fazla olan, normal yaşam ve aktivitelerinde işitme gücünden faydalanamayacak şekilde özel eğitime ihtiyaç duyan kişilere sağır denilmektedir. Sağır kişiler, görsel bilgiler veren donanımlara bağıdırlar. İşitme kaybı, bütün iyileştirmelere rağmen 25-70 db arasında olan, özel eğitime ihtiyaç duyan kişilere ağır işiten olarak isimlendirilir. Ağır işiten kişiler, normal yaşam ve aktivitelerinde; işitme cihazları, görsel bilgiler veren cihazlar ve ortak dinleme donanımları gibi yardımcı araçlara bağılı olarak yaşayamaktadırlar (Yüce Eşkil, 2011).

Görme engelliler

Türk Standartları Enstitüsü, görme fonksiyonlarının tamamını veya tamamına yakını kaybetmiş fiziki özürlü olan kişileri görme özürli olarak tanımlamıştır (TSE, 1999).

Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu görme engellileri; “Bütün düzeltmelere rağmen, iki gözle görmesi %10'dan aşağı olan, normal hayat ve çalışmalarında görme gücünden yararlanma imkanı olmayan kişilere kör denilmektedir” şeklinde tanımlamıştır ve az gören ve kör olarak iki gruba ayırmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Özel

Eğitim Okulları Yönetmeliği'nin tanımlamasına göre ise “Bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi %10'dan aşağı olan, eğitim-öğretim çalışmalarında görme gücünden yararlanamayan kişi” kör olarak tanımlanmıştır. İki gözle görmesi %30'dan aşağı olan, özel bazı araç ve yöntemler kullanmadan normal hayat ve çalışmalarında görme gücünden yararlanamayanlar da az görenler olarak adlandırılmaktadır. Görme özürlü yaşa bağlı olarak ortaya çıktığında, beraberinde denge, dayanıklılık, tepki süresi ve çeviklik açısından da sınırlı olmanın dezavantajları yaşanmaktadır (Seyyar, 2001).

Dil ve konuşma engelliler

Herhangi bir nedenle konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan ve ses bozukluğu olan kişilerdir. Konuşamayanlar, gırtlığı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler ile dil, dudak, damak ve çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedirler (Besiri, 2009).

Zihinsel engelliler

Zihinsel engellilik; genel zihinsel işlevlerde önemli derecede normalaltı, bunun yanında uyumsal davranışlarda yetersizlik gösterme durumudur (Besiri, 2009).

Zihinsel yetersizlik; kişide kalıcı yetersizlikler bırakan, yaşam boyu gözlem, kontrol, bakım, tedavi ve rehabilitasyon gerektiren önemli bir bozukluk olup, aile üyelerinin tümünü ve aile yaşamını ekonomik, sosyal, duygusal, davranışsal ve bilişsel yönlerden etkileyen bir sorundur (Yıldırım ve Conk 2005).

Eğitilebilir, öğretilbilir ve ağır zihinsel engelliler olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır (Besiri, 2009).

Süreğen Hastalıklar

Kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır. Kan hastalıkları, kalp- damar hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, cilt ve deri

hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları ve HIV bu gruba girmektedir (Besiri, 2009).

Süreğen hastalıklar, engel türleri içerisinde alt başlık olarak yer almaktadır. Süreğen hastalık, toplam engellilik oranı içerisinde yer almakta fakat nitelikleri incelenirken, diğer engel türlerinden ayrı olarak değerlendirilmektedir (Besiri, 2009).

2.3.2. Engellilerin yaşamını sınırlandıran etmenler

Günlük hayatta engellilerin dış mekân kullanımlarından yardım almadan faydalanabilmelerinin olanaksız olması nedeniyle, cadde ve sokaklarda çok fazla engelli kişi ile karşılaşmamaktadır. Oysa engelliler de toplumun yararlandığı tüm olanaklardan bağımsızca yararlanma hakkına sahiptirler. Bunun gerçekleşebilmesi için düzenlemeler yapılırken engelli kişilerin de gereksinimlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Koca, 2010).

Engelli bireyleri, toplumun ayrı bir kesimi olarak nitelemek yerine bütünleşmiş bir parçası olarak algılayabilmek gerekmektedir. Aynı zamanda mekanda da buna olanak sağlayabilmek için fiziksel çevreye ulaşılabilirliğini sağlamak da oldukça önemlidir (Koca, 2010).

2.3.2.1. Sosyal etmenler

Engellilerin karşılaştıkları başlıca sorunları; yoksulluk, eğitim, ulaşım, fiziksel çevre, konut ve iyileştirme vb konulardır. Yapılan araştırmalar, dünyanın her yerinde engellilerin çok büyük çoğunluğunun toplumun yoksul kesiminden geldiğini ve bunların yoksulluk içinde yaşadıklarını göstermektedir. Eğitimdeki eksiklik de yoksullukla ilişkili olarak ortaya çıkmakta ve maddi sıkıntılarından dolayı ailelerin engelli çocuklarını okula göndermeleri güçleşmektedir. Bunların dışında önemli olan bir diğer sorun ise ailelerin ve çevredeki insanların engellilere bakış açılarıdır (Koca, 2010).

Rehabilitasyon ve araç-gereç ihtiyaçlarının yeterince karşılanamaması, engellilerin toplumla bütünleştirilmesinin önündeki en büyük engellerden birisidir. Fiziksel işlevlerindeki bozulma ya da bazı eksiklikler nedeniyle engellinin hareket yeteneği

sınırlanınca, kişinin özel yaşamında da bazı kısıtlamalar ortaya çıkmaktadır. Oysa her insanın yapabileceği bir iş vardır. Engelliler de, fiziksel ve ruhsal işlevlerinde bir bozulma ya da eksiklik olmasına rağmen, uygun bir eğitim ve rehabilitasyondan geçirildikten sonra çalışabilirler ve üretime katılabilirler (Koca, 2010).

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından yürütölmüş olan Türkiye Özürlüler Araştırması sonuçlarına bakıldığında; çocuklukta ve gençlikte özürlölüğe daha az rastlandığı, yaşlılıkta ise özürlölüğün arttığı görölmektedir. Ayrıca okuma yazma bilmeyen engellilerin sayısının okuma yazma bilmeyen genel nüfus içindeki oranının çok yüksek olması, engelli olmakla yoksulluk ve sosyal olanak eksikliği arasında doğrusal bir ilişki olduğu düşüncesini doğurmaktadır. TÜİK tarafından 2010 yılında yürütölmüş olan özürlülerin sorun ve beklentileri araştırması sonuçları da bunu desteklemektedir (Ayyıldız vd., 2014).

2.3.2.2. Çevresel etmenler

Yaşanılan konuttan kamusal alanlara ve ulaşım araçlarına kadar tüm çevresel unsurlar, engellilerin özellikleri ve gereksinimleri dikkate alınmadan tasarlanmaktadır. Kentlerde, engelli bireylerin erişim ve ulaşım olanaklarını engelleyici birçok unsura rastlanılmaktadır. Yaşanılan konutlar, ulaşım araçları, yollar, kaldırımlar, kamu binaları, okullar, parklar ve bahçeler gibi birçok fiziksel çevre unsuru, engellilerin topluma katılmasının önünde ciddi engeller oluşturmaktadır. Bu yüzden, sahip olduğu engeli nedeniyle hareket yeteneği sınırlanmış insanların bu tür sebeplerle yaşadıkları sınırlama daha da artmaktadır. Bunun anlamı, hareket yeteneği sınırlanan bireyin toplumsal yaşamdan dışlanmasıdır. Oysa bunlar, engellilerin topluma katılmasını, toplumla bütünleşmesini kolaylaştıracak bir biçimde tasarlanabilir ve geliştirilebilir. Bozuk yüzeyli yollar, çok yüksek kaldırımlar, güvenlik tedbirleri alınmayan alt yapı çalışmaları, sesli ve görsel uyarıcılar olmadığı için özürlölere hizmet edemeyen ulaşım sistem ve araçları, kent ulaşımı ve yaşamında yoğun olarak karşılaşılan engellerdir (Koca, 2010).

2.3.3. Türkiye’de engelli hakları ve yasal düzenlemeler

Türkiye’de, 2011 Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre; görme, duyma, konuşma, yürüme, merdiven çıkma veya inme, bir şey taşıma veya tutma ve yaşıtlarına göre öğrenme, basit dört işlem yapma, hatırlama veya dikkatini toplama fonksiyonlarından en az birinde çok zorlandığını veya hiç yapamadığını belirten kişi sayısı 4.882.841’dir. Diğer bir ifadeyle 2011 yılında toplam nüfusun %6,6’sının en az bir engeli bulunmaktadır (TÜİK, 2015).

Özrlüler için hazırlanan kanun maddeleri, Türkiye Cumhuriyeti’nin kabul ettiği uluslararası sözleşmelere uygun olarak düzenlenmiştir. Bu sözleşmelerin başında, “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” ile “Özrlü Haklarına Dair Bildiri” gelmektedir. Ayrıca 1961 yılında Torino’da imzalanan ve Türkiye tarafından da 1989 yılında kabul edilen “Avrupa Sosyal Şartı” da önemli yer tutmaktadır. 38 maddeden oluşan Avrupa Sosyal Şartı’nın 15. Maddesi, Özrlülerin Haklarıyla ilgili olarak düzenlenmiştir (Yörük, 2003).

Madde 15’ e göre özrlülerin toplumsal yaşamda bağımsız olma, sosyal bütünleşme ve katılma hakkına akit taraflar, yaşları ve özrlülerinin nedenleri ve niteliği ne olursa olsun, özrlülerin toplumsal yaşamda bağımsız olma, sosyal bütünleşme ve katılma hakkını etkili bir biçimde kullanabilmelerini sağlamak amacıyla özellikle aşağıdakileri taahhüt ederler (Orakcı, 2010):

- Mümkün olduğunda genel plan çerçevesinde ya da mümkün değilse kamusal ya da özel uzmanlaşmış organlar aracılığıyla özrlülerin yönlendirilmesini, öğrenimini ve mesleki eğitimini sağlamak için gerekli önlemleri almak.
- Normal çalışma ortamında özrlüleri istihdam etmek ve onların istihdamını sürdürmek ve çalışma koşullarını özrlülerin gereksinimlerine uyarlamak veya özrlülük nedeniyle bunun mümkün olmadığı durumlarda çalışmayı buna göre düzenlemek ya da özrü düzeyine göre güvenli bir istihdam türü yaratmak için, işverenleri özendirmeye yönelik bütün önlemlerle onların istihdam edilmelerini teşvik etmek. Bazı durumlarda bu önlemler uzmanlaşmış yerleştirme ve destekleme hizmetlerine başvurmayı gerekli kılabilir.

➤ Özellikle teknik yardımları da içermek üzere, iletişim ve hareket engellerinin üstesinden gelmeyi ve ulaşım, barınma, kültürel etkinlikler ve boş zaman kullanımını sağlamayı hedefleyen önlemler yoluyla, özürliülerin toplumla tam olarak bütünleşmelerini ve toplum yaşamına katılmalarını teşvik etmek.

Türkiye’de özürliülere yönelik anayasal hukuki üç temel hak, 1982 Anayasasının 42. 50. ve 61. maddelerinde belirtilmektedir. Bu maddelerle ilgili olarak, özürliülerin eğitimi ve çalışma hayatında özel tedbirlerin alınması ve korunması için devlet görevlendirilmiştir (Orakcı, 2010).

✓ Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi

MADDE 42: Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır (TC Anayasası, 1982).

✓ Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı

MADDE 50: Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar (TC Anayasası, 1982).

✓ Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler

MADDE 61: Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır (TC Anayasası, 1982).

Türkiye’de engellilere yönelik geniş çaplı, köklü ilk yasal hareket, 3 Aralık 1996 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde oybirliği ile kabul edilmiş olan 4216 sayılı Yetki Kanunu ile başlatılmıştır. Bu kanunla hükümete, Özürliüler İdaresi Başkanlığı’nın kurulması ve engellilerle ilgili olarak bazı kanunlarda değişiklik yapmak üzere kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki Kanunu çerçevesinde, 25 Mart 1997 tarih ve 571 sayılı Özürliüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 30 Mayıs 1997 tarih ve 572 sayılı Özürliülerle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve 30 Mayıs

1997 tarih ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ler çıkarılmıştır. Adı geçen üç kararname, engelliler açısından temel mevzuatı oluşturmuştur (Yüce Eşkil, 2011).

5378 sayılı Özürlüler Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 7 Temmuz 2005 tarihinden itibaren, engelliler açısından yeni bir döneme girilmiş bulunmaktadır. 5378 sayılı Özürlüler Kanunu geçici 4 madde ile birlikte 56 maddeden oluşmaktadır. İlk 16 maddesi; amaç, kapsam, genel esaslar, sınıflandırma, bakım, rehabilitasyon, istihdam, eğitim, iş ve meslek analizlerine ilişkin açıklamaları içermektedir. Yasanın 33. madde gibi büyük bir bölümü ise bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerdeki değiştirilen hükümleri içermektedir (Yüce Eşkil, 2011).

2.4. Evrensel Tasarım

Engelliler için yapılan her türlü iyileştirme ve düzenlemeler; yaşlılar, çocuklar, hamileler, bebek arabalıları, çok uzun ve çok kısa boylu kişiler, eşya ve yük taşıyanlar gibi hareket kısıtlılığı olduğu için yapılı çevreyi kullanırken zorluk yaşayan veya hiç kullanamayan kişiler için de bir gerekliliktir. Ayrıca sağlıklı ve erişim sıkıntısı olmayan bireylerin de zaman zaman görme, duyma, algılama, işitme vs. boyutlu erişimde sıkıntılar yaşadığı ve eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Buna göre erişilebilirlik, ulaşılabilirlik, sirkülasyon gibi kavramlar önem arz etmektedir.

2.4.1. Erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik kavramları

Toplum hayatına tam katılımda mekana ulaşmak ve mekanı kullanabilmek oldukça önemlidir. Herkes mekandan bağımsız ve eşit olarak faydalanma hakkına sahiptir.

Hareketlilik ve erişilebilirlik, ulaşımın incelenmesi ve düzenlenmesinde iki anahtar kavramdır. Hareketlilik; bir kişinin yaş, sosyal grup, yaşam biçimi ve yaşam çemberindeki yerine göre verilen bir zaman / mesafe / yoğunluk spektrumu içinde değişik yolculuk türlerine göre bir yerden bir diğer yere hareket kolaylığı veya rahatlığı olarak tanımlanmaktadır. Hareketlilikte önemli olan, insan ve imkanlara erişebilmektir (Çınar, 2010).

Erişilebilirlik ise, belirli bir yere / varış noktasına ulaşabilme / erişebilme kolaylığı veya rahatlığıdır. Erişilebilirlik; farklı kişisel özellikleri bulunan insanların bağımsız olarak kendilerine sunulan tüm olanaklara, fiziksel ve sosyal olarak yaratılan etkinliklere ve donatılara ulaşabilmesi ve burayı kullanabilmesidir (Çınar, 2010).

Fiziksel çevrenin ulaşım ve dolaşım olanaklarıyla tüm kullanıcı gruplarının istek ve gereksinimlerine göre tasarlanması ve uygulanması, kentsel alanlara, yapılara ve yapı içindeki mekânlara ulaşabilmek erişilebilirlik kavramıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle, yapıli çevrenin sınırlanmaması ve kentsel mekânlardan yapı iç mekânlarına kadar tüm çevrenin engelsiz kullanılabilmesi, erişilebilirlik olarak ifade edilmektedir (Alp, 2014). Fakat bir binanın asıl girişı engellilerce erişilemez durumdayken başka bir giriş oluşturulması erişilebilirlik anlamına gelmemelidir (Lebovich, 1993). Erişilebilirlik kavramına benzer bir kavram olan kullanılabilirlik; bir ürün veya donatının her tür kullanıcı tarafından kullanılabilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Hacıhasanoğlu, 2003).

Ulaşılabilirlik ise; yaşamın bütün alanlarındaki hak ve hizmetlere ulaşabilmek ve bunlardan yararlanabilmek olarak tanımlanmaktadır. Ulaşılabilirlik; fiziksel çevreye ve mekana (burada sunulan hizmetlere) ulaşabilmek ve bilgi ve mesaja ulaşabilmek olarak iki temel erişimi içermektedir (Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı, 2010).

Ulaşılabilirlik, temel bir insan hakkı olmasının yanında insanların sosyal, kültürel, fiziksel ve ekonomik faaliyetlere katılmalarını sağlamaktadır. Yapıların ve kentsel donatıların, alt ve üst yapının, ulaşım araçlarının sadece sağlıklı insanların ihtiyacına göre düzenlenmesi, adil ve çağdaş bir yaklaşım değildir. Bu tür yapı ve tesislerden engelli bireylerin de yararlanabilmesi sağlanmalıdır (Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı, 2010).

2002 Türkiye Özürlüler Araştırması sonuçlarına göre, Türkiye’de engellilerin ulaşılabilirlik konusunda sorunlar yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bu araştırmaya göre; çıraklık eğitimi alan özürlülerin yaklaşık %70’i, işyerinin fiziki koşullarının uygun olmadığını belirtmiştir. Günlük yaşamda karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak; ortopedik özürlülerden yaklaşık %32’si fiziksel çevre düzenlemeleri olmadığından sokağa çıkamadıklarını, %28’i kamuya açık bina ve alanlara giremediklerini, %50’si toplu taşıma araçlarına binmekte güçlük çektiklerini ve %29’u da sosyal ve kültürel

etkinliklere katılamadıklarını belirtmişlerdir. Günlük aktivitelerini yerine getirirken; kendi başına bağımsız yapabilenlerin %24'ü, bir başkasına yarı bağımlı olanların %46'sı ve bir başkasına tam bağımlı olan özürhüherin de %68'inin, işyerinin fiziki koşullarının kendileri için uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Yaşadığı çevrede özüne uygun toplu taşıma hizmeti bulunduğunu belirten engellilerin oranı %4'iken, toplu taşıma hizmetinin varlığından haberdar olmayanların oranı ise %20'dir. Hangi özü grubunda olursa olsun engellilerin %68'i, yaşadığı çevrede herhangi bir düzenleme bulunmadığını ifade etmişlerdir (Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı, 2010).

2.4.2. Erişilebilirlik ve sirkülasyon

Kentsel mekanlarda, engellilerin rahat dolaşımını sağlayacak biçimde yaşanabilirlik düzeyinin yükseltilmesi, bu mekanların erişilebilir ve kullanışlı olarak düzenlenmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu sebeple, toplumsal ve fiziksel çevrenin düzenlenmesi, planlama ve tasarım aşamasından itibaren tüm insanların kullanım ve erişilebilirlik gereksinimlerini karşılayacak biçimde, erişilebilir ve kullanışlı olarak yapılmalıdır. Kent mekanlarına erişilebilirlik, bu mekanların engelsiz olarak düzenlenmesini içermektedir (Kaplan vd., 2010).

Engelsiz tasarımın tüm insanlar için her mekanda geçerli duruma getirilmesi çalışmaları sonucunda, "evrensel tasarım" adı altında belli ilkeler geliştirilmiştir. Evrensel tasarımın yedi ilkesi bulunmaktadır. Bunlar (Kaplan vd., 2010):

- ✓ Kullanımda eşdeğerlik,
- ✓ Kullanımda esneklik,
- ✓ Basitlik ve sezgilenebilirlik,
- ✓ Algılanabilir bilgilendirme,
- ✓ Hatanın tolere edilmesi,
- ✓ Fiziksel gücün az kullanımı ve

- ✓ Yaklaşım ve kullanım ölçü ve mekanı olarak tanımlanmaktadır.

Engelsiz tasarım ile mekanın engelsiz düzenlemesinin temelinde, ergonomik ve antropometrik anlamda genel kurallar bütünü yer almaktadır. Bu kurallar, tasarım girdileriyle ilişkili olarak aşağıdaki şekilde belirlenmektedir (Kaplan vd., 2010):

- ✓ Alan: Engelsiz ve yeterli hareket alanı
- ✓ Yüzey: Engelsiz ve uygun döşeme yüzeyi
- ✓ Genişlik: Engelsiz ve yeterli genişlik
- ✓ Yükseklik: Engelsiz ve yeterli yükseklik
- ✓ Bildirişim: Gerekli yönlendirme uyarma işaretlemeleri
- ✓ Donatı: Yeterli ve gerekli mekansal kullanma donatıları

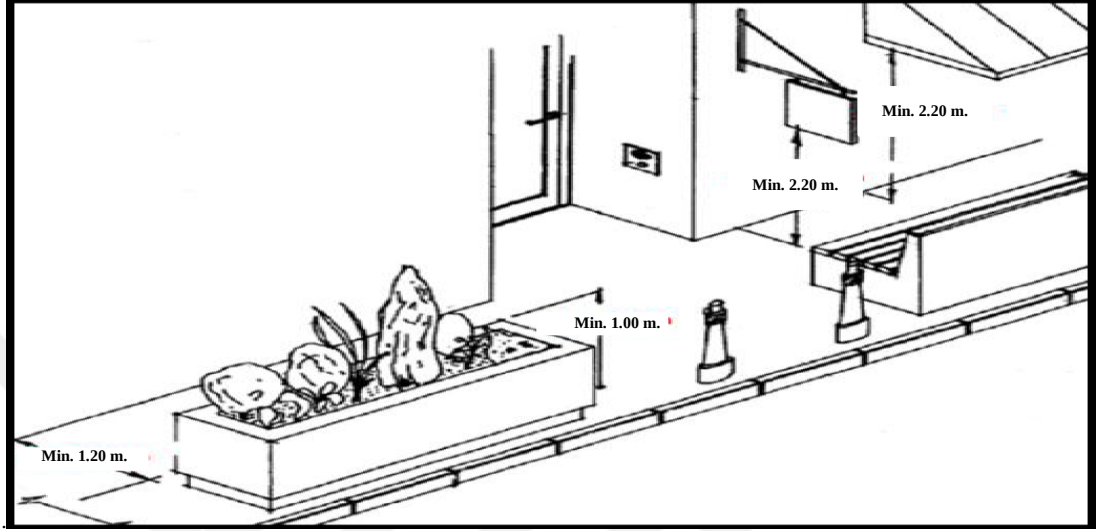
2.4.3. Engellilere yönelik tasarım ilkeleri ve erişim standartları

2.4.3.1. Kent donatıları

Kent donatılarının engelli bireylere uygun olarak tasarlanması ve uygulama yapılması gerekmektedir (Spahiu, 2014). Kent donatılarındaki amaç, insanlar için erişilebilir dinlenme olanakları oluşturmaktır. Bu nedenle, doğru yerde ve erişime engel olmayacak şekilde tasarlanmalı ve konumlandırılmalıdır. Hareket kısıtlılığı yaşayan bireylerin de ihtiyaçları gözetilerek, kaldırımlarda, yaya yollarında, çeşitli dinlenme ve aktivite alanlarında, yürüme alanını daraltarak engellilerin hareketlerini kısıtlamayacak şekilde yerleştirilmelidir.

Yürüyüş güzergahında bulunan engeller, görme engelliler için kontrast renk ve dokulu, uyarıcı yüzeylerle işaretlenmeli ve güzergah üzerindeki donatıların yükseklikleri 0.70 m'den az olmamalıdır. Kent mobilyalarının keskin ve çıkıntılı kenarları olmamalıdır (İBB, 2016).

Kaldırıma taşan işyerlerinin güneşlikleri ve oturma yerleri, yayaların erişimini engellememeli, kaldırım üzerinde bulunan bina çıkmalarının, levha, işaret ve tabelaların en alçaktaki noktaları, görme engelli yayaların başlarını çarpmamaları için yerden en az 2.20 m yükseklikte olmalıdır (İBB, 2016) (Şekil 2.7).

Şekil 2.7. Yürüyüş güzergahında yer alan engeller (İBB, 2016)

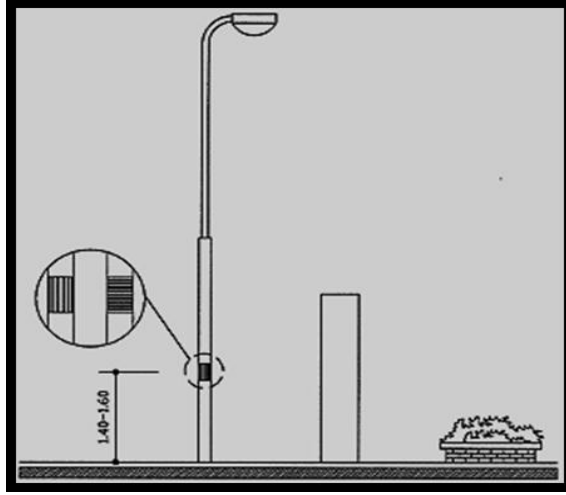
Engeller ve tabelalar

Engeller; yollarda, çıkıntı elemanlarını ve sarkan işaretleri kapsamaktadır. Bu noktada esas olan, engelsiz geçişler sağlayabilmektir. Engeller, gezinti yolunun dışında, mümkün olan yerde konumlandırılmalıdır. Gezi yolundaki engeller, kolay tespit edilebilmeli ve mümkün olduğunca aynı doğrultuda konumlandırılmalıdır. Ayrıca çıkıntı yapan elemanlardan kaçınılmalıdır. Engelsiz yolun net genişliği 0.90 m olmalıdır (United Nations, 2016).

Gezinti yolu yüzeyindeki engellerin, görme engelli birey tarafından bastonla tespit edilebilmesi için aşağıdaki tasarım özelliklerine sahip olması gerekmektedir (United Nations, 2016):

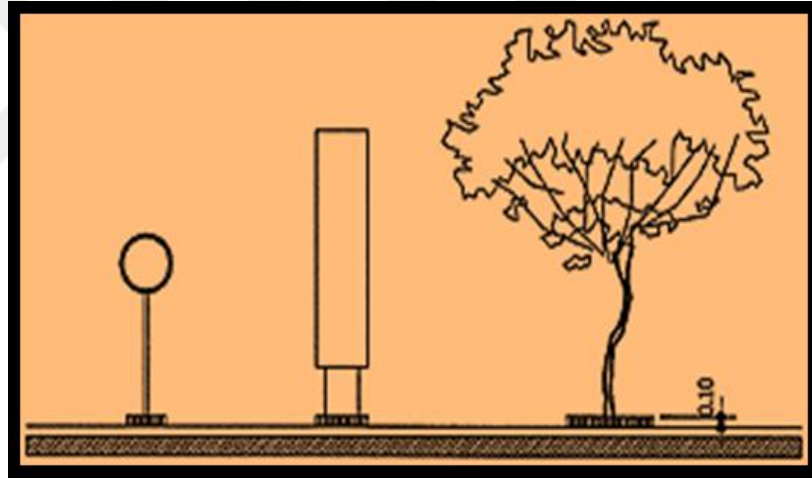
➤ Yaya yollarındaki engel etrafında hissedilebilir uyarı işaretleri aşağıda yer almaktadır:

✓ Yaya yolu seviyesinden dik bir şekilde yükselen biçimde olmaktadır (Şekil 2.8).

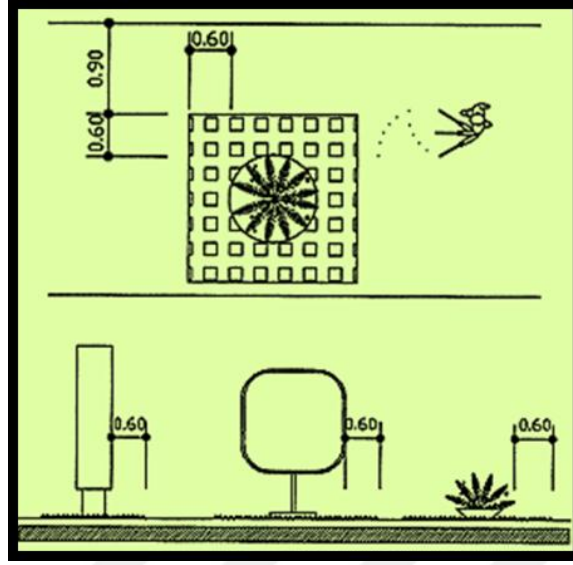
Şekil 2.8. Yaya yolu üzerinden dik bir şekilde yükselen biçim (United Nations, 2016)

- ✓ 0.10 m yükseltilmiş platform şeklinde olmaktadır (Şekil 2.9).

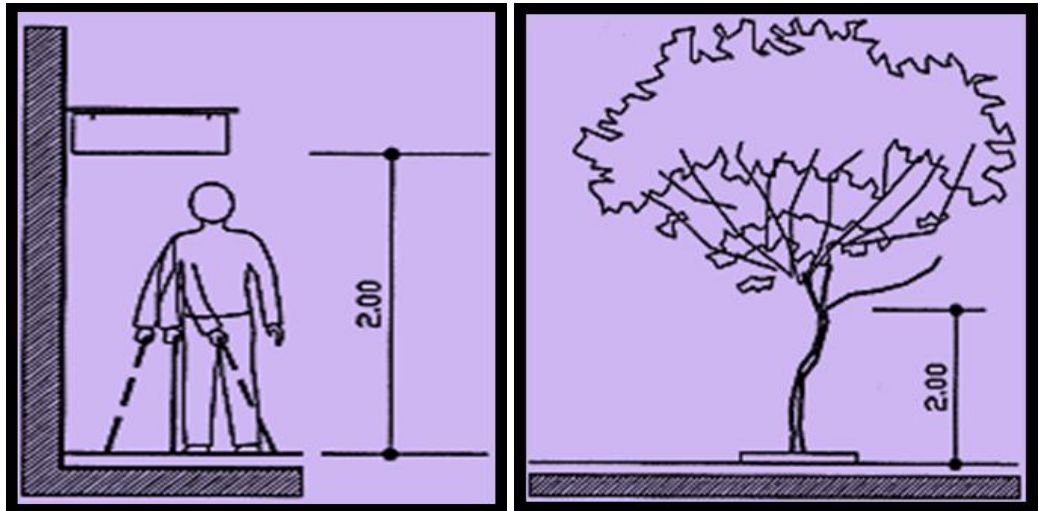
Şekil 2.9. Yürüme yolu üzerinde 0.10 m yükseltilmiş platform (United Nations, 2016)

- ✓ Engel etrafında dokunsal uyarı işaretleri bulunmaktadır (Şekil 2.10).

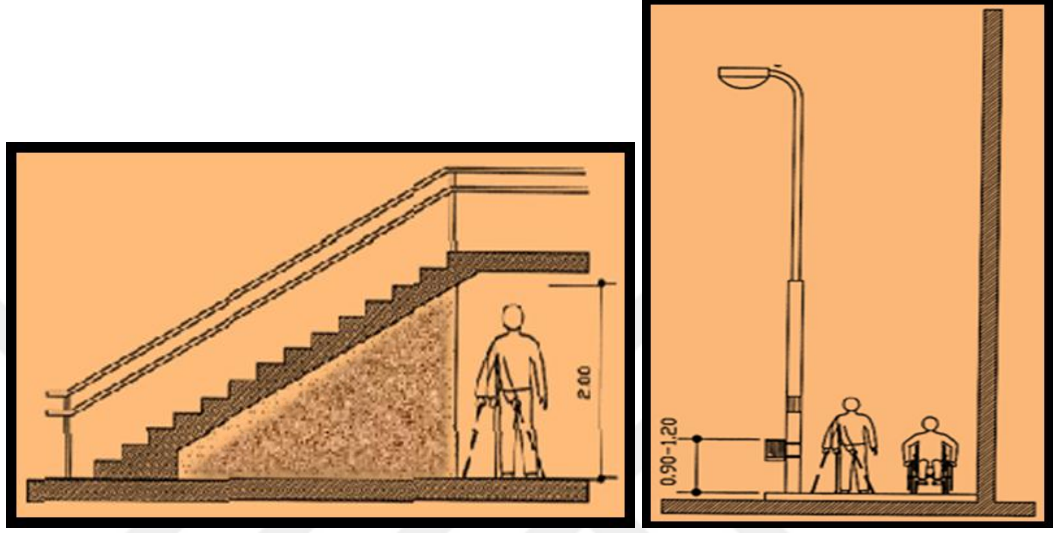
Şekil 2.10. Engel etrafında dokunsal uyarı işaretleri (United Nations, 2016)

- Erişilebilir yollardaki sarkan işaretler, görme engelli kişilerin, güvenli bir şekilde geçişine izin vermek için yerden minimum 2.00 m yükseklikte olmalıdır. Sarkan bitki örtüsü de yerden minimum 2.00 m yükseklikten budanmalıdır (United Nations, 2016) (Şekil 2.11).

Şekil 2.11. Erişilebilir yollardaki sarkan işaretler ve bitkiler (United Nations, 2016)

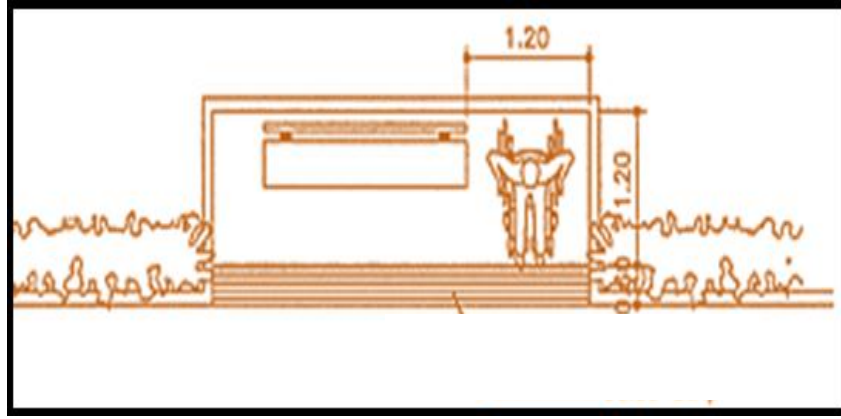
Sokak lambalarına bağlı çöp kutuları, çarpmaları minimize edebilmek için yaya akışının çizgisine bakmamalıdır. Görüş limitleri sınırlı olan insanların kolayca tanımlayabilmeleri için, zıt renkler kullanılmalıdır. Rampalar ve merdiven altındaki alanlar, koruyucu raylar veya yükseltilmiş kaldırım tarafından veya işaretlenmiş dokunmalı yüzey ile tamamen bloke edilmelidir (United Nations, 2016) (Şekil 2.12).

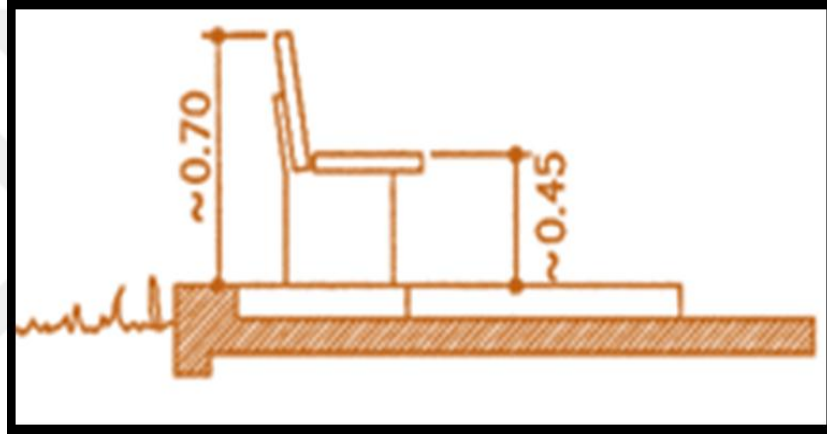
Şekil 2.12. Sokak lambalarına bağlı çöp kutuları ve merdiven altındaki alanlar (United Nations, 2016)

Oturma elemanları

Oturma elemanları, düzgün yüzeyi olmalı ve döşeme malzemeleri yol malzemesinden farklı olmalıdır. Banklı oturma alanları, tekerlekli sandalyeler için minimum 1.20 m bitişik alana izin vermelidir (Şekil 2.13). Banklar, yaklaşık 0.45 m zemin seviyesinden yukarıda olmalı, aralıkları zemin seviyesinden yaklaşık 0.70 m yukarıda olmalıdır (United Nations, 2016) (Şekil 2.14).

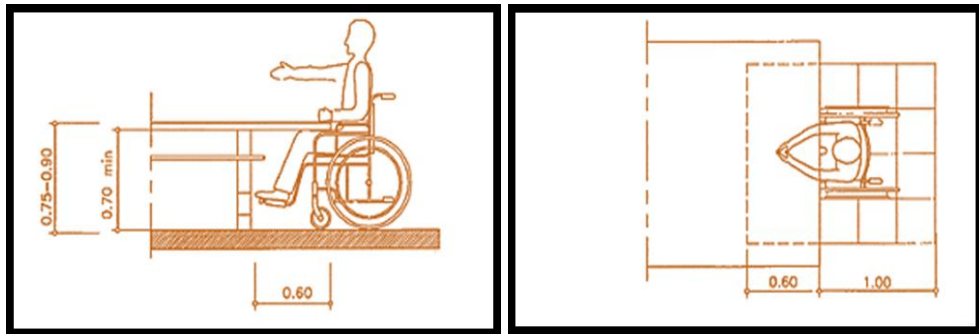

Şekil 2.13. Banklı oturma alanları (United Nations, 2016)

Şekil 2.14. Bank detayı (United Nations, 2016)

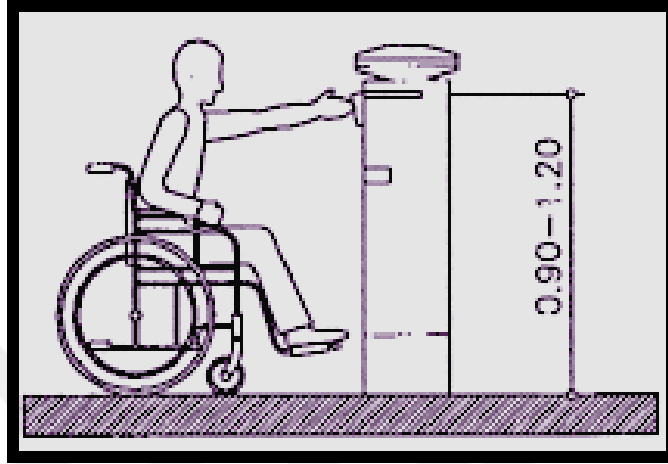
Bir masanın yüksekliği 0.75 m ile 0.90 m arasında olmalıdır. Alt tarafa tekerlekli sandalyenin sığabilmesi için masa altında minimum derinlik 0.60 m olmalıdır (United Nations, 2016) (Şekil 2.15).

Şekil 2.15. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun standart masa ölçüleri (United Nations, 2016)

Çöp kutuları

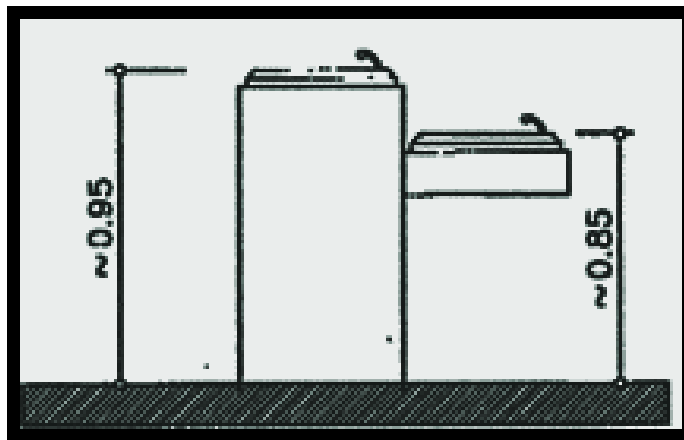
Çöp kutuları; kaldırım kenarında, 0.90-1.20 m yükseklikte ve yanmaz malzemeden olmalıdır. Renkleri ile dikkat çekmeli, kapakları kolayca açılabilmelidir (Spahiu, 2014) (Şekil 2.16).

Şekil 2.16. Çöp kutusu detayı (United Nations, 2016)

Çeşmeler

Çeşmelerde; birisi, tekerlekli sandalye kullanıcıları için (yüksekliği 0.85 m) ve diğeri ise engelsiz insanlar için (yüksekliği 0.95 m) olmak üzere, farklı yüksekliğe konumlandırılmış iki başlık olabilir (United Nations, 2016) (Şekil 2.17).

Şekil 2.17. Çeşme detayı (United Nations, 2016)

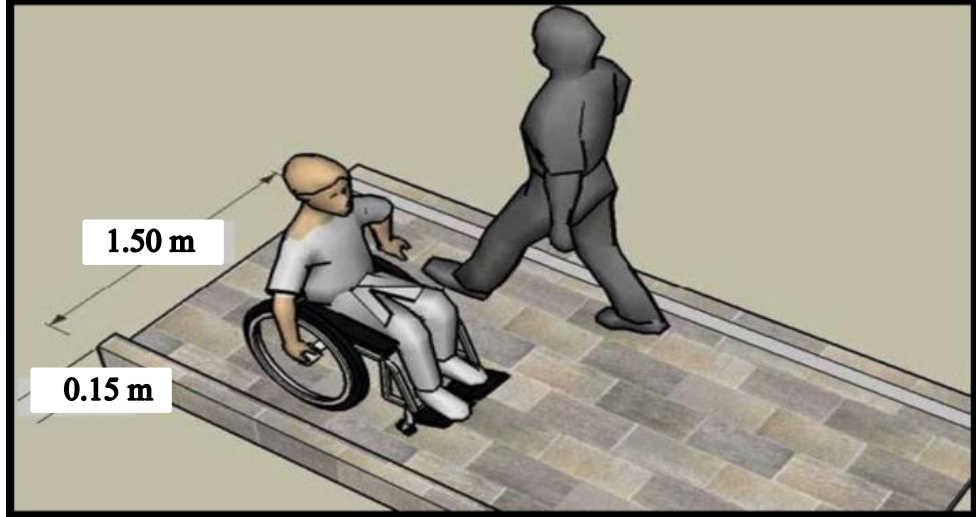
Yaya yolları ve kaldırımlar

Yaya yolları ve kaldırımlar; farklı yapıları, aktiviteleri ve mekânları birbirine bağlamaktadır. Bu nedenle, yaya yolları ve kaldırımların tasarımından uygulama aşamasına kadar temel hedef; tüm kullanıcıların ulaşılabilirliğinin sağlanması için güvenli, temiz, engelsiz, düzgün ve yeterli genişlikte ulaşım imkanı sunmaktır. Açık alanlardaki bütün yaya yollarında, kaldırımlarda, rampalarda, meydanlarda ve yaya geçitlerinde aynı tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır (DEV ve WDU, 2011).

Engellilerin, yayalara ayrılan yollarda serbestçe, engellenmeden ve durmadan dolaşabilmeleri için kaldırım yüzeyinde, sorun yaratabilecek donatılar bulunmamalı, onlar için tehlikeli olacak her türlü düzensizlikten kaçınılmalıdır. Yaya yollarında en büyük problemler; gelişi güzel seviye değişimleri, yetersiz genişlikler, gezi yollarındaki tehlikeli kesintiler, kaldırım kenarlarındaki boşluklardır.

Yaya kaldırımlarının genişliği, kullanım yoğunluğu ile yol sınıfına ve grubuna göre boyutlandırılmalıdır. Engelsiz bir yaya kaldırımı en az 1.50 m (en ideal 2.00 m) genişlikte olmalıdır (Şekil 2.18). Kaldırım genişliği, otobüs duraklarında minimum 3.00 m ve dükkân önlerinde minimum 3.50 m olmalıdır. Yaya kaldırımı net ölçüsüne ilaveten, mülkiyet yanında en az 0.25 m, bordür taşı tarafında bordür taşı dâhil 0.50 m emniyet şeridi olmalıdır. Kaldırım genişliğine ve yol gruplarına göre emniyet şeritleri mülkiyet sırasında 0.50 m, bordür taşı tarafında 1.20 m kadar olabilir (DEV ve WDU, 2011).

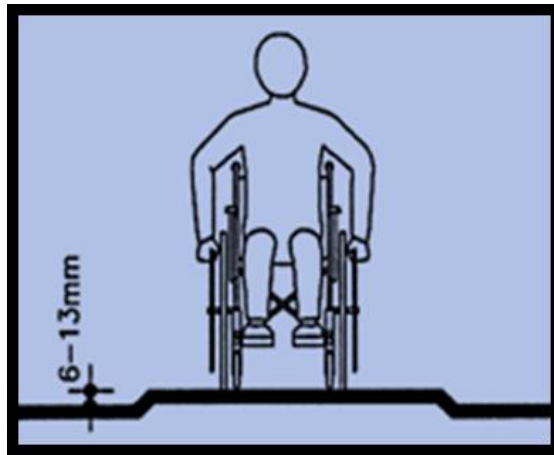
Kaldırım yüksekliği 0.07 m ile 0.15 m arasında olmalıdır (Şekil 2.18). Kaldırımlar, fiziksel engellilerin serbest geçişine engel olmamalı, kademeli kaldırımlardan kaçınılmalıdır. Çünkü bu tür uygulamalar, özellikle karanlıkta bütün yayalar için tehlike oluşturabilmektedir (United Nations, 2016).

Şekil 2.18. Yaya kaldırımlarının genişlik ve yükseklikleri (Sağlık, 2010)

Erişilebilir yolun eğimi %5'i aşmamalıdır. %5'ten fazla eğim olan yerler rampa olarak tasarlanmalıdır. Erişilebilir yaya yolunun yüzeyi; pürüzsüz, sürekli, kaymaz ve düz olmalıdır. Seviyeli ve hatta bitişik yüzeyli yaya yollarına farklı doku verilmeli ve renk farklılığı belirtilmelidir (United Nations, 2016).

1.30 cm'den daha fazla olan seviye değişimlerinde, yaya yolu ve çevre yüzeyi arasında güvenlikler, alınlık veya diğer çeşit bariyerler kullanılmalıdır. Minimum 15 cm yüksekliğindeki güvenlikler, yaya yolunu yeşil alanlardan, su yüzeylerinden vb. yerlerden ayırmada kullanılmalıdır. Yaya yolu ile çevresi arasında seviye değişiminin 0.60 cm ile 1.30 cm arasında olduğu her yerde, yolun kenarları eğimli olmalıdır (United Nations, 2016) Şekil (2.19).

Şekil 2.19. Yaya yolu ve çevresi arasındaki seviye değişimi (United Nations, 2016)

Yaya yollarındaki bitkilerin seçimi ve konumları oldukça önemlidir. Dikenli ve zehirli bitkiler, yaya yoluna bitişik olacak şekilde kullanılmamalıdır. Tehlikeli kök uzantısı yapabilen bitkilerden de kaçınılmalıdır (United Nations, 2016).

Kaldırım genişliği tasarlanırken, tekerlekli sandalye kullanıcılarının manevra alanları göz önünde bulundurulmalı, kaldırım genişliği buna göre belirlenmelidir (DEV ve WDU, 2011).

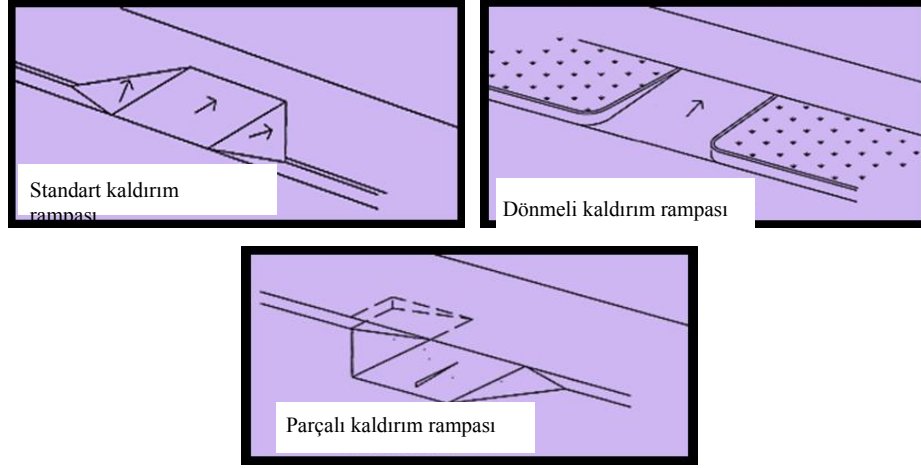
Kaldırım rampaları

Kaldırım rampaları genel olarak, kaldırım ve yol aralarında, bina girişleri yakınında kullanılmaktadır. Seviye değişiminin olduğu bölgelerde kullanılmakta ve su birikintilerinin bulunduğu bölgelerden uzakta konumlandırılmaktadırlar (Sağlık, 2010).

Kaldırım kenarında oluşturulan rampanın eğimi %12 ile %0,6 arasında olmalıdır. Eğimler %12'den fazla olmamalıdır. Kaldırım rampalarının genişliği, tekerlekli sandalyenin boyutları dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Bu da rahat bir geçiş için 0.90 m'dir (Sürmen, 1995; Sağlık, 2010).

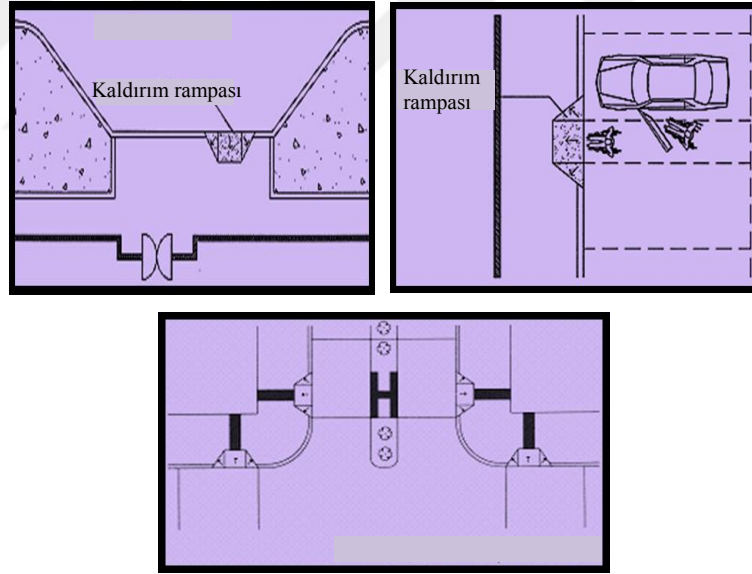
Üç çeşit kaldırım rampaları bulunmaktadır. Bunlar (United Nations, 2016):

- ✓ Standart kaldırım rampaları; üç yöne doğru geçişi sağlayan, kaldırmı içine doğru kesen rampalardır (Şekil 2.20).
- ✓ Dönmeli kaldırım rampaları, bir yönde eğim vermeyi sağlar. Rampanın yanları korumalı değilse, tehlike arz edebilir (Şekil 2.20).
- ✓ Birçok parçadan oluşan kaldırım rampaları ise; genelde kıvrık kenarları olan rampalardır (Şekil 2.20).

Şekil 2.20. Kaldırım rampaları çeşitleri (United Nations, 2016)

Kaldırım rampaları; caddenin karşı tarafında her bir yaya geçişinde, yakın bina girişlerinde, erişilebilir park alanları ve yollar arasında kullanılmaktadır (United Nations, 2016) Şekil (2.21).

Şekil 2.21. Kaldırım rampaları kullanım yerleri (United Nations, 2016)

Kaldırım rampalarında, görme engelli insanlara ve kısmen görebilen insanlara rehberlik etmek için zıt renklerle boyanmış bir kılavuz şerit inşa edilmelidir. Doku ve zemin, fark edilebilir şekilde ve kaymaz materyalden olmalıdır. Sınırlı görüşlü yayalara rehberlik etmek için yüzey, çevresindeki yüzeyle zıtlık oluşturmalıdır (United Nations, 2016).

Merdivenler

Merdivenler, engellilerin hareketini engellediği için, farklı kotların birbirine rampa ile bağlanması, ulaşılabilirliğin sağlanması açısından önemlidir. Ancak zorunlu olarak merdiven yapılması durumunda, her iki tarafa küpeşte yapılmalıdır (DEV ve WDU, 2011).

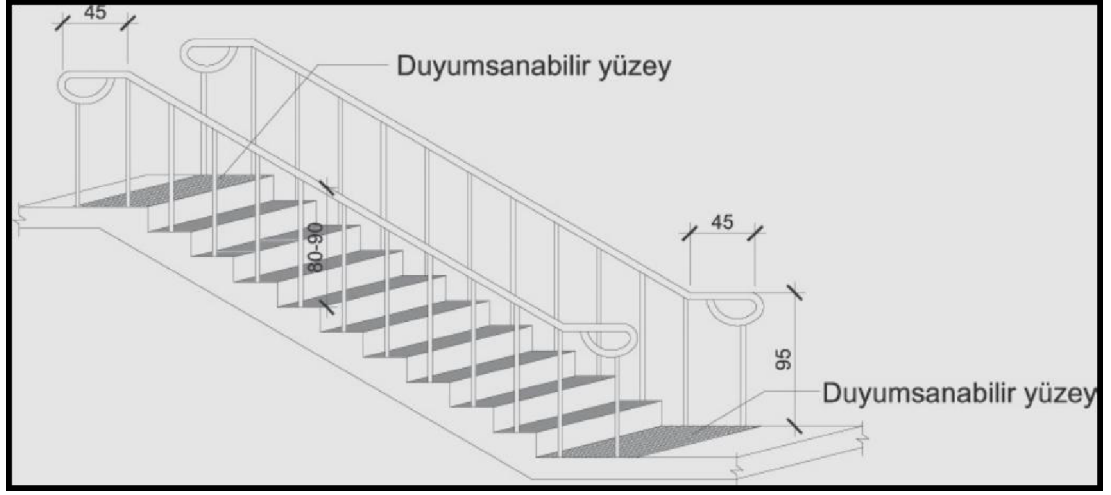
Merdivenlerde maksimum rıht yüksekliği 0.15 m olmalı ve hesaplamalarda aşağıdaki formül kullanılmalıdır (TSE, 1999).

$$2 \times \text{Rıht yüksekliği} + 1 \times \text{Basamak genişliği} = 0.63 \text{ m}$$

Merdiven yüzeylerinde pürüzlü, kaymayı önleyen kaplama kullanılmalıdır. Gerekliyse merdivenin üzeri hava etkilerine karşı kapatılmalıdır (TSE, 1999).

Basamak ucunda 2.50 m eninde koruyucu kaymaz bir şerit bulunmalı, koruyucu malzeme, takılıp düşmeyi önleyecek, çıkıntı yapmayacak, basamak yüzeyi ile düz olacak şekilde monte edilmelidir (TSE, 1999).

Görme engelli kişilerin, merdivenleri bulabilmeleri ve algılayabilmeleri için duyumsanabilir (hissedilebilir) yüzeylerden faydalanılmalıdır. Duyumsanabilir yüzey, ilk basamaktan hemen önce başlamalı, merdiven bitiminde ise merdiven genişliği kadar boşluktan sonra yer almalıdır (Şekil 2.22). Duyumsanabilir yüzey en az 0.60 m genişliğinde ve renk ve doku bakımından farklı ve algılanabilir olmalıdır (DEV ve WDU, 2011).

Şekil 2.22. Merdiven detayı (DEV ve WDU, 2011)

Aynı yönde devam eden merdivenli yollarda, arazinin topoğrafik yapısına bağlı olarak yükseklik farkı 180 cm'nin üstünde ise merdivenler arasında 2.00 m'lik sahanlık olmalıdır. Merdivenlerin başlangıcında ve sonunda, görme engelliler için 1.20 m uzunluğunda, düz ve farklı dokuda kaplama malzemesi ile döşenmiş sahanlık yer almalıdır (TSE, 1999).

Yaya geçitleri

Yaya geçitleri, farklı yönde hareket eden yayaların ve taşıtların kesişim noktası olduklarından ve ayrıca karşıya geçişlerin belli bir sürede tamamlanması gerektiğinden, geçit tasarımında bu durumu dikkate alan kural ve standartlara uyulmalıdır. Yayaların geçitleri kullanırken engelle karşılaşmamaları ve geçitte duyumsanabilir yüzeyin yer alması sağlanmalıdır. Düzenleme, tekerlekli sandalyeliler, bebek arabası kullananlar, bastonla ya da destekle yürüyen kişiler, çok kısa boylular ve çocuklar düşünülerek gerçekleştirilmeli, görme engelliler tarafından da yaya geçişinin başlangıcının duyumsanabilmesi konusu göz ardı edilmemelidir (TC Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2010).

Yaya geçitleri, trafik kontrol işaretleriyle donanımlı olmalıdır. Genellikle engelli insanlar tarafından kullanılan düşük yaya geçişleri, yaya buton sistemiyle kontrol edilebilmelidir. Geçişin uzunluğunu azaltmak için trafik adaları oluşturmak, bütün yol kullanıcılarının güvenliği için tavsiye edilmektedir (United Nations, 2016).

Ayrıca yaya geçitlerinde, yol yüzeyi kaldırım ile aynı seviyeye getirildiğinde, tekerlekli sandalye kullanan engelliler, yükselti farkını aşma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmamalıdır (TC Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2010).

Yaya trafik işaretleri, görme engelli insanlara yarar sağlamak için açıkça duyulabilir sinyaller sağlamalıdır. Akustik cihazlar, bitiş noktasında değil geçişin başlangıç noktasında kurulmalıdır. Geçiş için izin verilen zaman aralığı, en yavaş geçiş sağlayan kişilere göre programlanmalıdır (United Nations, 2016).

Yaya geçişleri ile ilgili olarak TS 12576'da bazı genel ilkeler yer almaktadır. Buna göre (TC Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2010):

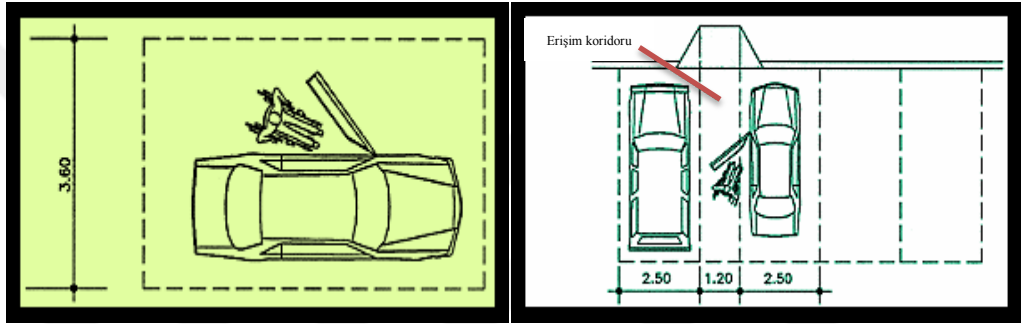
- ✓ Kavşaklar dışında yaya geçitleri, geçide yaklaşan sürücülerin yeterli (emniyetli) mesafeden görebilecekleri yerlere yerleştirilmelidir.
- ✓ Engellilerin, taşıt yolu ve kavşak geçişlerinde gelişigüzel konan çiçeklik ve çiçek saksıları, mantarlar, sembol, ilân panoları, direkler (elektrik, aydınlatma, trafik vb.) hareket kabiliyetini azaltacağından, yaya geçitlerine konulmamalıdır.
- ✓ Yaya geçitleri iyi ve üstten aydınlatılmalı, bu aydınlatma yol aydınlatmasından ayırt edilebilir değişiklikte ve daha aydınlık olmalıdır.
- ✓ Yaya geçitleri, yer işareti (zebra çizgileri) ile iyi belirtilmelidir.

Araç parkları

Genel olarak erişilebilir park hükümleri, hem açık hem de yer altı tesisleri için geçerlidir. Çok katlı otopark tesislerinde; en az bir katına erişilebilir asansör ile ulaşım sağlanmalıdır. 50'den az otomobilli park tesisleri için, her park tesisinde en az bir erişilebilir park alanı sağlanmalıdır. Maksimum 400 boşluk sayısı bulunan park tesisleri için erişilebilir park alanları en az 1/50 oranında sağlanmalıdır (Her 50 alan için bir erişilebilir alan). 400'den fazla boşluk sayısı olan park tesisleri için en az 8 erişilebilir park alanı sağlanmalıdır ve 400'ün üzerinde her 100 arabalık artış için 1 alan sağlanmalıdır (United Nations, 2016).

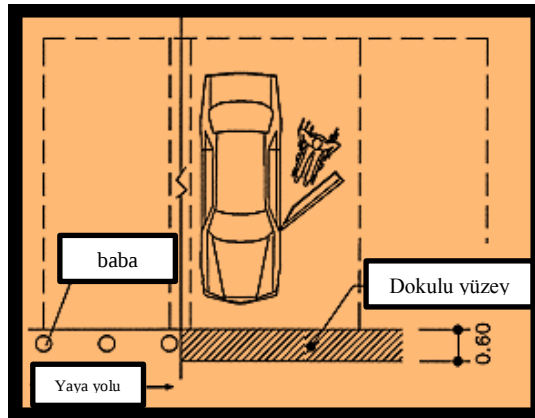
Açık otopark için erişilebilir park alanları, erişilebilir bina girişlerinden 50.00 m'den uzağa konumlandırılmamalıdır. Kapalı otoparklar için erişilebilir park alanları, erişilebilir asansörün sağ yanına veya mümkün olduğunca çıkışlara yakın konumlandırılmalıdır (United Nations, 2016).

Erişilebilir park alanı minimum genişliği 3.60 m'dir. Tavsiye edilen genişlik ise 3.90 m'dir. 1.20 m genişliğindeki bir erişim koridoru, iki sıradan park alanı arasına konumlandırılabilir (Şekil 2.23). Kapalı otoparklarda, hidrolik asansörlü kamyonetler için minimum yükseklik 2.40 m'dir. Açılı park alanları için; sonda kalan ekstra boş alan engelli insanlar tarafından park koridoru olarak kullanılabilir (United Nations, 2016).

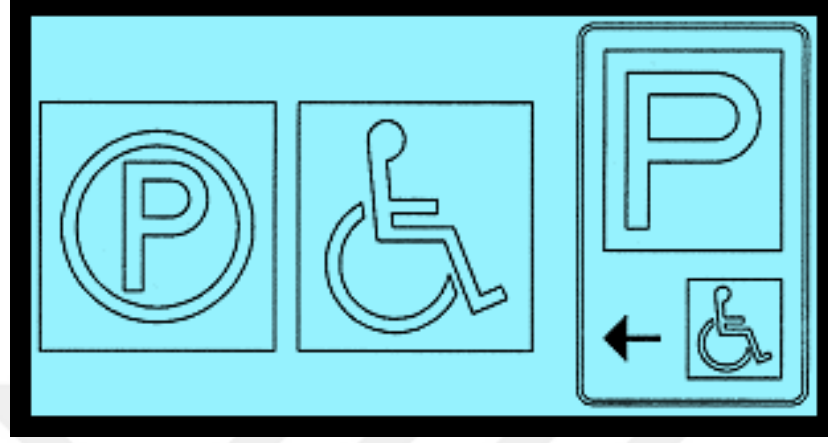
Şekil 2.23. Park alanları erişilebilir ölçütleri (United Nations, 2016)

Kaldırımın olduğu yerlerde erişilebilir yaya yollarına, erişilebilir park alanlarına bağlantı sağlamak için kaldırım rampaları sağlanmalıdır. Kaldırımın olmadığı yerde yaya yolunu park alanından ayırmak için, dokulu yüzey en az 0.60 m genişliğinde olmalıdır. Aksi takdirde babalar kullanılmalıdır (United Nations, 2016) (Şekil 2.24).

Şekil 2.24. Yaya yolunu park alanından ayıran dokulu yüzey (United Nations, 2016)

Bir park tesisinin yüzeyi muntazam ve düz olmalıdır. Park rampasının eğimi %5'i aşmamalıdır. Erişilebilir park alanları, erişilebilirliğin uluslararası sembolleriyle belirtilmelidir (United Nations, 2016) (Şekil 2.25).

Şekil 2.25. Park alanı ve engelli park alanı sembolleri (United Nations, 2016)

2.5. Erişilebilir Turizm

Engellilik kavramını sadece zihinsel ve fiziksel özelliklere bağlı olarak tanımlamak, bu kavramın sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik boyutlarının görülmesini engelleyebilir (Tozlu vd., 2012).

Turizm alanında engelli insanların, farklı deneyimleri arzuladıkları görülmektedir. Her engelli insanın birbirinden farklı destek ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu nedenle, engelli turizmi kavramı, bu çeşitliliğin vurgulanmasını engellemektedir. Dolayısıyla günümüzde engelli turizmi kavramı “erişilebilir turizm (accessible tourism)” olarak evrimleşmiştir. Erişilebilir turizm kavramı; engelliler, yaşlılar ve çocuklar da dahil olmak üzere ulaşım, görme, duyma ve algılama boyutlu turizme erişim gereksinimleri olan insanları kapsamaktadır (Çakmak, 2008).

Erişilebilir turizm olgusunun doğru anlaşılabilmesi için yöneticilerin engelli turist gruplarının karakteristiklerini, sosyal yapılarının doğasını da göz önüne alarak almaları gerekmektedir (Buhalis ve Darcy, 2010).

Engelli bireyler seyahatlerini düzenlerken, seyahat acentaları ve tur operatörlerine başvurumaktadırlar. Seyahat acentaları, engelli turistlerin ulaşımından konaklamasına kadar birçok farklı işlemleri yürütebilmektedir. Engellilerin özel ihtiyaçlarına yönelik turlar da organize edebilen seyahat acentaları da bulunmasının yanı sıra, engellilerin bütün ihtiyaçlarını karşılayan turlar düzenleyemeyen seyahat acentaları da bulunmaktadır. Bunun sebebi, seyahat acentalarının çalıştıkları konaklama işletmesi ve restoran gibi turizm işletmelerinin ulaşılır olduğunu beyan etmelerine rağmen ulaşılabilir düzeyde olmamalarıdır. Seyahat acentaları ile ilgili bir diğer sorun da, engellilik konusunda yeterli altyapı ve birikime sahip olmamalarıdır. Engelli turistler seyahatlerini tur operatörleri aracılığıyla da düzenleyebilmektedirler. Bazı tur operatörleri, engellilere farklı engel çeşitliliklerine göre tur imkânları da sunmaktadır (Toker ve Kaçmaz, 2015).

Engelli bireylerin destinasyon seçimlerinde, altyapının ve ulaşılabilir turizm işletmelerinin varlığı, önemli bir konudur. Engelli turistler, gittikleri destinasyonda başta uygun konaklama işletmesi olmak üzere ulaşılabilirliğe uygun (engellilerin rahatça hareket edebileceği) işletmeleri bulamadıkları takdirde destinasyon tercihlerini değiştirebilmekte veya seyahatlerini iptal edebilmektedirler (Darcy ve Pegg, 2011). Destinasyonlarda farklı engellilik çeşitlerine göre ulaşılabilirliğin sağlanması gerekmektedir. Engelli bireyler turizm faaliyetine katılma hevesinde olmalarına karşın, bütün destinasyonlarda aynı ulaşılabilirliğin sağlanamaması, yeterli bilgilendirmenin yapılmaması ve kötü deneyimler yüzünden turizm faaliyetini gerçekleştirememektedirler (European Commission, 2004).

Engelliler açısından tatilin anlamı; dinlenmeye ayrılan zaman, gündelik hayatın stresinden ve baskısından uzaklaşmak gibi temel motivasyonlardır. Ayrıca, engelli birisi için tatile çıkmak, ona sürekli bakıcılık yapan aile veya eş açısından da bir mola sürecidir. Kendisine bakan insanlardan uzak tatil yapan engelliler için, konaklama yerlerindeki olanaklara ulaşımın kolay olması ve bilgi akışı büyük önem taşımaktadır (Shaw ve Coles, 2004).

Bir turistik tesis, engelli vatandaşların aktivitelerini rahatça yapmalarına olanak sağlayan fiziksel değişiklikleri yaptığı ve uygun personele sahip olduğu sürece “engelli turizmi” hizmeti içinde var olabilmektedir. Bunun yanı sıra, tesis dışındaki genel

olanakların durumu da hizmetin kalitesine dolaylı olarak etkide bulunmaktadır. Toplu taşıma araçları, taksiler, alışveriş merkezleri, restoranlar, kaldırımlar, kamu binaları gibi unsurlarda da gerekli düzenlemeler yapılmadığı takdirde, engelli turizmde başarı kısmi boyutta kalmaktadır. Sürdürülebilir bir engelli turizmi yaratılmak isteniyorsa, sadece tesislerin değil, bir bütün olarak çekim yerlerinin engelli turistlere uygun olarak yapılandırılması gerekmektedir (Ayyıldız vd., 2014).

European Commission (2004)'a göre engelli bireylerin, turistik tesislerde, ürünlere ve servislere erişimlerini sağlama konusunda bazı noktalara dikkat etmeleri gerekmektedir. Bunlar (Ayyıldız vd., 2014):

- ✓ Zayıf fiziksel plan,
- ✓ Dar kapılar ve merdivenler gibi mimari engeller,
- ✓ Duyma sorunu olanlar için işitme döngüsü (induction loop) gibi temel ekipmanların hali hazırda bulunması ve
- ✓ Servislere nasıl ulaşılabileceğinin yolu belirtilmelidir.

Türkiye’de, turizm alanında engellilerin turistik faaliyetlere rahatça ulaşabilmesi için yapılan yasal düzenlemelerde, Turizmi Teşvik Yasası uyarınca hazırlanan 1982 tarih 2634 sayılı bu yönetmelik, 21.06.2005 tarihinde Resmi Gazete’ de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin “Asli konaklama tesislerinin genel nitelikleri” başlıklı 18. maddesinin “c” bendinde, bedensel engelliler için düzenlemelere aşağıdaki şekilde yer verilmektedir (Ayyıldız vd., 2014).

“Toplam kapasitesi seksen oda ve üzerinde olan oteller ile tatil köylerinde en az bir oda olmak üzere toplam oda kapasitesinin yüzde biri oranında odada, ayrıca tesis girişi, genel tuvaletler ile en az bir adet yeme- içme ünitesinde, mola noktaları, temalı parklar ile eğlence merkezlerinde ise kendi türlerinin asgari niteliklerinde belirtilen şekilde bedensel özürliülerin kullanımına uygun düzenlemeler yapılır. Bu düzenlemeler, özel işaretlerle belirtilir” (Resmi Gazete, 2005).

“Türkiye’de; engellilere yönelik hazırlanmış olan yasal düzenlemeye turistik işletmelerin ne seviyede uyduğuna yönelik yapılan araştırmalarda, işletmelerin büyük çoğunluğunun konulan yasayı görmezden geldiği görülmektedir (Tozlu vd., 2012).

Bu işletmelerde yasaya uyulsa bile sadece tekerlekli sandalye kullanıcıları için çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır (Zengin ve Eryılmaz, 2013).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmada, Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyarete gelen kişilerle yapılan anketler değerlendirilmiştir. Çalışmada kullanılan materyal ve yöntem aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

3.1. Materyal

Bu çalışmanın materyalini, Göreme Açık Hava Müzesi oluşturmaktadır. Alanın sosyal ve kültürel özellikleri incelenmiş olup, coğrafi ve erişim özelliklerinden yararlanılmıştır.

Çalışmanın amaca uygun tasarlanıp uygulanabilmesi ve elde edilen verilerin sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi için; Nevşehir, Kapadokya, Göreme Tarihi Milli Parkı, Göreme ve Göreme Açık Hava Müzesi hakkında gerekli bilgilerin verilmesi gerekmektedir. Bu amaçla aşağıda kısaca çalışma materyalini oluşturan Göreme Açık Hava Müzesi ve çevresi hakkında bilgiler verilmektedir.

3.1.1. Nevşehir ve Kapadokya

Nevşehir; doğusunda Kayseri, kuzeyinde Yozgat ve Kırşehir, batısında Aksaray, güneyinde ise Niğde illerine komşudur (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015) (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. Nevşehir İli'nin Türkiye haritasındaki konumu (Anonim, 2015/c)

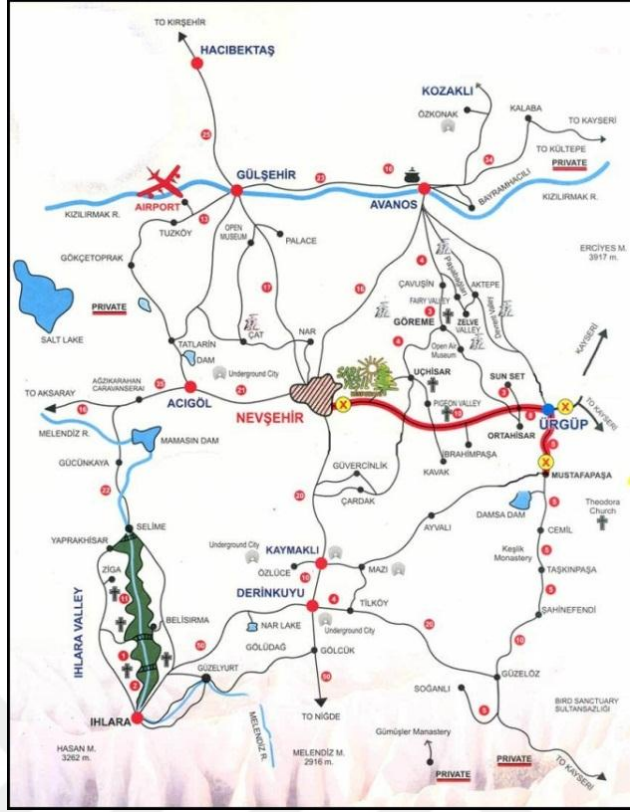
Nevşehir ili'nin nüfusu 309.914, yüzölçümü ise 5.467 km²'dir. İle ulaşım, kara ve hava yolları ile mümkündür Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlı olan Nevşehir ilinde tipik karasal iklim hakimdir (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015) (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Nevşehir İli sınırları (Anonim, 2016/g)

Nevşehir, tarih ve doğanın iç içe geçerek, bütünsel bir güzellik sergilediği beldeleri ve bölgede yaşamış uygarlıkların zenginleştirdiği kültürel birikimi ile Türkiye'nin eşsiz turizm merkezlerinden bir tanesidir (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015).

Nevşehir, Kapadokya bölgesi olarak Kalkolitik dönemden beri devamlı yerleşim alanı olmuştur (Şekil 3.3). Tarihi yerleşimleri, yer altı şehirleri, doğal vadileri, birbirinden güzel ve ilginç peri bacaları manzaraları ile dünya çapında ün yapmış bir bölgedir.

Şekil 3.3. Nevşehir Kapadokya Bölgesi haritası (Anonim, 2016/h)

Nevşehir, ilk dönemlerde “Nyssa”, daha sonraki dönemlerde “Soandos Nisa” ve “Muşkera” adları ile anılmıştır. Osmanlı döneminde, Damat İbrahim Paşa sadrazam olduğunda “Muşkera” adını değiştirerek kente “Yenişehir” anlamına gelen Nevşehir adını vermiştir. Bölgede yapılan az sayıdaki prehistorik araştırmalardan Neolitik döneme ait yerleşmeler saptanmıştır. M.Ö.1600’lerde Hitit Krallığı’nın egemenliği altında olan şehre, M.Ö. 12 yüzyılda göç kavimlerinin, M.Ö. 7. yüzyılda Kimmer ve İskitlerin saldırıları yaşanmıştır. Nevşehir, M.Ö. 680-610 yıllarında Asurluların ve M.Ö. 610 - 550 yıllarında Medlerin egemenliğinin ardından Perslerin yönetimine girerek Kappadokia Satraplığı içinde yer almıştır. M.Ö. 332 yılında Pers soylularından I. Ariarathes bağımsız Kappadokia Krallığı’nı kurmuştur. M.S.17 yılında Roma İmparatorluğu’na katılan Nevşehir daha sonra Persler, Sasaniler daha sonra da Anadolu Selçuklu Devleti yönetimine girmiştir. Bölge 1097 yılında Haçlıların egemenliğine girmiştir. Daha sonra İlhanlı ve 1398’de Karamanoğulları yöreye egemen olmuşsa da aynı yıl Sultan I. Bayezit Nevşehir’i Osmanlı topraklarına katmıştır. 1402 yılında Bayezit’in Timur’a yenilmesiyle bölge Karamanoğulları yönetimine girmiş ve 1466’da

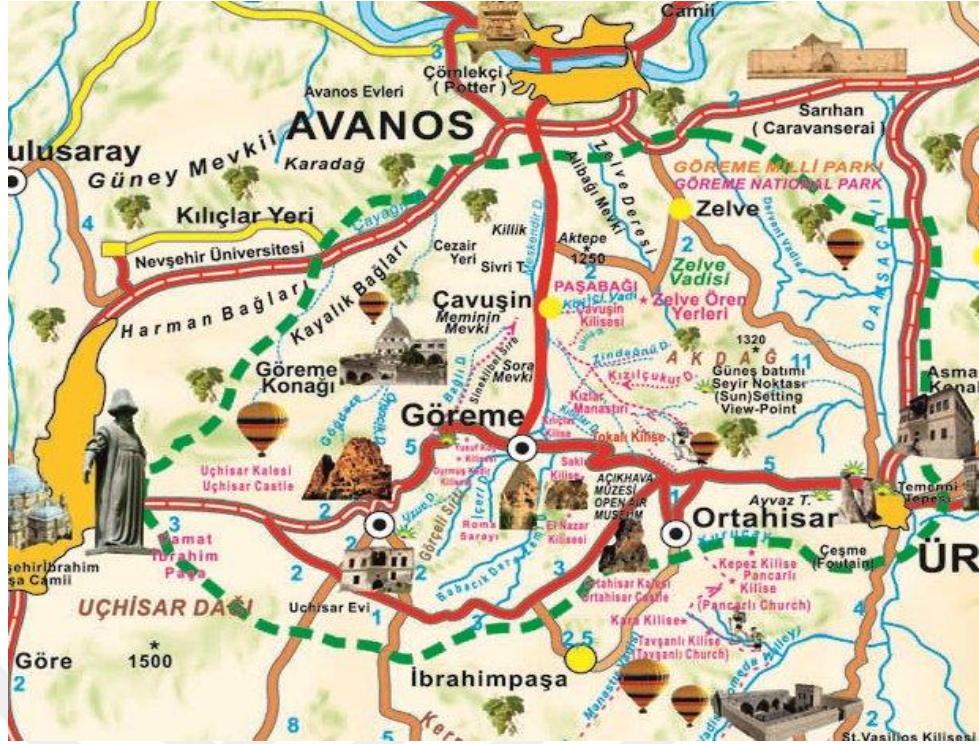
da kesin olarak Osmanlı egemenliğine girmiştir. Nevşehir, 1954 yılında il olmuştur (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015).

Dünyaca ünlü Türk düşünürü Hacı Bektaş-ı Veli ile Osmanlı döneminin ünlü sadrazamlarından birisi olan Damat İbrahim Paşa'nın bu bölgede yaşamış olmaları da kültür ve turizm faaliyetlerinin olumlu yönde gelişmesine büyük katkılar sağlamaktadır (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015).

3.1.2. Göreme Tarihi Milli Parkı

Orta Anadolu'nun Aksaray'daki Hasan Dağı ile Kayseri'deki Erciyes Dağı volkanik bölgesinde Nevşehir il sınırları içerisinde, 1 ilçe merkezi (Ürgüp), 3 kasaba (Uçhisar, Ortahisar, Göreme) ve 2 köy (Çavuşin, Aktepe) de dahil olmak üzere jeomorfolojik, doğal ve kültürel değerleri ihtiva eden 9.614 hektarlık alan Bakanlar Kurulu Kararı ile 1986 yılında "Göreme Tarihi Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir. Birleşmiş Milletler Eğitim-Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) tarafından 6.12.1985 tarihinde 357. sırada "Göreme Tarihi Milli Parkı ve Kapadokya'nın Kayalık Alanları" adıyla Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listesine alınmış olup ülkemizde bu listede bulunan 9 yerden birisidir (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015).

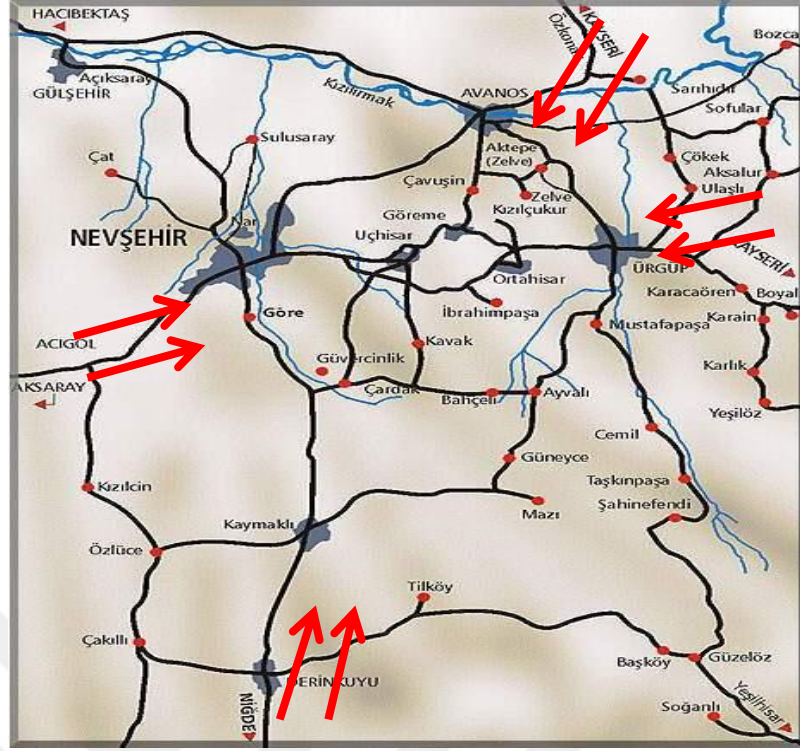
Milli Park sınırı, kuzeyde Avanos'a kadar uzanmakla birlikte Avanos İlçe merkezi milli park alanına dahil değildir. Park, kuzeyde Kızılırmak, Avanos İlçe merkezi, Toprak Tepe (1043 m), Beşik Tepe (991 m), doğuda Ürgüp İlçesi'ni ve içinden geçen Damsa Çayı, batıda ise Uçhisar'ı içine alarak Damlaca Tepe (1132 m), Tokmaklıbelen (1378 m) ve güneyde ise Kermil Dağı (1488 m), Çıplak Tepe (1518 m) ve Ortahisar'a kadar uzanmaktadır (Çolakkadıoğlu, 2012) (Şekil 3.4).

	Çok şeritli yollar		İlçe Merkezi
	Multi lane roads		District center
	Ana asfalt yollar		Bucak Merkezi
	Highway		Subdistrict
	Toplayıcı yollar (mesafe km.)		Beldeler
	Secondary Road (Distance in km)		Township (village)
	Stabilize yollar		Nüfusu 1000'den çok köyler
	Minor surfaced roads		Village (populated more than 1000)
	Demiryolu		Nüfusu 1000'den az köyler
	Fervay		Village (populated less than 1000)
	Göreme Milli Park sınırı		Turizm Danışma
	National Park boundary		Tourism Information
	Seyir Yeri		Antik Yerler
	Looking place		Antique Area
	Havaalanı		Doğa yürüyüş yolu
	Airport		Walking trail
	Müze		Tarım Sahası
	Museum		Agriculture Area
	İl sınırı		Üzüm bağları
	Frontier of administrativ pronence		Vineyards
	Balon Turizmi		
	Balloon of b tourisme		

Şekil 3.4. Göreme Tarihi Milli Parkı sınırları (Anonim, 2016/1)

Milli Park alanına; batı ve güney yönünden Ankara-Adana karayolu, Niğde ya da Aksaray'dan Nevşehir'e ulaşan karayolu, doğu ve kuzeydoğudan Kayseri'den Avanos'a ya da Ürgüp'e gelen karayolu ile ulaşılmaktadır (Şekil 3.5).

Şekil 3.5. Göreme Tarihi Milli Parkı ulaşım güzergahı (Anonim, 2016/h)

Tarihi yerleşimler (yer altı şehirleri, kiliseler, şapeller), peri bacaları gibi jeolojik oluşumlar, endemik bitkiler, peyzaj değeri, dinlenme ve eğlenme ile turizm kaynak değerlerine sahip olan Göreme Tarihi Milli Parkı görülmeye değer eşsiz bir yerdir. Alan Milli park statüsünde korunmaktadır.

Milli parkın en önemli özelliği, aşınmaya karşı farklı dirençteki kaya ve kaya topluluklarının oluşturduğu yapılar üzerinde yüzeysel suların seçici aşındırmasıyla meydana gelmiş peribacalarıdır. Bu doğal oluşumlar 7. yüzyıl ve sonrasında bu bölgede yerleşmiş Hristiyan topluluklar tarafından tapınak, barınak vb yapımında içleri oyularak kullanılmışlardır. Peribacalarının içlerinin oyulması yoluyla yapılmış olan Erken Bizans Dönemi kiliselerinin duvar ve tavanlarında yer alan freskler, mekanlara özel anlam yüklemektedir (Somuncu ve Yiğit, 2008).

Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Dünya Miras Alanı, farklı statülere sahip olmasının yanında çok parçalı ve birden fazla idari birimin sınırları içinde yer almaktadır. Dünya Miras Alanı'nın tümünün sit alanı olması nedeniyle Kültür ve Turizm Bakanlığı alan yönetiminden sorumlu kurumlardan birisidir. Bunun yanında Dünya Miras Alanının

Göreme Milli Parkı'nı kapsaması nedeniyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, alan yönetiminden sorumlu diğer bakanlıktır. Ayrıca, başta Nevşehir ve Kayseri valilikleri olmak üzere Ürgüp, Avanos, Derinkuyu ve Yeşilhisar Kaymakamlıkları ile Ürgüp, Göreme, Ortahisar, Uçhisar, Avanos, Derinkuyu ve Kaymaklı Belediye Başkanlıkları da alan yönetiminden sorumlu olan idari makamlardır (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Somut Kültürel Miras İhtisas Komitesi, 2009).

3.1.3. Göreme

Nevşehir'e 10 km. uzaklıktaki Göreme, Nevşehir- Ürgüp- Avanos üçgeni arasındaki etrafı vadilerle çevrili bölgede yer almaktadır. Göreme kasabasının eski adları, "Korama, Matiana, Maccan ve Avcılar"dır (Göreme Belediyesi, 2015).

Hititler, Asur, Kaloniler, Frig, Tabal, Med, Pars, İskender Sultası, Selevkus, Bizans, Selçuk, Karamanlı ve Osmanlı dönemlerinde iskân görmüş olan bu yörenin en önemli özelliği; Erciyes Dağı ve Hasan Dağı tüflerinin, rüzgâr ve su aşınması sonucunda oluşan olağanüstü kaya şekilleri ve kışın ılık, yazın serin olan ve bu nedenle her mevsim için uygun iç iklim koşulları taşıyan kayaya oyma mekânlardır (Göreme Belediyesi, 2015) (Şekil 3.6 ve Şekil 3.7).

Şekil 3.6. Göreme genel görünümü (Anonim, 2015/d)

Şekil 3.7. Göreme akşam görünümü (Anonim, 2015/d)

Göreme, özellikle 7–13. yüzyıllar arasında baskılarından kaçan Hristiyanların yerleşmesiyle Hristiyanlığın önemli bir merkezi haline gelmiştir. Volkanik tüflerden oluşan peri bacaları ile birlikte yüzyılların birikiminin bulunduğu bu doğal ve kültürel miras, Dünya Miras Listesi’nde bulunmaktadır. Orta çağın başlarında, Hristiyanlar için önemli bir dini merkez olan Göreme ve çevresinde çok sayıda dini yapılar mevcuttur (Göreme Belediyesi, 2015).

3.1.4. Göreme Açık Hava Müzesi

Göreme Açık Hava Müzesi, Nevşehir’e 13 km uzaklıkta ve Göreme kasabasının 2 km doğusunda yer alan bir kaya yerleşim yeridir (Şekil 3.8). Göreme Açık Hava Müzesi’nde kilise mimarisi olarak duvarları samanlı, tüflü kireç harcı ile sıvanarak kaya yüzü düzeltilmiştir. Fresk harcı saman parçaları ile karıştırılarak hazırlanmış olup çok miktardaki kum kurumuş kil görüntüsü vermektedir. Kiliselerde yaygın olarak kullanılan tek nefli beşik tonozlu plan tipi kullanılmıştır. Bu tip yapılar mezar yeri olarak da kullanılmıştır. Enlemesine dikdörtgen plan Mezopotamya kökenli olup Göreme’de bu yapılar buraya yerleşen yabancı gruplar için inşa edilmiştir (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015).

Kiliseler, iki tür teknikle boyanmıştır. Birincisi; doğrudan doğruya kaya yüzeyi düzeltilerek üzerine yapılan boyama, ikincisi ise; kaya üzerine yapılan secco (tempera)

ve fresko tekniği ile yapılan boyamadır (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015).

Ŗekil 3.8. Göreme Açık Hava Müzesi genel görünüm (Gülyaz, 2016)

Göreme Açık Hava Müzesi'nde, M.S. 4. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar yoğun bir Ŗekilde manastır hayatı yaŖanmıŖtır. Hemen her kaya bloğunun içinde kiliseler, Ŗapeller, yemekhaneler ve oturma mekânları mevcuttur. Göreme Açık Hava Müzesi, manastır eğitim sisteminin baŖlatıldıđı yer olarak kabul edilmektedir. Soğanlı, Ihlara, Açık saray aynı eğitim sisteminin daha sonraları görüldüğü yerlerdir (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015).

Karasal iklimin hakimiyet sürdüğü bölgede, karasal volkanik formasyonlara bağlı olarak az killi, kumlu, tüflü ve nemsiz topraklar oluŖmuŖtur. Bağcılık ve meyveciliğe çok elveriŖli olan bu topraklar sulu tarıma elveriŖli değildir. Alanda genellikle kuzey ve güney yönlü rüzgarlar esmektedir. Donlu günlerin süresi ve bölge yüzeyinde hava sıcaklığı yer Ŗekli ve ıŖımaya bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. İlkbaharda yeŖeren yaz mevsiminde sararıp yok olan step bitki formasyonu tüm bölgede yayılıŖ göstermektedir. Akarsu vadileri ve baraj göletleri çevresinde geliŖtirilmiŖ olan ağaç toplulukları dıŖında bölgede doğal orman örtüsüne rastlanmamaktadır. Turizm mevsimi Mayıs-Kasım ayları arasında maksimum altı aylık bir süreci kapsamaktadır. (Nevşehir Müze Müdürlüğü, 2016). Göreme Açık Hava Müzesi 2015 yılında yaklaŖık 975 bin

ziyaretçisi ile ülkemizin en fazla ziyaret edilen altıncı müze-ören yeridir. Bu rakam doğrultusunda 2015 yılında 16 milyon TL gelir sağlanmıştır (DOSİMM, 2016).

3.1.4.1. Göreme Açık Hava Müzesi çevresi ve ulaşımı

Göreme kasabasının 2 km doğusunda yer alan Göreme Açık Hava Müzesi'ne ulaşım Göreme merkezinden ve Ortahisar-Ürgüp yolundan sağlanmaktadır (Şekil 3.9, Şekil 3.10, Şekil 3.11).

Şekil 3.9. Göreme Açık Hava Müzesi kuşbakışı görünümü

Şekil 3.10. Göreme Açık Hava Müzesi ulaşım güzergahı (Göreme merkezinden)

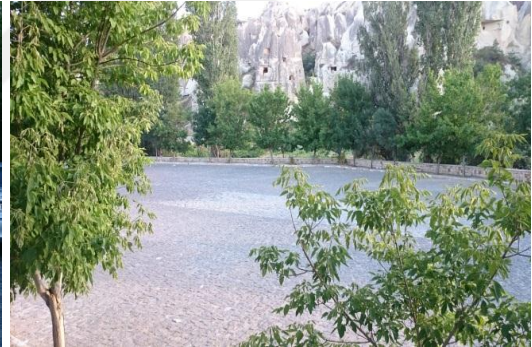

Şekil 3.11. Göreme Açık Hava Müzesi ulaşım güzergahı (Ortahisar-Ürgüp yolu)

Göreme Açık Hava Müzesi girişinde bir adet otobüsler için ve iki adet özel araçlar için olmak üzere toplam üç adet otopark bulunmaktadır. Otobüs otoparkı ve özel araç otoparklarının bir tanesi müze yolu üzerinde bir tanesi de müze girişindedir (Şekil 3.12).

(a)

(b)

(c)

Şekil 3.12. Otoparklar (a: Müze yolu üzerindeki araç otoparkı; b: Müze yolu üzerindeki otobüs parkı; c: Müze girişindeki araç otoparkı)

Müze yakın yere konumlandırılmış olan otoparkın karşısında seyyar olarak kurulmuş standlar mevcuttur. Genellikle bu standlarda Kapadokya tanıtım dergileri, çeşitli turizm acenteleri tarafından ve müze müdürlüğü tarafından hazırlanmış yöre haritaları ve alanın tarihini anlatan broşürler yer almaktadır (Şekil 3.13).

Şekil 3.13. Müze girişindeki standlar

Standların yanından, Göreme Açık Hava Müzesi'ne girilmektedir. Bu kısımda bilet gişesi ve idari ofis bulunmaktadır (Şekil 3.14). Alana iki farklı giriş söz konusudur. Birincisi bilet ofisinden bilet alınarak yapılan giriş, diğeri ise müze kart sistemiyle direk olarak turnike geçiştir (Şekil 3.15).

Şekil 3.14. Göreme Açık Hava Müzesi girişi

Şekil 3.15. Göreme Açık Hava Müzesi girişi turnikeleri

Turnike girişlerinin yanında, hediyelik eşyaların satıldığı ve dinlenme amaçlı yapılmış, hem açık hem de kapalı alana sahip kafeterya bulunmaktadır (Şekil 3.16). Bu alan, turistler tarafından müze giriş ve çıkışlarında yoğun olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.16. Müze girişindeki kafeterya

Toplam 40.000 m² alana sahip olan Göreme Açık Hava Müzesi içerisinde; Aziz Basil Şapeli, Elmalı Kilise, Barbara Kilisesi, Yılanlı Kilise, Yemekhane, Karanlık Kilise, Azize Catherine Şapeli, Çarıklı Kilise ve Rahibeler Manastırı olmak üzere dokuz adet kilise bulunmaktadır. Söz konusu kiliselerin yerleşimleri Şekil 3.17’de yer almaktadır. Bunlara ek olarak Göreme Açık Hava Müzesi’nin yaklaşık 200 m aşağısında bölgenin en büyük kiliselerinden biri olan Tokalı Kilise mevcuttur.

Şekil 3.17. Göreme Açık Hava Müzesi'nde yer alan kiliseler (Gülyaz, 2016)

Göreme Açık Hava Müzesi'ne girdikten sonra geniş bir toplanma alanı bulunmaktadır. Genellikle tur şirketiyle gelen turistler, müze ziyareti sonunda burada toplanmakta ve buradan tur otobüslerine geçmektedirler. Ayrıca burada bir de kitap standı yer almaktadır (Şekil 3.18).

Şekil 3.18. Göreme Açık Hava Müzesi girişi toplanma alanı

Toplanma alanından içeriye doğru ilerlendiğinde erkek ve bayan tuvaletler mevcuttur (Şekil 3.19). Müze girişinde bir adet engelli tuvaleti bulunmaktadır. Fakat atıl durumda olduğu için kullanılmamaktadır.

Şekil 3.19. Alandaki mevcut tuvaletler

3.1.4.2. Göreme Açık Hava Müzesi'ndeki mevcut kiliseler

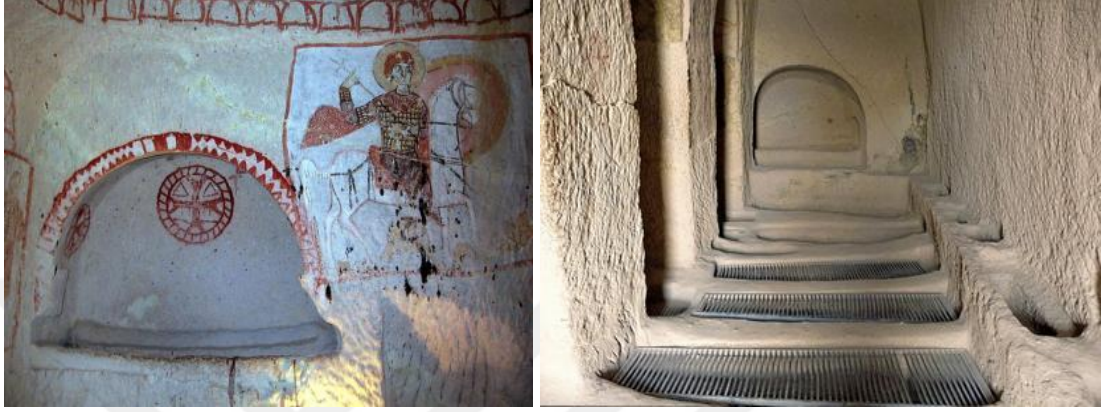
Aziz Basil Şapeli

Toplanma alanından güney yönüne doğru ilerlendiğinde, yol ikiye ayrılmaktadır. Güneybatı tarafa ayrılan yol, Aziz Basil şapeline gitmektedir (Şekil 3.20).

Şekil 3.20. Aziz Basil Şapeli ulaşım aksı

Göreme Açık Hava Müzesi'nde ilk karşılaşılan kilise Aziz Basil Şapeli'dir. Nef ve narteks arası iki arkadla birbirinden ayrılmış olan kilise içinde mezarlar da bulunmaktadır. Kilise iki tür boyama tekniği ile boyanmıştır. Kırmızı boya doğrudan ana kayaya uygulanmış ve ayrıca secco tekniği de kullanılmıştır (Şekil 3.21). Şapel 11. yüzyıla tarihlenmektedir (Gülyaz, 2010).

Şekil 3.21. Aziz Basil Şapeli

Aziz Basil Şapeli'nin batı tarafı vadi yamacına bakmaktadır ve bu noktadan vadideki güvercinlikleri görebilmek mümkündür (Şekil 3.22).

Şekil 3.22. Vadi manzarası görünümü

Elmalı Kilise

Göreme Açık Hava Müzesi girişinden gelen ve iki kola ayrılan aksın güneydoğu tarafına ilerlendiğinde, hafif rampalı yoldan Elmalı Kilise'ye ulaşılmaktadır (Şekil 3.23).

Şekil 3.23. Elmalı Kilise ulaşım aksı

Dokuz kubbeli, dört sütunlu, kapalı Yunan haçı planlı, üç apsisli olan kiliseye kuzeyden açılan bir tünel vasıtasıyla girmek mümkündür (Gülyaz, 2010) (Şekil 3.24).

Şekil 3.24. Elmalı Kilise girişi

Kiliseye İsa'nın hayatı ile ilgili 15 sahne resmedilmiştir (Gülyaz, 2010) (Şekil 3.25).

Şekil 3.25. Elmalı Kilise

Azize Barbara Şapeli

Göreme Açık Hava Müzesi'ndeki en ilginç ve ilgi çeken kiliselerden bir tanesidir. Elmalı kilisenin bulunduğu kaya bloğun arkasında yer almaktadır (Şekil 3.26).

Şekil 3.26. Azize Barbara Şapeli (Gülyaz, 2016)

Şapel; özenli mimarisi, özel bölmeleri ve kırmızı motifleriyle ilgi çekici özelliktedir. Kilise tamamen 11. yüzyıl özelliklerini taşımakta olup soyut şekillerin abartılı kullanımları mevcuttur. Bu şekillerin anlaşılması ve çözümlemesi oldukça zordur. Dini içerikli işaretler de bulunmaktadır (Gülyaz, 2010) (Şekil 3.27).

Şekil 3.27. Azize Barbara Şapeli'nin iç kısmı

Ayrıca alan içerisinde Elmalı Kilise ve Azize Barbara Şapeli'ni birbirine bağlayan, merdivenlerle ulaşımın sağlandığı yol ve yan tarafında da geniş vadi manzarası görülmektedir (Şekil 3.28).

Şekil 3.28. Elmalı Kilise ve Azize Barbara Şapeli'ni birbirine bağlayan merdivenler

Yılanlı Kilise

Azize Barbara Şapeli'nin çıkışından itibaren devam eden eğimli yolun karşısında, Yılanlı Kilise bulunmaktadır (Şekil 3.29). Ana mekan enlemesine planlı olup güneyinde mezarlar mevcuttur. Bu kilisede M.S. 1. yüzyılda Mısır çöllerinde Hermit adı verilen kendilerini dine adanmış, inzivaya çekilmiş insanlar yaşamıştır (Gülyaz, 2010).

Şekil 3.29. Yılanlı Kilise girişi

İlginç hayvan figürleriyle ilgi çeken kiliseler arasında yer almaktadır (Şekil 3.30).

Şekil 3.30. Yılanlı Kilise

Kiler-Mutfak-Yemekhane

Yılanlı kilise ile Karanlık Kilise arasında, dik rampalı yol üzerinde yer alan üç yapı yan yana olup birbirleriyle bağlantılı konumdadır (Şekil 3.31).

Şekil 3.31. Kiler-Mutfak-Yemekhane girişleri

Kiler olarak kullanılan mekanda, erzakları depolamak için oyuklar bulunmaktadır. Mutfakta ise yöre köylerinde hala kullanılan topraktan yapılmış tandır adı verilen ocak yer almaktadır. En son bölümde yer alan yemekhanenin girişinde, yaklaşık olarak 40-50 kişinin yemek yiyebileceği, taştan yapılmış masa mevcuttur (Gülyaz, 2010) (Şekil 3.32).

Şekil 3.32. Kiler-Mutfak-Yemekhane

Karanlık Kilise

Göreme Açık Hava Müzesi'ndeki en etkileyici kiliselerden birisi olan Karanlık Kilise (Şekil 3.33), mavi fon üzerinde resmedilmiş dini figürleri içermektedir.

Şekil 3.33. Karanlık Kilise girişi

Karanlık Kilise olarak isimlendirilmesinin nedeni, narteks kısmındaki küçük bir pencereden az miktarda ışık almasıdır. Bu nedenle, resimler üzerindeki renkler oldukça canlıdır. Kilise oldukça zengin süslemelere sahiptir (Şekil 3.34). Kilisede Kapadokya kiliselerinde nadir kullanılan ıslak sıva üzerine yapılan boyama tekniği olan freksko tekniği kullanılmıştır (Gülyaz, 2010).

Şekil 3.34. Karanlık Kilise

Karanlık Kilise, Göreme Açık Hava Müzesi'nde yüksek noktalardan birisidir. Karanlık Kilise girişinden müzenin alt kesimlerine ve vadiye doğru geniş bir görüş açısı mevcuttur. Bu noktadan alanın engebeli yapısı açık bir şekilde görülebilmektedir (Şekil 3.35).

Şekil 3.35. Karanlık Kilise'den alanın genel görünümü

Göreme Açık Hava Müzesi'nde Karanlık Kilise'ye girerken, diğer kiliselerden farklı olarak ilave ücret istenmektedir. Bunun sebebi, alan içerisinde en korunaklı kilise olmasıdır.

Azize Catherine Şapeli

Azize Catherine Şapeli, Karanlık Kilise ile Çarıklı Kilise arasında yer almaktadır (Şekil 3.36).

Şekil 3.36. Azize Catherine Şapeli girişi

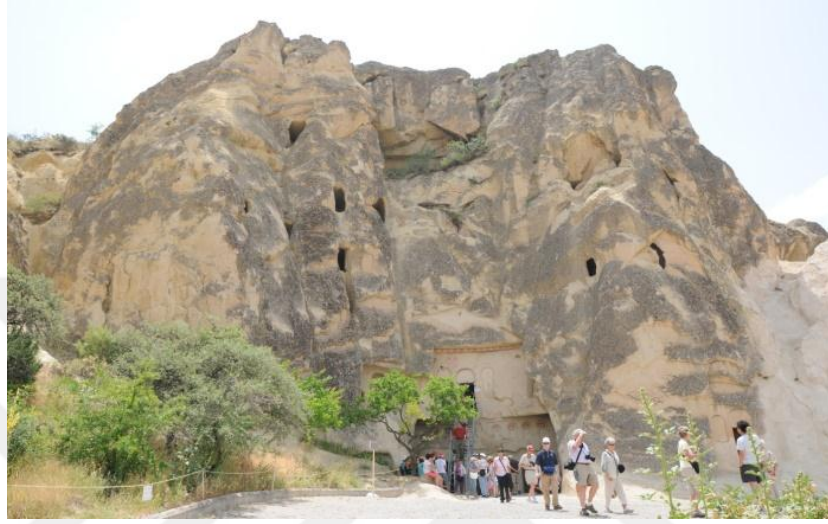
Şapel, içerisinde mezarları barındırmaktadır (Şekil 3.37). Anna adında donör tarafından yaptırılan şapel 11. yüzyıla tarihlenmektedir (Gülyaz, 2010).

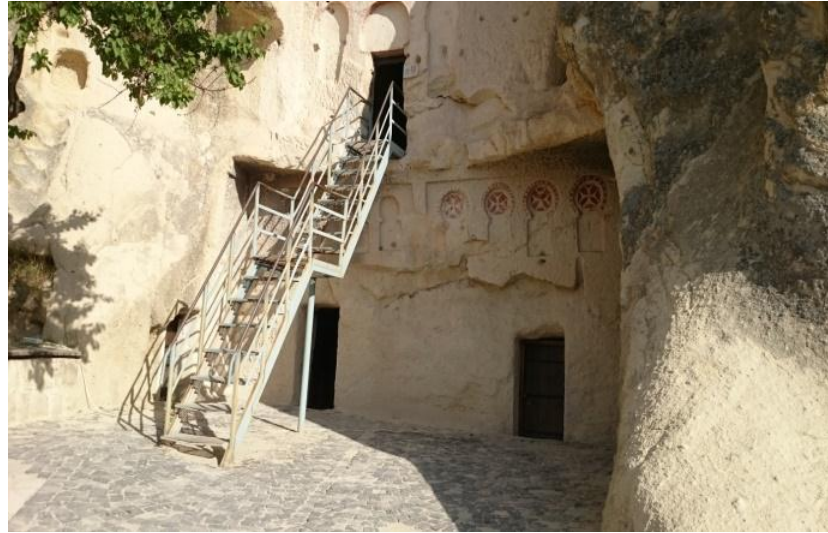
Şekil 3.37. Azize Catherine Şapeli

Çarıklı Kilise

Göreme'deki sütunlu kiliselerin en küçüğü olan Çarıklı Kilise, Açık Hava Müzesi'nin kuzey batısında ve en yüksek noktasındadır. Girişi kuzeyden olan kilise üç kenara dağılmış bir manastırın parçasıdır (Gülyaz, 2010) (Şekil 3.38 ve Şekil 3.39).

Şekil 3.38. Çarıklı Kilise genel görünümü

Şekil 3.39. Çarıklı Kilise girişi

Kilise, İsa'nın göğe yükseliş sahnesinin altına denk gelen yerdeki derin ayak izinden dolayı halk tarafından Çarıklı Kilise olarak adlandırılmış olmasına rağmen, bazı

ikonografik özellikler ve haç temalı grafitlerden dolayı kilisenin Kutsal Haç'a adandığı ve adının haçla ilgili olabileceği görüşleri mevcuttur (Gülyaz, 2010) (Şekil 3.40).

Şekil 3.40. Çarıklı Kilise

İki katlı olan kilisenin alt katında dikdörtgen şekilli bir yemekhane mevcuttur. Yemekhanenin bir ucundaki nişin içine son yemek sahnesi resmedilmiştir (Gülyaz, 2010) (Şekil 3.41).

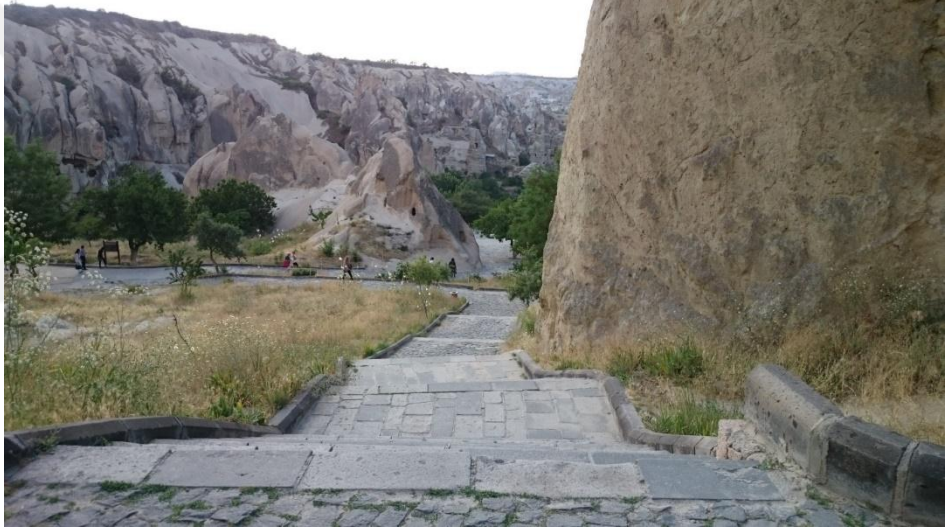

Şekil 3.41. Çarıklı Kilise yemekhanesi

Çarıklı Kilise'den sonra müzenin iniş yolu başlamaktadır (Şekil 3.42 ve Şekil 3.43).

Şekil 3.42. Çarıklı Kilise’den iniş

Şekil 3.43. Göreme Açık Hava Müzesi iniş yolu

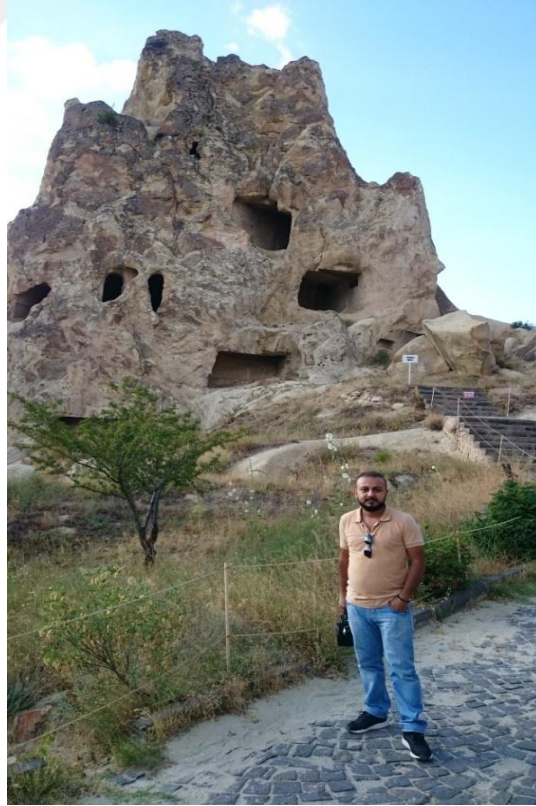
Rahibeler ve Rahipler Manastırı

Göreme Açık Hava Müzesi’nin giriş kısmının güneyinde yer alan devasa peri bacasının içine oyulmuş 6-7 kattan oluşan mekanlar Rahibeler Manastırı olarak adlandırılmaktadır. Manastırın birinci katında yemekhane, mutfak ve birkaç tane oda; ikinci katında resimli fakat yıkılmış bir şapel ve üçüncü katında ise bir tünel vasıtasıyla ulaşılabilen kilise bulunmaktadır. Duvarlarda kırmızı boya ile geometrik süslemeler yapılmıştır. Kilise 11. yüzyıla tarihlenmektedir. Katlar arasında bağlantılı tüneller mevcuttur. Tüneller arasında tehlike anında korunma amaçlı sürgü taşları kullanılmıştır.

Kızlar Manastırı'nın karşısında yer alan Rahipler Manastırı ise 3-4 katlı bir yapıdır. Erozyon sebebiyle katlar arasındaki geçişler kapatılmıştır (Gülyaz, 2010) (Şekil 3.44 ve Şekil 3.45).

Şekil 3.44. Rahibeler ve Rahipler Manastırı'nın genel görünümü (Gülyaz, 2016)

Şekil 3.45. Rahibeler ve Rahipler Manastırı

Alan yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu için, sadece girişteki birkaç odayı gezebilmek mümkündür. Rahibeler ve Rahipler Manastırı'nın sonunda tekrar müze girişine ulaşılmaktadır.

3.2. Yöntem

Araştırmada, ülkemizin eşsiz açık hava müzelerinden birisi olan Göreme Açık Hava Müzesi'nin erişilebilirliğinin irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu konuda, gerekli literatür araştırması yapılarak incelenmesi gereken alt başlıklar ortaya konulmuş ve konuyla ilgili çalışan kişi ve kurumlarla bağlantıya geçilerek, mevcut durum, yapılan çalışmalar ve uygulamalar hakkında veriler toplanmaya çalışılmıştır. Literatür araştırmasında, konu ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası düzeyde kaynak taraması yapılmış, incelenmesi gereken proje, broşür, dergi, katalog, fotoğraf, kitap, tez, makale ve bildiriler elde edilmiş ve elde edilen kaynaklar incelenerek, konuyla ilgili teorik alt yapı ve yöntem geliştirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada anket tekniği kullanılmıştır. Anket tekniği insanlara sorulan sorular karşılığında birçok bilginin edinilebileceği bir yöntem olup sistematik gözlemler ile ulaşılamayacak bilgilere ulaşılmasını sağlayan bir yöntemdir. Ayrıca anket sistemi oldukça ekonomik bir yöntemdir. Ancak anket basit bir bilgi toplama aracı değildir. Kullanılan yöntemler anketteki verilerin doğruluğunu belirlemektedir. Bu yüzden anket çalışması yapılırken iyi bir hedef kitlesi listesi olmalıdır (Baş, 2005). Yerli ve yabancı turistlerin alan erişilebilirliği konusundaki düşünceleri arasındaki farkı ölçmek için çalışma alanı içerisinde iki farklı guruba anket yapılmıştır. Ayrıca yerel halkla da bu konudaki düşüncelerinin, alanı ziyarete gelen yerli ve yabancı turistlerin düşünceleriyle olan benzerlik ve farklarını ortaya koymak için, Nevşehir sınırları içerisinde anket yapılmıştır. Bunun dışında yetkili kişilerle görüşülerek, alana ilişkin detaylı veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Çalışma alanını, engelli olmadan önce ziyaret eden ve engellilik sonrasında alanın erişilebilirliğini yetersiz buldukları için tekrar gidemeyen bireylerin de alan hakkındaki görüşleri alınmaya çalışılmıştır.

3.2.1. Anket tasarımı ve uygulanması

Anket formunun oluşturulmasında, araştırma sonunda ulaşılmak istenen amaçlar göz önünde bulundurulmuştur. Hazırlanan anketle; ziyaretçilerin ve halkın, yapılan röportajlarla da yetkili kişilerin ve engellilerin alan hakkındaki düşüncelerinin değerlendirilmesi ile söz konusu alan ile diğer açık hava müzelerinde kullanıcılara yönelik önerilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Genel olarak; posta yolu ile telefonla görüşme şeklinde ve yüz yüze olmak üzere üç ana tip anket tekniği günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır (May, 1997). Yüz yüze anket uygulamasının karşılaşılan en belirgin dezavantajları; daha fazla efor, zaman ve maliyet gerektirmesidir (Bentham ve Moseley, 1982). Ancak bu yöntemde, kişiler birbirlerini görmekte ve daha sağlıklı ve ayrıntılı bilgi toplanması mümkün olabilmektedir. Ayrıca anket sorularının yanlış anlaşılma ihtimali de ortadan kalkmaktadır. Bu nedenlerle, söz konusu yöntemin araştırmanın amaçları açısından en uygun yöntem olduğu kanısına varılmıştır. Anketler, çalışma alanından rastgele seçilen bireylerle ve Nevşehir kent merkezi ile Göreme’de ikamet eden ve rastgele seçilen bireylerle yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Yapılan anketler teknik olarak açık uçlu, kapalı uçlu ve likert tipi sayısal ölçekli sorulardan oluşmaktadır.

Anket sorularının hazırlanması aşamasında, yerli ve yabancı anket formları incelenmiş, uzman görüşleri alınmış ve çalışmada kullanılmak üzere ön anket formu hazırlanmıştır. Ön anket formu oluşturulduktan sonra; uzman kişiler, müze müdürü ve turizm acenteleri yetkilileri ile görüşülmüş ve anket formlarına son şekilleri verilmiştir.

Alanı ziyaret eden turistler ve yerel halk için hazırlanan anket formu, aşağıda belirtilen temel konularda bilgi edinmeyi amaçlamaktadır. Bunlar;

- Kişisel özellikleri nelerdir?
- Alana ulaşım şekilleri ile alanda geçirilen süreleri nedir?
- Alanın tasarım özellikleri hakkındaki düşünceleri nelerdir?

- Alanın tasarım özelliklerini engellilerin kullanımı açısından değerlendirdiklerinde, ortaya çıkan düşünceleri nelerdir?

Yukarıda kısaca belirtilen eğilimlerin belirlenmesinde, hazırlanmış olan farklı soru tipleri, alanı ziyaret eden hem yabancı ve yerli turistlere hem de halka sorulmuştur. Yabancı turist, yerli turist ve yerel halk anketleri Ek A, Ek B ve Ek C’de verilmiştir.

Anketin uygulanabilmesi amacıyla, açık hava müzesinde yapılacak inceleme ve anket çalışması için izin ve uygulama yönergesi kapsamında, Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’ne çalışmanın içeriğini anlatan bilgiler ve anket formu örneği gönderilmiştir. Bu veriler Nevşehir Müze Müdürlüğü tarafından onaylanmış ve verilen izin ile anket çalışmasının uygulanabilirliği kabul edilmiştir. Ayrıca anket çalışmasının yapılabilmesi için Süleyman Demirel Üniversitesi Etik Kurulları Başkanlığı’na “İnsan Araştırmaları Projeleri İçin Etik Değerlendirme Başvuru Formu”, çalışmanın içeriği ile ilgili belgeler ve yapılacak olan anket formu örneği gönderilerek gereken izinler alınmış ve bu çerçevede 14.06.2016 tarihinden itibaren anket uygulama çalışmalarına başlanmıştır.

Anket; kullanıcıların cinsiyet, yaş, ikamet yeri gibi demografik verilerle kişisel bilgilerin yanı sıra alana ulaşım ve alanı kullanım süreleri ile alanın tasarım özelliklerinin ve bu tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirmesinin de sorgulanacağı şekilde tasarlanmıştır.

Tasarlanan anket formunun uygulanması üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama; hazırlanan anket formunun uygulanmadan önceki sürecini içermektedir. Taslak bir anket hazırlandıktan sonra anketi geliştirmek, muhtemel hataları belirlemek ve bu hatalardan arındırmak için çalışma alanında ön test yapılmıştır. Ön test, alandaki yerli ve yabancı turistlere ve alanın bulunduğu yörede yaşayan yerel halka yapılmıştır. Yapılan ön test sonucunda anket geniş kitlelere dağıtılmadan önce, anketin güvenilirlik ve geçerliliğinden emin olunmuştur. Daha sonra çalışmanın işleyişi, eksik yönleri, karşılaşılan sorunlar belirlenmiş ve bulunan eksiklikler düzeltilerek anket formuna son hali verilmiştir.

İkinci aşama; ziyaretçilerin açık hava müzesinin erişilebilirlik açısından değerlendirmeye yönelik hazırlanan anketin uygulanma sürecini içermektedir. Anket uygulaması, 14.06.2016-03.07.2016 tarihleri arasında yapılmıştır. Yerli ve yabancı turistlere uygulanıp 29 sorudan oluşan anketler ve yerel halka uygulanıp 40 sorudan oluşan anketler, standart anket formları ile yüz yüze anket tekniği yöntemi kullanılarak uygulanmıştır. Önceden hazırlanmış standart anket soruları bireylere sorulmuş, alınan cevaplar kaydedilmiştir. Her bir anket yaklaşık 10-15 dakika arasında cevaplanmıştır.

Üçüncü aşama; anketin uygulandıktan sonraki sürecini içermektedir. Elde edilen anketler analiz edilmeden önce incelenerek; eksik, hatalı vb. olanlar çalışmaya dâhil edilmemiştir.

3.2.2. Örneklem metodu ve örneklem büyüklüğü

Farklı kaynaklarda, örnekleme metodunun seçiminde kullanılan yaklaşımın toplam popülasyonu doğru olarak temsil edip etmediği üzerine farklı görüşlere rastlanılmakla birlikte, kusursuz temsil örneğinin yapılmasının oldukça zor olduğu üzerine görüşler bulunmaktadır (Babbie, 1990). Verilerin uygun örnek sayısından toplanması, örnekleme hatasının minimize edilmesi ve istatistiksel analiz sonucunun doğruluğu için önemlidir.

Genel olarak daha büyük örnek sayısının daha küçük örnekleme hatasına sebep olacağı belirtilmekte ise de bu konu üzerine tartışmalar vardır (Özgüner, 2001). Bazı araştırmacılar kompleks formüller kullanılarak uygun örneklem büyüklüğünün belirlenebileceğini belirtmektedir (Kish, 1965). Fakat değişken sayısının ve popülasyondaki alt grupların sayısının örnek büyüklüğünün seçimine etki ettiği üzerine de görüşler bulunmaktadır (Hoinville ve Jowell, 1978).

Genel olarak bilinmeyen spesifik bir popülasyonun istatistik analizinde, en düşük örneklem büyüklüğü olarak 30 durum, kabul edilebilir büyüklüğü sağlamaktadır (Gardner, 1978). Fakat birkaç alt popülasyonun bulunması durumunda, daha büyük örneklem büyüklüğü tavsiye edilmektedir. Özgüner (2001)'e göre, örneğin farklı gruplara ayrılabilmesi için en küçük alt gruplar, en az 50 ile 100 durum içermelidir.

Bu araştırmanın örneklem büyüklüğünü, Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaret eden yabancı ve yerli turistler ile yerel halk ve engelli bireyler oluşturmaktadır. Alanı farklı ülkelerden gelerek ziyaret eden 167 yabancı turiste ve yurtiçinden farklı şehirlerden gelerek ziyaret eden 151 yerli turiste anket uygulanmıştır. Denekler, açık hava müzesinde rastgele seçilmiştir. Ayrıca, Nevşehir il merkezi ile Göreme'de ikamet eden 87 kişi ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca alanı daha önce ziyaret etmiş olan 8 bedensel engelli birey ile Nevşehir Müze Müdürü, bir adet turizm acentesi sahibi, Göreme Turizm Geliştirme Kooperatifi Başkanı ve Göreme Açık Hava Müzesi içerisindeki sorumlu müdür ile röportaj yapılmıştır.

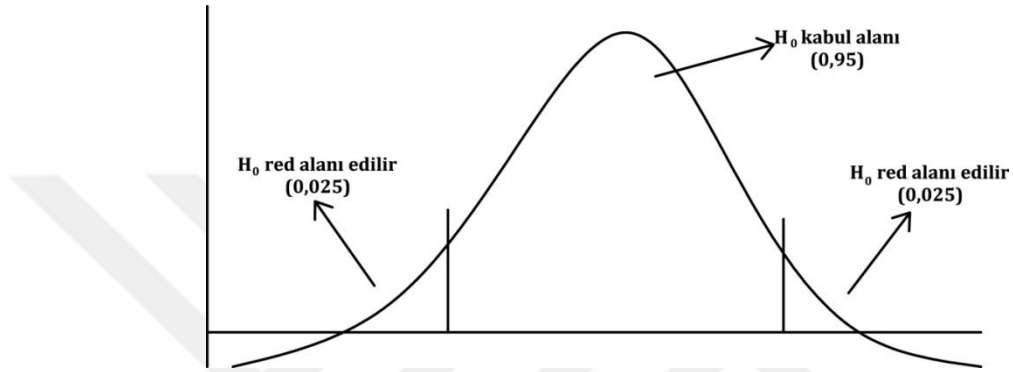
3.2.3. Verilerin değerlendirilmesi

Verilerin istatistiksel olarak değerlendirilmesinde “Microsoft Excel” ve “IBM SPSS Statistics” programı kullanılmıştır. “SPSS” özellikle Sosyal Bilimler dalında istatistiksel analiz için çok geniş olarak kullanılmaktadır. Pazar araştırmacıları, sağlık araştırmacıları, anket şirketleri, devlet kurumları, eğitim araştırmacıları, pazarlama kurumları, "veri madencileri" vb. tarafından da pratik olarak kullanılan bir istatistik yazılımıdır. “Microsoft Excel” ise Microsoft Windows ile Apple Macintosh işletim sistemli bilgisayarlarda çalışabilen, elektronik tablola programıdır. Microsoft Excel içinde birçok formül, meta, işaret sayı, rakam gibi unsurlar bulunur. Bu unsurlar ile birçok işlem gerçekleştirilebilir (Anonim, 2016/j).

Alan içerisinde yapılan iki farklı anket tipi ve alan çevresinde yapılan anket tipi birleştirilerek excel ortamında veri girişi sağlanmıştır. Daha sonra bu veriler SPSS programına aktarılmıştır. Her bir anket grubu öncelikle kendi içerisinde değerlendirilmiştir. “Frequencies” ve “Descriptives” analizleri yapılarak sorulan sorulara verilen cevapların oranları bulunmuş, ortalamaları alınmış ve çizelgeler oluşturulmuştur. Oranlara göre tasarımsal açıdan değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca anketler birleştirilerek aynı analizler yeniden yapılmış ve toplam ortalama ve yüzdeler hesaplanmıştır. Daha sonra SPSS programında ANOVA (Varyans Analizi) analizi yapılarak alanın tasarım özelliklerine ve engelliler açısından tasarım özelliklerine göre verilen cevaplarda anket grupları arasında farklılık olup olmadığı tespit edilmiştir. Aynı analiz ankete katılan deneklerin yaş gruplarına göre de yapılmış ve verilen cevapların yaş grupları arasında farklılık oluşturup oluşturmadığı tespit edilmiştir.

ANOVA analizi iki veya daha fazla gruba ait ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılmaktadır.

Anlamlılık seviyesi güven aralığı kavramı ile de açıklanmaktadır. %5 anlamlılık seviyesi %95 güven aralığını göstermektedir. Yani test edilen değer %95 güven aralığı içinde kalıyorsa, sıfır hipotezi reddedilmez. Fakat geriye kalan %5'lik alan içine düşüyorsa sıfır hipotez reddedilmektedir (Kepenek, 2016) (Şekil 3.46).

Şekil 3.46. Hipotez kabul ve red alanları ($\alpha=0,05$) (Kalaycı, 2010; Kepenek,2016)

ANOVA analizinde “ α ” anlamlılık seviyesini belirten istatistiksel bir standarttır. Seçilen anlamlılık seviyesi (α), örneklem dağılımında kabul ve red bölgelerinin belirlenmesini sağlamaktadır. Mühendislik alanlarında genellikle kullanılan anlamlılık seviyesi 0,05 veya 0,01 gibi düşük değerler olabileceği gibi 0,10 ve üstü değerler kullanılabilmektedir (Kepenek, 2016). Sonucu 0,05’den küçük olan değerler, gruplar arasındaki farkların anlamlı olduğunu göstermektedir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Göreme Açık Hava Müzesi'ni Ziyaret Eden Yabancı Turistlere İlişkin Anket Sonuçları

Türkiye dışından gelerek Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaret eden 41 farklı ülkeden toplam 167 yabancı turiste anket uygulanmıştır. Deneklerin ankete katılım oranı %80 olarak tespit edilmiştir. En fazla katılımın olduğu ülke, 25 denekle (%15) Amerika Birleşik Devletleri'dir. Bu sayıyı 12 denekle (%7.20) Çin Halk Cumhuriyeti ve 11 denekle (%6.60) Hindistan takip etmektedir. Kırgızistan, İrlanda, Filipinler, İskoçya, Hollanda, Venezüella, Rusya, İtalya, Singapur, Finlandiya, Malezya, Uruguay ve Azerbaycan'dan sadece birer katılım olmuştur (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Yabancı turistlerin geldikleri ülkeler ve yapılan anket sayıları

Sıra No	Ülke Adı	Anket Sayısı	Sıra No	Ülke Adı	Anket Sayısı
1	ABD	25	22	Tayland	2
2	Çin Halk Cum.	12	23	Honduras	2
3	Hindistan	11	24	Arjantin	2
4	İngiltere	9	25	Şili	2
5	Kanada	9	26	Kıbrıs	2
6	Almanya	8	27	İsviçre	2
7	Endonezya	7	28	Tayvan	2
8	İspanya	7	29	İtalya	1
9	G. Afrika	6	30	İrlanda	1
10	Y. Zelanda	6	31	Singapur	1
11	Danimarka	6	32	Finlandiya	1
12	Avustralya	5	33	Filipinler	1
13	G.Kore	5	34	Kırgızistan	1
14	Belçika	4	35	Malezya	1
15	Polonya	4	36	İskoçya	1
16	Portoriko	3	37	Rusya	1
17	Brezilya	3	38	Uruguay	1
18	Hong Honk	3	39	Hollanda	1
19	Meksika	3	40	Venezuela	1
20	Fransa	2	41	Azerbaycan	1
21	Ekvador	2			

4.1.1. Denek profili

Göreme Açık Hava Müzesi'ni 41 farklı ülkeden ziyaret eden yabancı turistlerden, ankete 90 kadın (%54) ve 77 erkek (%46) olmak üzere toplam 167 kişi katılmıştır. Ankete katılan deneklerin cinsiyet oranları birbirine yakındır. Deneklerin yaş dağılımına ilişkin veriler Çizelge 4.2'de yer almaktadır.

Çizelge 4.2. Ankete katılan yabancı turistlerin genel profili

Değişken	Yaş	Kişi Sayısı
	18-19	6
	20-29	72
	30-39	37
	40-49	13
	50-59	19
	≥ 60	20

Deneklerin çoğunluğunun 20-29 yaş (%43) ve 30-39 yaş aralığında (%22) olduğu dikkati çekmektedir. 50 yaş ve üzeri olan deneklerin sayısı 39 (%23)'dur.

4.1.2. Deneklerin Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaretleri ile ilgili tercihleri

Ankete katılan deneklerin alan ziyaretleri ile ilgili veriler Çizelge 4.3'te yer almaktadır.

Yabancı turistlerin alana kimlerle birlikte geldikleri sorulduğunda, %41'inin (68 kişi) aileleri ile birlikte geldikleri görülmektedir. Bu sonucu, arkadaşları ile gelen turistler (%18-30 kişi) takip etmektedir. Alana en az akrabalar ile katılım söz konusu olmaktadır (Çizelge 4.3).

Göreme ilçe merkezinden 2 km uzaklıkta olan müzeye ulaşım araçları sınırlı olduğu için genellikle tur şirketlerine ait otobüsler ve özel araçlar kullanılmaktadır. Turistlerin alana ulaşım şekilleri incelediğinde, tur şirketi ile gelenlerin (101 kişi) çoğunlukta olduğu görülmektedir (Çizelge 4.3). Alana özel araçlarıyla gelen turistler de geldikleri araçları kiralamışlardır. Alana ulaşımı sağlamak için belediyeye ait herhangi bir ulaşım aracı bulunmamaktadır. Göreme merkezinden alana ulaşım güzergâhı üzerinde düzenlenmiş yaya yolu ya da bisiklet yolu da yer almamaktadır.

Çizelge 4.3. Yabancı turistlere ait alan ziyaretleri ile ilgili veriler

Değişkenler		Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Alana birlikte gelen kişiler	Aile ile	73	44
	Arkadaşlar ile	35	21
	Kız-erkek arkadaş ile	28	17
	Yalnız	24	14
	Akrabalar ile	7	4
Alana ulaşım şekli	Tur şirketi	101	60
	Özel araç	36	22
	Yaya olarak	29	17
	Bisiklet ile	1	1
Alanda bulunulan saatler	12.00'den önce	78	47
	13.00-17.00 arası	68	41
	12.00-13.00 arası	16	9
	17.00'den sonra	5	3
Alanda geçirilen süre	1-2 saat	121	72
	2-3 saat	28	17
	< 1 saat	13	8
	3-4 saat	4	2
	> 4 saat	1	1

Alanın en yoğun olduğu saatler; sabah saatleri (12.00'den önce) ve saat 13.00-17.00 aralığındaki zaman dilimidir. Deneklerden 78'i (%47) saat 12.00'dan önce, 68'i (%41) ise 13.00-17.00 saatleri arasında alanda bulunduklarını ifade etmişlerdir. Bu oranlara bakıldığında saat 17.00'den sonra müzenin ziyaretçi sayısının oldukça azaldığı görülmektedir (Çizelge 4.3). Alanı ziyaret eden yabancı turistlerin çoğunluğu (121 kişi-%72), açık hava müzesinde 1 saat ile 2 saat arasında zaman geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Alanda 2 saat ile 3 saat arası zaman geçirenlerin sayısı ise (28 kişi-%17) daha azdır. Sadece bir yabancı turist alanda 4 saatten fazla zaman geçirdiğini belirtmiştir (Çizelge 4.3).

4.1.3. Yabancı turistlerin alanın tasarım özellikleriyle ilgili tercihleri

Yabancı turistlere yöneltilen, alanın tasarım özelliklerinin değerlendirilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar Çizelge 4.4'te yer almaktadır. Çizelgede ankete katılan kişi

sayısı ile verilen cevapların ortalaması yer almaktadır. Anketin bu bölümünde, katılımcılara değerlendirme ölçütleri olarak verilen; 1: “Kesinlikle katılıyorum”, 2: “Katılıyorum”, 3: “Kararsızım”, 4: “Katılmıyorum”, 5: “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlamada bulunmaları istenmiştir.

Çizelge 4.4. Yabancı turist anketine göre alanın tasarım özellikleri bakımından analizi

	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Varyans
Alan içindeki doğal yapılara ulaşımın yeterlidir.	167	1.76	0.78	0.61
Alan içindeki yürüyüş yolları uygun ve yeterlidir.	167	1.69	0.74	0.55
Alan içindeki merdivenlerin konumları ve basamak sayıları uygundur.	167	1.87	0.84	0.71
Alan içindeki rampalar kullanım açısından uygundur.	167	2.05	0.87	0.76
Alan içindeki bilgilendirme levhaları ve yönlendirici yol işaretlerinin sayıları ve konumları uygundur.	167	2.33	1.06	1.12
Alan içindeki oturma birimlerinin sayıları ve özellikleri uygundur.	167	2.11	0.88	0.78
Alan içindeki aydınlatma elemanları tür ve sayı bakımından yeterlidir.	167	2.00	0.83	0.69
Alana ait otopark yeterlidir.	167	2.12	0.88	0.78
Alan içindeki temel ihtiyaçlara ait birimler (WC, satış birimleri, idari bina vb) yeterlidir.	167	1.94	0.81	0.66
Alandaki rehberlik hizmetleri yeterlidir.	167	2.07	0.93	0.87
Alanın genel olarak temizlik, bakım ve onarımı yeterlidir.	167	1.70	0.69	0.48

Alanın tasarım özellikleriyle ilgili olarak verilen cevaplara karşılık gelen değerler toplanmış ve ankete katılan toplam kişi sayısına bölünerek ortalama değerler bulunmuştur. Bulunan bu ortalamalara göre; 1.00-1.50 arasındaki değerler: “Oldukça yeterli”, 1.50-2.50 arasındaki değerler: “Yeterli”, 2.50-3.50 arasındaki değerler: “Kararsız”, 3.50-4.50 arasındaki değerler: “Yetersiz” ve 4.50-5.00 arasındaki değerler: “Oldukça yetersiz” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tabloda, verilen cevapların

ortalamalarına göre SPSS programında hesaplanan “standart sapma” ve “varyans” değerleri de yer almaktadır (Çizelge 4.4).

Yabancı turistler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde; deneklerin, alan içindeki doğal yapılara ulaşmaları, yürüyüş yollarını, merdivenlerin konumlarını ve basamak sayılarını, alan içerisindeki rampaları, bilgilendirme levhaları ve yönlendirici yol işaretlerini, oturma birimlerinin sayılarını ve özelliklerini, aydınlatma donatılarını, alana ait otoparkları, alan içindeki temel ihtiyaçlara yönelik birimlerini, alandaki rehberlik hizmetlerini ve alanın genel olarak temizlik ve bakımını yeterli buldukları görülmektedir (Çizelge 4.4).

4.1.4. Alanın tasarım özelliklerinin, engelliler açısından değerlendirilmesiyle ilgili yabancı turistlerin tercihleri

Yabancı turistlere yöneltilen, alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar Çizelge 4.5’te yer almaktadır. Çizelgede ankete katılan kişi sayısı, verilen cevapların ortalaması yer almaktadır. Anketin bu bölümünde, katılımcılara değerlendirme ölçütleri olarak verilen; 1: “Kesinlikle katılıyorum”, 2: “Katılıyorum”, 3: “Kararsızım”, 4: “Katılmıyorum”, 5: “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlamada bulunmaları istenmiştir.

Çizelge 4.5. Yabancı turist anketine göre alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından analizi

	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Varyans
Çok fazla sayıda merdiven olduğu için alan engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	167	2.20	1.07	1.15
Rampa olmadığı için alanın engelliler tarafından kullanımı uygun değildir.	167	2.27	1.02	1.04
Yürüyüş yolları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	167	2.58	1.03	1.06
Otopark engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	167	2.74	1.03	1.08
Bilgilendirme levhaları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	167	2.91	0.95	0.91
Temel ihtiyaç birimleri (WC, satış birimleri, idari bina vb.) engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	167	2.80	0.96	0.93
Çöp kutuları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	167	2.97	0.96	0.92

Alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirilmesiyle ilgili olarak verilen cevaplara karşılık gelen değerler toplanmış ve ankete katılan toplam kişi sayısına bölünerek ortalama değerler bulunmuştur. Bulunan bu ortalamalara göre; 1.00-1.50 arasındaki değerler: “Oldukça yetersiz”, 1.50-2.50 arasındaki değerler: “Yetersiz”, 2.50-3.50 arasındaki değerler: “Kararsız”, 3.50-4.50 arasındaki değerler: “Yeterli” ve 4.50-5.00 arasındaki değerler: “Oldukça yeterli” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tabloda, verilen cevapların ortalamalarına göre SPSS programında hesaplanan “standart sapma” ve “varyans” değerleri de yer almaktadır (Çizelge 4.5).

Yabancı turistler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde; deneklerin, alan içindeki merdiven sayılarının fazla olması ve rampa yetersizliği nedeniyle alanın engellilerin kullanımı açısından uygun bulmadıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra, yürüyüş yollarının, otoparkların, bilgilendirme levhalarının, temel ihtiyaç birimlerinin ve çöp kutularının engellilerin kullanımına uygunluğu ve yeterliliği konusunda kararsızlık söz konusudur (Çizelge 4.5).

4.1.5. Yabancı turistlerin alanda vakit geçirmekten memnun olma durumları ve sebepleriyle ilgili tercihleri

Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaret eden yabancı turistlere, alanda bulunmaktan duydukları memnuniyetleri ve yeniden gelme istekleri sorulmuştur. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde; ankete katılan deneklerin %94'ü (157 kişi) alana gelmekten mutlu olduklarını ve yeniden gelmek istediklerini ifade ederken, deneklerden %98.80'i (165 kişi) Göreme Açık Hava Müzesi'ni yakınlarına ve arkadaşlarına tavsiye edeceklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Alana gelmekten memnun olma ve alanı tavsiye etme durumları

Değişkenler		Seçilme Sayısı
Alana gelmekten memnun olma durumu ve yeniden gelme isteği	Evet	157
	Hayır	10
Alanı çevresindeki tavsiye etme durumu	Evet	165
	Hayır	2

Alanda bulunmaktan memnun olan turistlere bunların sebepleri sorulduğunda alınan cevaplar ise Çizelge 4.7'de yer almaktadır.

Denekler özellikle; alanın eşsiz ve büyüleyici bir tarihe sahip olduğunu, farklı ve ilginç bir mekan olduğunu, gezmek ve yeni deneyimler elde etmek için doğru bir tercih olduğunu ifade etmişlerdir. Göreme Açık Hava Müzesi'nde tarihi dokunun iyi korunmuş olması, birçok doğal güzelliğin ve manzaraların olması da yabancı turistleri oldukça etkilemiştir. Bunun yanı sıra Hristiyanlığın ilk zamanlarına ait izler taşıyan bir müze olduğu için de tercih edilmektedir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Yabancı turistlerin Göreme Açık Hava Müzesi'nde vakit geçirmekten memnun olma sebepleri

Alanda Bulunmaktan Memnun Olma Sebepleri	Seçilme Sayısı
Alan ilginç ve büyüleyici bir tarihe sahiptir.	20
Farklı, ilginç ve eşsiz bir mekandır.	20
Alan gezmek ve yeni deneyimler için ilginç ve güzel bir mekandır.	19
Tarihi doku iyi korunmuş durumdadır.	9
Alanda doğal güzellikler mevcuttur.	9
Alanda inanılmaz manzaralar mevcuttur.	9
Bütün tarihin hissedildiği ilginç ve özel bir yerdir.	8
Tarihi turizm çekiciliği mevcuttur.	6
Doğal yapılar ve mimari yaratıcılık oldukça ilginçtir.	6
Alanda Kapadokya tarihini daha yakından tanıma olanağı bulunmaktadır.	5
Alanda Hristiyanlık dini hakkında daha fazla bilgiler öğrenilmektedir.	3
Kiliseler çok etkileyicidir.	3
Hristiyanlığın eski tarihi önem arz etmekte ve sevilmektedir.	3
Kiliselerdeki duvar resimleri iyi korunmuş durumdadır ve etkileyicidir.	3
Alandaki eski yaşam biçimi çok etkileyicidir.	3
Sanat deneyimi ve etkileyciliği oldukça fazladır.	2
Alan oldukça erişilebilir durumdadır.	2
Alan Hristiyanların ve Müslümanların buluşma noktasıdır.	2
Göreme Açık Hava Müzesi aydınlatıcı bir müzedir.	2
Alan tarihi bir hazinedir.	2
Birçok yeni sanat ilhamları ortaya çıkarabilecek bir yerdir.	1
Göreme Açık Hava Müzesi dünyanın en güzel yeridir.	1
Alan Türkiye'nin en güzel yerlerinden bir tanesidir.	1

Alana gelmekten memnun olmayan turistlere de nedenleri sorulmuştur. Verilen cevaplar Çizelge 4.8'de yer almaktadır.

Çizelge 4.8. Yabancı turistlerin Göreme Açık Hava Müzesi'nde vakit geçirmekten memnun olmama sebepleri

Alanda Bulunmaktan Memnun Olmama Sebepleri	Seçilme Sayısı
Alandaki hava sıcaklığı oldukça yüksektir.	3
Alan pahalıdır.	2
Farksız bir yerdir.	2
Güzel bir yer fakat görülmesi gereken farklı güzellikler de var.	1
Bazı yerler hasarlı durumdadır.	1
Bilgilendirme zayıflığı mevcuttur.	1
Her dilde ses rehberi yoktur.	1
Neredeyse her şey aynıdır, bir kere gezmek yeterlidir.	1

4.1.6. Yabancı turistlerin alandaki en fazla etkilendiği yerler ile ilgili tercihleri

Göreme Açık Havva Müzesi'ni ziyaret eden yabancı turistlerin, alan içerisinde en çok hangi yerden etkilendiği sorulmuş, alınan cevaplar Çizelge 4.9'da verilmiştir.

Çizelge 4.9. Yabancı turistlerin alan içerisindeki en fazla etkilendikleri yerler

Alan İçerisindeki En Fazla Etkilenilen Yerler	Seçilme sayısı
Karanlık kilise	31
Kiliseler	21
Elmalı kilise	21
Her yer	17
Kiliselerdeki boyamalar	10
Manzara görünüşleri	8
Şapeller	7
Mağaralar	5
Kilise içlerindeki mezar görünüşleri	5
Yılanlı kilise	3
Çarıklı kilise	3
Manastır mutfakları ve yemekhaneler	3
Vadiler	1
St. Catherina kilisesi	1
Tokalı kilise	1

Deneklerin, alan içerisinde kiliselerden, kilise boyamalarından, şapellerden, doğal manzara görünümünden ve genel olarak alanın her noktasından oldukça etkilendikleri görülmektedir (Çizelge 4.9).

4.2. Göreme Açık Hava Müzesini Ziyaret Eden Yerli Turistlere İlişkin Anket Sonuçları

Nevşehir dışından gelerek Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaret eden 30 farklı şehirden gelen toplam 151 turiste anket uygulanmıştır. Deneklerin, ankete katılım oranı %80 olarak tespit edilmiştir. En fazla katılımın olduğu şehir, 42 denekle (%28) İstanbul'dur. Bu sayısı, 25 (%17) denekle İzmir ve 13 (%9) denekle Ankara takip etmektedir. Siirt, Muş, Bingöl, Niğde, Mardin, Aksaray, Kırşehir, Yozgat ve Muğla illerinden sadece birer katılım olmuştur (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10. Yerli turistlerin geldikleri şehirler ve anket sayıları

Sıra No	Şehir Adı	Anket Sayısı	Sıra No	Şehir Adı	Anket Sayısı
1	İstanbul	42	16	Rize	2
2	İzmir	25	17	Manisa	2
3	Ankara	13	18	Kahramanmaraş	2
4	Antalya	10	19	Malatya	2
5	Adana	9	20	Amasya	2
6	Tekirdağ	4	21	Samsun	2
7	Sakarya	4	22	Bingöl	1
8	Aydın	4	23	Niğde	1
9	Iğdır	4	24	Mardin	1
10	Denizli	3	25	Aksaray	1
11	Bursa	3	26	Kırşehir	1
12	Hatay	3	27	Yozgat	1
13	Mersin	2	28	Muş	1
14	Gaziantep	2	29	Muğla	1
15	Burdur	2	30	Siirt	1

4.2.1. Denek profili

Göreme Açık Hava Müzesi’ni 30 farklı şehirden ziyaret eden turistlerden, ankete 76 kadın (%50.30) ve 75 erkek (%49.70) olmak üzere toplam 151 kişi katılmıştır. Ankete katılan deneklerin cinsiyet oranları birbirine yakındır. Deneklerin yaş dağılımına ilişkin veriler, Çizelge 4.11’de yer almaktadır.

Çizelge 4.11. Ankete katılan yerli turistlerin genel profili

Değişken	Yaş	Kişi sayısı
	18-19	6
	20-29	63
	30-39	57
	40-49	18
	50-59	3
	≥ 60	4

Deneklerin çoğunluğunun 20-29 yaş (%41.70) ve 30-39 yaş aralığında (%37.70) olduğu dikkati çekmektedir. 50 yaş ve üzeri olan deneklerin sayısı 7 (%4.60)’dir.

4.2.2. Deneklerin Göreme Açık Hava Müzesi’ni ziyaretleri ile ilgili tercihleri

Ankete katılan deneklerin alan ziyaretleri ile ilgili veriler Çizelge 4.12’de yer almaktadır.

Yerli turistlerin alana kimlerle birlikte geldikleri sorulduğunda; %41’inin (62 kişi) arkadaşları ile birlikte geldikleri görülmektedir. Bu sonucu, aileleri ile gelen turistler (%37-56 kişi) takip etmektedir. Alana en az yalnız katılım söz konusu olmaktadır (Çizelge 4.12).

Göreme ilçe merkezinden 2 km uzaklıkta olan müzeye ulaşım araçları sınırlı olduğu için genellikle tur şirketlerine ait otobüsler ve özel araçlar kullanılmaktadır. Turistlerin alana ulaşım şekilleri incelediğinde, özel araçları ile gelenlerin (104 kişi) çoğunlukta olduğu görülmektedir (Çizelge 4.12). Alana ulaşımı sağlamak için belediyeye ait herhangi bir ulaşım aracı bulunmamaktadır. Göreme merkezinden alana ulaşım güzergâhı üzerinde düzenlenmiş yaya yolu ya da bisiklet yolu da yer almamaktadır.

Çizelge 4.12. Yerli turistlere ait alan ziyaretleri ile ilgili veriler

Değişkenler		Kişi sayısı	Yüzde (%)
Alana birlikte gelen kişiler	Arkadaşlar ile	62	41
	Aile ile	56	37
	Kız-erkek arkadaş ile	18	12
	Akrabalar ile	10	7
	Yalnız	5	3
Alana ulaşım şekli	Özel araç ile	104	69
	Tur şirketi ile	31	20
	Yaya olarak	10	7
	Bisiklet ile	6	4
Alanda bulunulan saatler	12.00'den önce	88	58
	13.00-17.00 arası	33	22
	12.00-13.00 arası	30	20
	17.00'den sonra	-	-
Alanda geçirilen süre	1-2 saat	102	67
	2-3 saat	32	21
	< 1 saat	13	9
	3-4 saat	3	2
	> 4 saat	1	1

Alanın en yoğun olduğu saatler; sabah saatleri (12.00'den önce) ve saat 13.00-17.00 aralığındaki zaman dilimidir. Deneklerden 88'i (%58) saat 12.00'dan önce, 33'ü (%22) ise 13.00-17.00 saatleri arasında alanda bulunduklarını ifade etmişlerdir. Bu oranlara bakıldığı zaman, saat 17.00'den sonra müzede ziyaretçi olmadığı görülmektedir (Çizelge 4.12). Alanı ziyaret eden yerli turistlerin çoğunluğu (102 kişi-%67), açık hava müzesinde 1 saat ile 2 saat arasında zaman geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Alanda 2 saat ile 3 saat arası zaman geçirenlerin sayısı ise (32 kişi-%21) daha azdır. Sadece bir yabancı turist alanda 4 saatten fazla zaman geçirdiğini belirtmiştir (Çizelge 4.12).

4.2.3. Yerli turistlerin alanın tasarım özellikleriyle ilgili tercihleri

Yerli turistlere yöneltilen, alanın tasarım özelliklerinin değerlendirilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar Çizelge 4.13'te yer almaktadır. Çizelgede; ankete katılan kişi sayısı ve verilen cevapların ortalaması yer almaktadır. Anketin bu bölümünde,

katılımcılara değerlendirme ölçütleri olarak verilen; 1: “Kesinlikle katılıyorum”, 2: “Katılıyorum”, 3: “Kararsızım”, 4: “Katılmıyorum”, 5: “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlamada bulunmaları istenmiştir.

Çizelge 4.13. Yerli turist anketine göre alanın tasarım özellikleri bakımından analizi

	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Varyans
Alan içindeki doğal yapılara ulaşımın yeterlidir.	151	1.99	0.96	0.92
Alan içindeki yürüyüş yolları uygun ve yeterlidir.	151	2.03	1.04	1.08
Alan içindeki merdivenlerin konumları ve basamak sayıları uygundur.	151	2.27	1.04	1.09
Alan içindeki rampalar kullanım açısından uygundur.	151	2.54	1.12	1.27
Alan içindeki bilgilendirme levhaları ve yönlendirici yol işaretlerinin sayıları ve konumları uygundur.	151	2.72	1.26	1.60
Alan içindeki oturma birimlerinin sayıları ve özellikleri uygundur.	151	2.99	1.21	1.47
Alan içindeki aydınlatma elemanları tür ve sayı bakımından yeterlidir.	151	2.39	1.02	1.04
Alana ait otopark yeterlidir.	151	2.78	1.25	1.57
Alan içindeki temel ihtiyaçlara ait birimler(WC, satış birimleri, idari bina vb) yeterlidir.	151	2.62	1.18	1.39
Alandaki rehberlik hizmetleri yeterlidir.	151	2.74	1.26	1.59
Alanın genel olarak temizlik, bakım ve onarımı yeterlidir.	151	2.13	1.08	1.17

Alanın tasarım özellikleriyle ilgili olarak verilen cevaplara karşılık gelen değerler toplanmış ve ankete katılan toplam kişi sayısına bölünerek ortalama değerler bulunmuştur. Bulunan bu ortalamalara göre; 1.00-1.50 arasındaki değerler: “Oldukça yeterli”, 1.50-2.50 arasındaki değerler: “Yeterli”, 2.50-3.50 arasındaki değerler: “Kararsız”, 3.50-4.50 arasındaki değerler: “Yetersiz” ve 4.50-5.00 arasındaki değerler: “Oldukça yetersiz” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tabloda, verilen cevapların

ortalamalarına göre SPSS programında hesaplanan “standart sapma” ve “varyans” değerleri de yer almaktadır (Çizelge 4.13).

Yerli turistler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde; deneklerin, alan içindeki doğal yapılara ulaşmaları, alan içerisindeki yürüyüş yollarını, merdiven konumlarını ve basamak sayılarını, aydınlatma donatılarını ve alanın genel olarak temizlik ve bakımını yeterli buldukları görülmektedir. Buna karşılık alan içindeki rampaların, bilgilendirme levhalarının ve yönlendirici yol işaretlerinin, oturma birimlerinin, alana ait otoparkların, temel ihtiyaçlara yönelik birimlerin ve alandaki rehberlik hizmetlerinin uygunluğu ve yeterliliği noktasında kararsızlık söz konusudur (Çizelge 4.13).

4.2.4. Alanın tasarım özelliklerinin, engelliler açısından değerlendirilmesiyle ilgili yerli turistlerin tercihleri

Yerli turistlere yöneltilen, alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar Çizelge 4.14’te yer almaktadır. Çizelgede ankete katılan kişi sayısı, verilen cevapların ortalaması yer almaktadır. Anketin bu bölümünde, katılımcılara değerlendirme ölçütleri olarak verilen; 1: “Kesinlikle katılıyorum”, 2: “Katılıyorum”, 3: “Kararsızım”, 4: “Katılmıyorum”, 5: “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlamada bulunmaları istenmiştir.

Alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirilmesiyle ilgili olarak verilen cevaplara karşılık gelen değerler toplanmış ve ankete katılan toplam kişi sayısına bölünerek ortalama değerler bulunmuştur. Bulunan bu ortalamalara göre; 1.00-1.50 arasındaki değerler: “Oldukça yetersiz”, 1.50-2.50 arasındaki değerler: “Yetersiz”, 2.50-3.50 arasındaki değerler: “Kararsız”, 3.50-4.50 arasındaki değerler: “Yeterli” ve 4.50-5.00 arasındaki değerler: “Oldukça yeterli” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tabloda, verilen cevapların ortalamalarına göre SPSS programında hesaplanan “standart sapma” ve “varyans” değerleri de yer almaktadır (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14. Yerli turist anketine göre alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından analizi

	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Varyans
Çok fazla sayıda merdiven olduğu için alan engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	151	1.93	1.19	1.42
Rampa olmadığı için alanın engelliler tarafından kullanımı uygun değildir.	151	1.86	1.15	1.34
Yürüyüş yolları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	151	1.96	1.14	1.31
Otopark engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	151	2.55	1.27	1.62
Bilgilendirme levhaları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	151	2.44	1.15	1.32
Temel ihtiyaç birimleri (WC, satış birimleri, idari bina vb) engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	151	2.48	1.13	1.27
Çöp kutuları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	151	2.62	1.21	1.47

Yerli turistler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde; deneklerin, alan içerisinde çok sayıda merdiven olduğu ve rampa yetersizliği nedeniyle alanın engellilerin kullanımı açısından uygun bulmadıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra, yürüyüş yollarının, bilgilendirme levhaları ve temel ihtiyaç birimlerinin de engellilerin kullanımı açısından yetersizliği söz konusudur. Ayrıca, otoparkların ve çöp kutularının engellilerin kullanımına uygunluğu ve yeterliliği konusunda kararsızlık söz konusudur (Çizelge 4.14).

4.2.5. Yerli turistlerin alanda vakit geçirmekten memnun olma durumları ve sebepleriyle ilgili tercihleri

Göreme Açık Hava Müzesi'ne gelen yerli turistlere, alanda bulunmaktan duydukları memnuniyetleri ve yeniden gelme istekleri sorulmuştur. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde; ankete katılan deneklerin %90'ı (136 kişi) alana gelmekten mutlu olduklarını ve yeniden gelmek istediklerini ifade ederken, deneklerden %97'si (147 kişi) Göreme Açık Hava Müzesi'ni yakınlarına ve arkadaşlarına tavsiye edeceklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.15. Alana gelmekten memnun olma ve alanı tavsiye etme durumları

Değişkenler		Seçilme Sayısı
Alana gelmekten memnun olma/olmama durumu ve yeniden gelme isteği	Evet	136
	Hayır	15
Alanı çevresindekilere tavsiye etme durumu	Evet	147
	Hayır	4

Alanda bulunmaktan memnun olan turistlere bunların sebepleri sorulduğunda alınan cevaplar ise Çizelge 4.16’da yer almaktadır. Denekler özellikle; alandaki doğal ortamdan, görsel güzelliklerinden etkilendikleri ve alanın zengin ve büyüleyici bir tarihe sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Göreme Açık Hava Müzesi’nde tarihi dokunun iyi korunmuş olması, birçok doğal güzelliğin ve manzaraların olması da yerli turistleri oldukça etkilemiştir (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. Yerli turistlerin Göreme Açık Hava Müzesi’nde vakit geçirmekten memnun olma sebepleri

Alanda Bulunmaktan Memnun Olma Sebepleri	Seçilme Sayısı
Doğal ortam ve görsel güzellik mevcuttur.	30
Tarihi doku ve yapılar (mimari) oldukça etkileyicidir.	18
Zengin bir tarihle iç içe olmak çok güzeldir.	17
Bölgede eşsiz ve farklı bir atmosfer vardır.	13
Alan iyi korunmuş durumdadır (kilise içleri, mağaralar).	7
Alanda etkileyici manzaralar mevcuttur.	7
Alan temiz ve kurallara uygundur.	4
Alan doğal yaşamın izlerini barındırmaktadır.	2
İlk defa geliyor olmak heyecan vericidir.	2
Rahat gezilebilen, erişilebilir bir alandır.	2
Kiliseler çok etkileyicidir.	2
Müze personelinin güler yüzü oldukça etkileyicidir.	2
Tarihi mekanları ziyaret etmek keyif verici ve çocuklarımız için önem arz etmektedir.	1
Amacına uygun bir gezi yaşanmıştır.	1
Göreme Açık Hava Müzesi dünyada nadir bir yerdir.	1
Bölgede ilk Hristiyanlık döneminden kalan sayılı eserler mevcuttur.	1
Kapadokya’ya ayrı bir hayranlık duyulmaktadır.	1

Alana gelmekten memnun olmayan turistlere de nedenleri sorulmuştur. Verilen cevaplar Çizelge 4.17’de yer almaktadır.

Çizelge 4.17. Yerli turistlerin Göreme Açık Hava Müzesi’nde vakit geçirmekten memnun olmama sebepleri

Alanda Bulunmaktan Memnun Olmama Sebepleri	Seçilme Sayısı
Alanda Türkçe bilgilendirme yetersizdir.	4
Kültürel eserler çok zarar görmüş durumdadır.	3
Müze alanında ücret alınması sinir bozucudur (Karanlık kilise)	3
Alan çok sıcaktır.	3
Alan içindeki rampalar rahatsız edicidir.	3
Kapsamlı bir yapı grubunun basit anlatılması hayal kırıklığı yaratmıştır.	2
Otopark ücretleri oldukça pahalıdır.	2
Araç otoparkı yetersizdir.	2
Alanı bir kere görmek yeterlidir.	2
Engelliler açısından endişe duyulmaktadır.	1
Kiliseler mevcuttur ama yaşam alanları yoktur.	1
Alan için çok bir beklenti söz konusu değildir.	1
Alanın birçok noktası Turizm için açılmalıdır.	1
Farklı mevsimlerde görülmek istenmektedir.	1
Merdiven çıkışları oldukça sıkıntılıdır.	1
Altyapı yetersizdir.	1
Bitkisel yetersizlik mevcuttur. Gölge alanlar yoktur.	1

4.2.6. Yerli turistlerin alandaki en fazla etkilendiği yerler ile ilgili tercihleri

Göreme Açık Hava Müzesi’ni ziyaret eden yerli turistlerin, alan içerisinde en çok hangi noktalardan etkilendiği sorulmuş, alınan cevaplar Çizelge 4.18’de verilmiştir.

Çizelge 4.18. Yerli turistlerin alan içerisindeki en fazla etkilendikleri yerler

Alan İçerisindeki En Fazla Etkilenilen Yerler	Seçilme sayısı
Her yer	32
Mağaralar	19
Kiliseler	18
Doğal manzaralar	11
Karanlık kilise	10

Çizelge 4.18. Yerli turistlerin alan içerisindeki en fazla etkilendikleri yerler (devamı)

Kilise boyamaları(freskler)	9
Şapeller	4
Aziz Barbara Şapeli	2
Tokalı kilise	2
Elmalı kilise	2
Yemekhane ve mutfaklar	2
St. Basil kilisesi	1
Yılanlı kilise	1
Güvercinlikler	1
Kilise içlerindeki mezarlar	1
Vadiler	1
Çarıklı Kilise	1

Deneklerin; alan içerisindeki mağaralardan, kiliselerden, doğal manzara görünümlerinden ve genel olarak alanın her noktasından etkilendikleri görülmektedir (Çizelge 4.18).

4.3. Göreme Açık Hava Müzesini Ziyaret Eden Yerel Halka İlişkin Anket Sonuçları

Nevşehir ili ve ilçelerinde ikamet eden ve daha önce Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaret etmiş olan 87 kişiye anket uygulanmıştır. Deneklerin, ankete katılım oranı %85 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. Yerel halkın yaşadıkları yerler ve anket sayıları

Sıra No	Yaşanılan İlçe / Kasaba Adı	Anket Sayısı
1	Merkez	39
2	Göreme	33
3	Avanos	5
4	Uçhisar	4
5	Çavuşin	3
6	Ürgüp	3

Ankete katılan halkın büyük çoğunluğunun, uzun süredir Nevşehir’de yaşadığı görülmektedir. Deneklerin 44’ü (%51) doğduğundan itibaren, 26’sı (%30) ise 20 yıldan fazla süredir Nevşehir’de yaşadığını belirtmişlerdir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.20. Nevşehir’de yaşama süreleri

Nevşehir’de Yaşama Süresi	Kişi sayısı
Doğduğundan itibaren	44
20 yıldan fazla	26
10-20 yıl arası	9
1-5 yıl arası	4
5-10 yıl arası	4

4.3.1. Denek profili

Göreme Açık Hava Müzesi’ni daha önce ziyaret etmiş olan yerel halktan ankete, 41 kadın (%47) ve 46 erkek (%53) olmak üzere toplam 87 kişi katılmıştır. Ankete katılan deneklerin cinsiyet oranları birbirine yakındır. Deneklerin yaş dağılımına ilişkin veriler Çizelge 4.21’de yer almaktadır.

Deneklerin çoğunluğunun 30-39 yaş (%31) ve 20-29 yaş aralığında (%24) olduğu dikkati çekmektedir. 50 yaş ve üzeri olan deneklerin sayısı 19 (%22)’dir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.21. Ankete katılan yerel halkın yaş dağılımları

Değişken	Yaş	Kişi sayısı
	18-19	6
	20-29	21
	30-39	27
	40-49	14
	50-59	9
	≥ 60	10

Ankete katılan yerel halkın; medeni durumları, eğitim durumları ve meslekleri ile ilgili bilgiler Çizelge 4.22’de yer almaktadır.

Çizelge 4.22. Ankete katılan yerel halkın genel profili

Değişkenler		Kişi Sayısı	Yüzde(%)
Eğitim durumu	Lisans mezunu	32	37
	Lise mezunu	24	28
	Lisansüstü mezunu	11	12
	MYO mezunu	8	9
	Ortaokul mezunu	7	8
	İlkokul mezunu	5	6
Medeni durum	Evli	44	51
	Bekar	43	49
Meslek	Serbest meslek	19	22
	Memur	17	19
	Öğrenci	14	16
	Emekli	13	15
	Diğer	9	10
	İşçi	5	6
	Çiftçi	5	6
	Ev hanımı	5	6

Ankete katılan deneklerin medeni durumları incelendiğinde; evli olanların sayısı 44 (%51) iken bekar olanların sayısı ise 43 (%49)'dur. Deneklerin çoğunluğunun (%37) lisans mezunlarından oluştuğu görülmektedir. Deneklerin çoğunluğu serbest meslek sahiplerinden (%22-19 kişi) ve memurlardan (%19-17 kişi) oluşturmaktadır (Çizelge 4.22).

4.3.2. Deneklerin Göreme Açık Hava Müzesi’ni ziyaretleri ile ilgili tercihleri

Yabancı ve yerli turistlere yapılan anketlerden farklı olarak, yerel halk ile yapılan anketlerde, deneklerin alana gitme sıklığı, gidilen mevsimler, gidilen günler ve alana ulaşım süresi sorulmuştur. Bu soruların sorulmasındaki amaç, bölgede yaşayan halkın Göreme Açık Hava Müzesi’ne olan duyarlılıklarını belirlemek ve alana erişimleri hakkında daha detaylı bilgi edinmektir.

Çizelge 4.23’de, Göreme Açık Hava Müzesi’ni ziyaret eden yerel halkın, alana ulaşimleri ve alanı ziyaret şekil ve süreleri ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Yerel halkın alana gitme sıklıkları incelendiğinde; çoğunluğun ara sıra (%68-59 kişi) alanı ziyaret ettikleri görülmektedir. Alan genellikle; yaz mevsiminde (%42-70 kişi), hafta sonlarında (Cumartesi-59 kişi, Pazar-72 kişi), arkadaşlarla birlikte (%40-68 kişi) ve özel araçlarla (86 kişi) ziyaret edilmektedir. Göreme merkezinden 2 km uzaklıkta bulunan Göreme Açık Hava Müzesi’ne ulaşım sürelerine bakıldığında; çoğunluğun alana yarım saatten kısa bir sürede (%72-62 kişi) ulaştıkları görülmektedir. Ziyarete bulunan yerel halk genellikle alana 13.00-17.00 saatleri arasında (%42-70 kişi) gitmekte ve 1-2 saat arasında (%39-59 kişi) zaman geçirmektedirler (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. Alana ulaşım ve alan kullanımı

Değişkenler		Kişi sayısı
Alana gidilme sıklığı	Ara-sıra	59
	Bir defa	17
	Ayda bir	5
	Yılda bir	4
	Haftada bir	2
Alana genellikle gidilen mevsimler	Yaz	70
	İlkbahar	40
	Sonbahar	28
	Kış	28

Çizelge 4.23. Alana ulaşım ve alan kullanımı (devamı)

Değişkenler		Kişi sayısı
Alana genellikle gidilen günler	Pazar	72
	Cumartesi	59
	Cuma	19
	Pazartesi	15
	Çarşamba	13
	Salı	10
	Perşembe	10
Alana genellikle birlikte gidilen kişiler	Arkadaşlar ile	68
	Aile ile	44
	Akrabalar ile	29
	Yalnız	16
	Kız/erkek arkadaş ile	15
Alana genellikle ulaşım şekli	Özel araç	86
	Tur şirketi ile	14
	Yürüyerek	10
Bulunulan yerden alana ulaşım süresi	Yarım saatten az	62
	Yarım saat-1 saat	21
	1-2 saat	2
	2-3 saat	2
Alanda genellikle bulunan saatler	13.00-17.00 arası	70
	17.00'den sonra	44
	12.00'den önce	35
	12.00-13.00 arası	17
Alanda genellikle geçirilen süreler	1-2 saat	59
	2-3 saat	49
	3-4 saat	21
	1 saatten az	18
	4-5 saat	3

4.3.3. Yerel halkın alanın tasarım özellikleriyle ilgili tercihleri

Yerel halka yöneltilen, alanın tasarım özelliklerinin değerlendirilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar Çizelge 4.24'te yer almaktadır. Çizelgede ankete katılan kişi sayısı, verilen cevapların ortalaması yer almaktadır. Anketin bu bölümünde, katılımcılara değerlendirme ölçütleri olarak verilen; 1: “Kesinlikle katılıyorum”, 2: “Katılıyorum”, 3: “Kararsızım”, 4: “Katılmıyorum”, 5: “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlamada bulunmaları istenmiştir.

Çizelge 4.24. Yerel halk anketine göre alanın tasarım özellikleri bakımından analizi

	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Varyans
Alan içindeki doğal yapılara ulaşımın yeterlidir.	87	2.58	1.00	1.01
Alan içindeki yürüyüş yolları uygun ve yeterlidir.	87	2.75	0.99	0.99
Alan içindeki merdivenlerin konumları ve basamak sayıları uygundur.	87	2.78	0.84	0.70
Alan içindeki rampalar kullanım açısından uygundur.	87	2.73	0.99	0.98
Alan içindeki bilgilendirme levhaları ve yönlendirici yol işaretlerinin sayıları ve konumları uygundur.	87	2.89	1.01	1.02
Alan içindeki oturma birimlerinin sayıları ve özellikleri uygundur.	87	2.78	1.05	1.10
Alan içindeki aydınlatma elemanları tür ve sayı bakımından yeterlidir.	87	3.00	1.15	1.32
Alana ait otopark yeterlidir.	87	3.03	1.15	1.33
Alan içindeki temel ihtiyaçlara ait birimler(WC, satış birimleri, idari bina vb) yeterlidir.	87	2.88	1.00	1.01
Alandaki rehberlik hizmetleri yeterlidir.	87	2.86	1.06	1.14
Alanın genel olarak temizlik, bakım ve onarımı yeterlidir.	87	2.35	1.01	1.02

Alanın tasarım özellikleriyle ilgili olarak verilen cevaplara karşılık gelen değerler toplanmış ve ankete katılan toplam kişi sayısına bölünerek ortalama değerler bulunmuştur. Bulunan bu ortalamalara göre; 1.00-1.50 arasındaki değerler: “Oldukça yeterli”, 1.50-2.50 arasındaki değerler: “Yeterli”, 2.50-3.50 arasındaki değerler: “Kararsız”, 3.50-4.50 arasındaki değerler: “Yetersiz” ve 4.50-5.00 arasındaki değerler: “Oldukça yetersiz” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tabloda, verilen cevapların ortalamalarına göre SPSS programında hesaplanan “standart sapma” ve “varyans” değerleri de yer almaktadır (Çizelge 4.24).

Yerel halk tarafından verilen cevaplar incelendiğinde; denekler sadece alanın genel temizliğini, bakım ve onarımını yeterli bulmuştur. Bunun dışındaki diğer tüm sorularda kararsızlık söz konusudur (Çizelge 4.24).

4.3.4. Alanın tasarım özelliklerinin, engelliler açısından değerlendirilmesiyle ilgili yerel halkın tercihleri

Yerel halka yöneltilen, alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar Çizelge 4.25'te yer almaktadır. Çizelgede ankete katılan kişi sayısı ve verilen cevapların ortalaması yer almaktadır. Anketin bu bölümünde, katılımcılara değerlendirme ölçütleri olarak verilen; 1: “Kesinlikle katılıyorum”, 2: “Katılıyorum”, 3: “Kararsızım”, 4: “Katılmıyorum”, 5: “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlamada bulunmaları istenmiştir.

Alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirilmesiyle ilgili olarak verilen cevaplara karşılık gelen değerler toplanmış ve ankete katılan toplam kişi sayısına bölünerek ortalama değerler bulunmuştur. Bulunan bu ortalamalara göre; 1.00-1.50 arasındaki değerler: “Oldukça yetersiz”, 1.50-2.50 arasındaki değerler: “Yetersiz”, 2.50-3.50 arasındaki değerler: “Kararsız”, 3.50-4.50 arasındaki değerler: “Yeterli” ve 4.50-5.00 arasındaki değerler: “Oldukça yeterli” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tabloda, verilen cevapların ortalamalarına göre SPSS programında hesaplanan “standart sapma” ve “varyans” değerleri de yer almaktadır (Çizelge 4.25).

Çizelge 4.25. Yerel halk anketine göre alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından analizi

	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Varyans
Çok fazla sayıda merdiven olduğu için alan engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	87	1.65	0.67	0.46
Rampa olmadığı için alanın engelliler tarafından kullanımı uygun değildir.	87	1.95	0.83	0.69
Yürüyüş yolları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	87	2.00	0.73	0.53

Çizelge 4.25. Yerel halk anketine göre alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirilmesi (devamı)

Otopark engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	87	2.31	0.95	0.91
Bilgilendirme levhaları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	87	2.36	0.91	0.84
Temel ihtiyaç birimleri (WC, satış birimleri, idari bina vb) engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	87	2.24	0.88	0.79
Çöp kutuları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	87	2.31	0.95	0.91

Yerel halk tarafından verilen cevaplar incelendiğinde; deneklerin bütün kriterleri engelliler açısından yetersiz buldukları görülmektedir (Çizelge 4.25).

4.3.5. Yerel halkın alanda vakit geçirmekten memnun olma durumları ve sebepleriyle ilgili tercihleri

Göreme Açık Hava Müzesi’ni ziyaret eden yerel halka, alanda bulunmaktan duydukları memnuniyetleri ve yeniden gelme istekleri sorulmuştur. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde; ankete katılan deneklerin %87’si (76 kişi) alana gelmekten memnun olduklarını ve yeniden gelmek istediklerini (69 kişi-%79) ifade etmişlerdir (Çizelge 4.26).

Çizelge 4.26. Alana gelmekten memnun olma ve tekrar gelme durumları

Değişkenler	Seçilme Sayısı	
Alana gelmekten memnun olma/olmama durumu	Evet	76
	Hayır	11
Alana yeniden gelme isteği	Evet	69
	Hayır	18

Alanda bulunmaktan memnun olan halka bunların sebepleri sorulduğunda alınan cevaplar ise Çizelge 4.27’de yer almaktadır.

Denekler özellikle; alanın kendine has yapısından, doğal manzaralar eşliğindeki tarihi dokusu ve eşsiz bir yer olmasından dolayı memnun kalmışlardır (Çizelge 4.27).

Çizelge 4.27. Yerel halkın Göreme Açık Hava Müzesi’nde vakit geçirmekten memnun olma sebepleri

Alanda Bulunmaktan Memnun Olma Sebepleri	Seçilme sayısı
Alanın kendine has doğal yapısı ve güzelliği vardır.	14
Alanın tarihi dokusu etkileyicidir.	8
Cezbedici güzellikte eşsiz bir yerdir.	7
Doğal manzara güzelliği mevcuttur.	5
Güzel vakit geçirmek için uygun bir yerdir.	3
Alanın doğal yapısının bozulmamış durumdadır.	3
Kapadokya coğrafyası oldukça farklı ve etkileyicidir.	2
Bölgenin en tarihi noktasıdır.	2
Alan Dünya Mirasları arasında yer almaktadır.	1

Alana gelmekten memnun olmayan halka da nedenleri sorulmuştur. Ancak alana gelmekten memnun olmayan 11 denekten sadece 4’ü sebep belirtmiştir. Verilen cevaplar Çizelge 4.28’de yer almaktadır.

Çizelge 4.28. Yerel halkın Göreme Açık Hava Müzesi’nde vakit geçirmekten memnun olmama sebepleri

Alanda Bulunmaktan Memnun Olmama Sebepleri	Seçilme sayısı
Restorasyon yapılması şarttır, görüntü kirliliği mevcuttur	2
Alanın açılmamış kısımları mevcuttur	1
Alan etrafındaki araç trafiği olumsuz etki yaratmaktadır	1

4.3.6. Yerel halkın alandaki en fazla etkilendiği yerler ile ilgili tercihleri

Göreme Açık Havva Müzesi’ni ziyaret etmiş olan yerel halkın, alan içerisinde en çok hangi noktalardan etkilendiği sorulmuş, alınan cevaplar Çizelge 4.29’de verilmiştir.

Çizelge 4.29. Yerel halkın alan içerisindeki en fazla etkilendikleri yerler

Alan İçerisindeki En Fazla Etkilenilen Yer	Seçilme sayısı
Kiliseler	14
Kilise boyamaları (freskler)	12
Karanlık kilise	8
Şapeller	6
Yılanlı kilise	6
Mağaralar	4
Güvercinlikler	3
Genel vadi görünüşleri	3
Peri bacalarının genel doğal konumu	2
Çarıklı kilise	2
Kilise dokusu	1
Peri bacalarının içlerindeki ısı korunumu	1
Kızlar manastırı	1
Yemekhaneler	1
Genel itibarıyla her yer	1

Deneklerin özellikle alan içerisindeki kiliselerden, kilise boyamalarından ve şapellerden etkilendikleri görülmektedir (Çizelge 4.29).

4.4. Deneklerin Göreme Açık Hava Müzesi ile İlgili Tercihlerinin Analizi

4.4.1. Alanın tasarım özelliklerinin yabancı turist, yerli turist ve yerel halk tarafından karşılaştırılması

Göreme Açık Hava Müzesi’ni ziyaret eden yabancı ve yerli turistler ile Nevşehir’de ikamet eden yerel halka uygulanan ankete toplam 405 denek katılmıştır. Bu üç farklı

denek grubunun ortalamasına göre alanın tasarım özellikleri değerlendirilmiştir. Hesaplanan değerler Çizelge 4.30'da yer almaktadır.

Yabancı turistlere, yerli turistlere ve yerel halka yöneltilen, alanın tasarım özelliklerinin değerlendirilmesine yönelik sorulan sorulara verilen cevaplar, denek gruplarına göre Çizelge 4.30'da yer almaktadır. Çizelgede ankete katılan kişi sayısı ve verilen cevapların denek gruplarına göre ortalaması yer almaktadır. Anketin bu bölümünde, katılımcılara değerlendirme ölçütleri olarak verilen; 1: “Kesinlikle katılıyorum”, 2: “Katılıyorum”, 3: “Kararsızım”, 4: “Katılmıyorum”, 5: “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlamada bulunmaları istenmiştir.

Alanın tasarım özellikleriyle ilgili olarak verilen cevaplara karşılık gelen değerler, anket gruplarına göre toplanmış ve her bir anket grubunun toplam değeri o anket grubuna katılan kişi sayısına bölünerek ortalama değerler bulunmuştur. En sonunda da anketi oluşturan üç anket grubunun ortalamaları birleştirilip toplanarak anket grubu sayısına bölünmüş ve toplam ortalama elde edilmiştir. Bulunan bu ortalamalara göre; 1.00-1.50 arasındaki değerler: “Oldukça yeterli”, 1.50-2.50 arasındaki değerler: “Yeterli”, 2.50-3.50 arasındaki değerler: “Kararsız”, 3.50-4.50 arasındaki değerler: “Yetersiz” ve 4.50-5.00 arasındaki değerler: “Oldukça yetersiz” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tabloda, verilen cevapların ortalamalarına göre SPSS programında hesaplanan “frekans” ve “sigma” değerleri de yer almaktadır (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. Alanın tasarım özelliklerinin denek gruplarına göre analizi

Değişkenler	Denek Grubu	Kişi Sayısı	Ortalama	Frekans	Sigma
Alan içindeki doğal yapılara ulaşım yeterli.	Yabancı	167	1.76	24.00	0.00
	Yerli	151	1.99		
	Halk	87	2.58		
	Toplam	405	2.02		
Alan içindeki yürüyüş yolları uygun ve yeterlidir.	Yabancı	167	1.69	38.30	0.00
	Yerli	151	2.03		
	Halk	87	2.75		
	Toplam	405	2.04		

Çizelge 4.30. Alanın tasarım özelliklerinin denek gruplarına göre analizi (devamı)

Alan içinde yer alan merdivenlerin ve basamak sayıları uygundur.	Yabancı	167	1.87	28.03	0.00
	Yerli	151	2.27		
	Halk	87	2.78		
	Toplam	405	2.21		
Alan içindeki rampalar kullanım açısından uygundur.	Yabancı	167	2.05	16.51	0.00
	Yerli	151	2.54		
	Halk	87	2.73		
	Toplam	405	2.38		
Alan içindeki bilgilendirme levhaları ve yönlendirici yol işaretlerinin sayıları ve konumları uygundur.	Yabancı	167	2.33	8.41	0.00
	Yerli	151	2.72		
	Halk	87	2.89		
	Toplam	405	2.60		
Alan içindeki oturma birimlerinin sayıları ve özellikleri uygundur.	Yabancı	167	2.11	29.53	0.00
	Yerli	151	2.99		
	Halk	87	2.78		
	Toplam	405	2.58		
Alan içindeki aydınlatma elemanları tür ve sayı bakımından yeterlidir.	Yabancı	167	2.00	29.92	0.00
	Yerli	151	2.39		
	Halk	87	3.00		
	Toplam	405	2.36		
Alana ait otopark yeterlidir.	Yabancı	167	2.12	24.43	0.00
	Yerli	151	2.78		
	Halk	87	3.03		
	Toplam	405	2.56		
Alan içindeki temel ihtiyaçlara ait birimler (WC, satış birimleri, idari bina vb) yeterlidir.	Yabancı	167	1.94	31.04	0.00
	Yerli	151	2.62		
	Halk	87	2.88		
	Toplam	405	2.40		
Alandaki rehberlik hizmetleri yeterlidir.	Yabancı	167	2.07	20.78	0.00
	Yerli	151	2.74		
	Halk	87	2.86		
	Toplam	405	2.49		
Alanın genel olarak temizlik, bakım ve onarımı yeterlidir.	Yabancı	167	1.70	16.85	0.00
	Yerli	151	2.13		
	Halk	87	2.35		
	Toplam	405	2.00		

Çizelge 4.30 incelendiğinde; alan içindeki doğal yapılara ulaşım, alan içindeki yürüyüş yolları, merdivenlerin konumları ve basamak sayıları, alan içindeki rampaların kullanımı, alan içindeki aydınlatma elemanlarının türü ve sayıları, alan içindeki temel ihtiyaçlara ait birimler (WC, satış birimleri, idari bina vb), alan içindeki rehberlik hizmetleri ile alanın genel olarak temizlik, bakım ve onarımının uygun ve yeterli bulunduğu görülmektedir. Bunun yanında genel olarak alan içindeki bilgilendirme levhaları ve yönlendirici yol işaretlerinin sayıları ve konumları, alan içindeki oturma birimlerinin sayıları ve özellikleri ile alana ait otoparkların yeterliliği konularında kararsızlık söz konusudur (Çizelge 4.30).

SPSS programında yapılan ANOVA analizi sonucunda ortaya çıkan “sigma” değerlerine incelendiğinde; bu değerlerin tamamının 0.05’den küçük olduğu ve buna göre alanın tasarım özelliklerinin değerlendirilmesi noktasında anket grupları arasında farklılıkların mevcut olduğu görülmektedir (Çizelge 4.30). Çizelge incelendiğinde; alanı ziyaret eden yabancı turistlerin alanın tasarım özelliklerini yeterli buldukları ve oranın yerli turist ve halk anketinden yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır. Anket grupları içerisinde alanın tasarım özelliklerini en yetersiz bulan denek grubu, yerel halktır. Yerel halk anketi sonuçlarına göre genel olarak kararsızlık durumunun söz konusu olduğu görülmektedir.

4.4.2. Engelliler açısından alanın tasarım özelliklerinin karşılaştırılması

Yabancı turistlere, yerli turistlere ve yerel halka yöneltilen, alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar, denek gruplarına göre Çizelge 4.31’de yer almaktadır. Çizelgede ankete katılan kişi sayısı ve verilen cevapların denek gruplarına göre ortalaması yer almaktadır. Anketin bu bölümünde, katılımcılara değerlendirme ölçütleri olarak verilen; 1: “Kesinlikle katılıyorum”, 2: “Katılıyorum”, 3: “Kararsızım”, 4: “Katılmıyorum”, 5: “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlamada bulunmaları istenmiştir.

Alanın tasarım özellikleriyle ilgili olarak verilen cevaplara karşılık gelen değerler, anket gruplarına göre toplanmış ve her bir anket grubunun toplam değeri o anket grubuna katılan kişi sayısına bölünerek ortalama değerler bulunmuştur. En sonunda da anketi oluşturan üç anket grubunun ortalamaları birleştirilip toplanarak anket grubu sayısına

bölünmüş ve toplam ortalama elde edilmiştir. Bulunan bu ortalamalara göre; 1.00-1.50 arasındaki değerler: “Oldukça yetersiz”, 1.50-2.50 arasındaki değerler: “Yetersiz”, 2.50-3.50 arasındaki değerler: “Kararsız”, 3.50-4.50 arasındaki değerler: “Yeterli” ve 4.50-5.00 arasındaki değerler: “Oldukça yeterli” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tabloda, verilen cevapların ortalamalarına göre SPSS programında hesaplanan “frekans” ve “sigma” değerleri de yer almaktadır (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.31 incelendiğinde; alan içerisinde çok fazla merdiven olması ve rampa eksikliği nedeniyle, alanın kullanımının engelliler açısından yeterli bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca, alan içindeki yürüme yolları da yeterli bulunmayan diğer bir tasarım özelliğidir. Bunun yanı sıra otoparkların, bilgilendirme levhalarının, temel ihtiyaç birimlerinin ve çöp kutularının engelliler açısından kullanım uygunluğu konularında kararsızlık söz konusudur (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.31. Alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından denek gruplarına göre analizi

Değişkenler	Denek Grubu	Kişi Sayısı	Ortalama	Frekans	Sigma
Çok fazla merdiven olduğu için alan engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	Yabancı	167	2.20	8.07	0.00
	Yerli	151	1.93		
	Halk	87	1.65		
	Toplam	405	1.98		
Rampa olmadığı için alanın engelliler tarafından kullanımı uygun değildir.	Yabancı	167	2.27	6.61	0.01
	Yerli	151	1.86		
	Halk	87	1.95		
	Toplam	405	2.05		
Yürüyüş yolları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	Yabancı	167	2.58	17.27	0.00
	Yerli	151	1.96		
	Halk	87	2.00		
	Toplam	405	2.22		
Otopark engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	Yabancı	167	2.74	4.47	0.01
	Yerli	151	2.55		
	Halk	87	2.31		
	Toplam	405	2.58		
Bilgilendirme levhaları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	Yabancı	167	2.91	11.53	0.00
	Yerli	151	2.44		
	Halk	87	2.36		
	Toplam	405	2.61		
Temel ihtiyaç birimleri (WC, satış birimleri, idari bina vb) engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	Yabancı	167	2.80	9.47	0.00
	Yerli	151	2.48		
	Halk	87	2.24		
	Toplam	405	2.57		
Çöp kutuları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	Yabancı	167	2.97	11.88	0.00
	Yerli	151	2.62		
	Halk	87	2.31		
	Toplam	405	2.70		

SPSS programında yapılan ANOVA analizi sonucunda ortaya çıkan “sigma” değerlerine incelendiğinde; bu değerlerin tamamının 0.05’den küçük olduğu ve buna

göre alanın tasarım özelliklerinin değerlendirilmesi noktasında anket grupları arasında farklılıkların mevcut olduğu görülmektedir. Çizelge 4.31 incelendiğinde; alanı ziyaret eden yabancı turistlerin alanın tasarım özelliklerini yeterli buldukları ve oranın yerli ve halk anketinden yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır. Alanın tasarım özelliklerini en yetersiz bulan denek grubu, yerel halktır.

4.4.3. Alanın tasarım özelliklerinin yaş gruplarına göre değerlendirilmesi

Yabancı turistlere, yerli turistlere ve yerel halka yöneltilen, alanın tasarım özelliklerinin değerlendirilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar, yaş gruplarına göre Çizelge 4.32’de yer almaktadır. Çizelgede, yaş gruplarına göre ankete katılan kişi sayısı ve verilen cevapların ortalamaları yer almaktadır. Anketin bu bölümünde, katılımcılara değerlendirme ölçütleri olarak verilen; 1: “Kesinlikle katılıyorum”, 2: “Katılıyorum”, 3: “Kararsızım”, 4: “Katılmıyorum”, 5: “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlamada bulunmaları istenmiştir.

Alanın tasarım özellikleriyle ilgili olarak anket gruplarının verdiği cevaplar yaş gruplarına göre ayrılmış ve her bir yaş grubuna ait toplam değer o yaş grubuna ait kişi sayısına bölünerek ortalama değerler bulunmuştur. Bulunan bu ortalamalara göre; 1.00-1.50 arasındaki değerler: “Oldukça yeterli”, 1.50-2.50 arasındaki değerler: “Yeterli”, 2.50-3.50 arasındaki değerler: “Kararsız”, 3.50-4.50 arasındaki değerler: “Yetersiz” ve 4.50-5.00 arasındaki değerler: “Oldukça yetersiz” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Çizelge 4.32’de, verilen cevapların ortalamalarına göre SPSS programında hesaplanan “frekans” ve “sigma” değerleri de yer almaktadır.

Çizelge 4.32. Alanın tasarım özelliklerinin yaş gruplarına göre analizi

Değişkenler	Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Ortalama	Frekans	Sigma
Alan içindeki doğal yapılara ulaşımın yeterli.	20-29	156	1.91	1.44	0.20
	30-39	121	2.02		
	40-49	45	2.33		
	60 ve üstü	34	2.08		
	50-59	31	2.06		
	18-19	18	2.05		
	Toplam	405	2.02		

Çizelge 4.32. Alanın tasarım özelliklerinin yaş gruplarına göre analizi (devamı)

Değişkenler	Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Ortalama	Frekans	Sigma
Alan içindeki yürüyüş yolları uygun ve yeterlidir.	20-29	156	1.94		
	30-39	121	2.04		
	40-49	45	2.36		
	60 ve üstü	34	2.01	4.06	0.00
	50-59	31	2.07		
	18-19	18	2.03		
	Toplam	405	2.04		
Alan içindeki merdivenlerin konumları ve basamak sayıları uygundur.	20-29	156	2.12		
	30-39	121	2.19		
	40-49	45	2.44		
	60 ve üstü	34	2.38	1.50	0.18
	50-59	31	2.09		
	18-19	18	2.55		
	Toplam	405	2.21		
Alan içindeki rampalar kullanım açısından uygundur.	20-29	156	2.28		
	30-39	121	2.53		
	40-49	45	2.53		
	60 ve üstü	34	2.32	1.23	0.29
	50-59	31	2.22		
	18-19	18	2.22		
	Toplam	405	2.38		
Alan içindeki bilgilendirme levhaları ve yönlendirici yol işaretlerinin sayıları ve konumları uygundur.	20-29	156	2.54		
	30-39	121	2.66		
	40-49	45	2.75		
	60 ve üstü	34	2.50	0.83	0.52
	50-59	31	2.74		
	18-19	18	2.22		
	Toplam	405	2.60		
Alan içindeki oturma birimlerinin sayıları ve özellikleri uygundur.	20-29	156	2.46		
	30-39	121	2.71		
	40-49	45	3.13		
	60 ve üstü	34	2.32		
	50-59	31	2.51	4.30	0.00
	18-19	18	2.00		
	Toplam	405	2.58		

Çizelge 4.32. Alanın tasarım özelliklerinin yaş gruplarına göre analizi (devamı)

Değişkenler	Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Ortalama	Frekans	Sigma
Alan içindeki aydınlatma elemanları tür ve sayısı bakımından yeterlidir.	20-29	156	2.27	1.96	0.08
	30-39	121	2.39		
	40-49	45	2.73		
	60 ve üstü	34	2.08		
	50-59	31	2.48		
	18-19	18	2.27		
	Toplam	405	2.36		
Alana ait otopark yeterlidir.	20-29	156	2.67	1.72	0.12
	30-39	121	2.49		
	40-49	45	2.71		
	60 ve üstü	34	2.14		
	50-59	31	2.67		
	18-19	18	2.27		
	Toplam	405	2.56		
Alan içindeki temel ihtiyaçlara ait birimler (WC, satış birimleri, idari bina vb) yeterlidir.	20-29	156	2.43	1.35	0.24
	30-39	121	2.35		
	40-49	45	2.71		
	60 ve üstü	34	2.11		
	50-59	31	2.35		
	18-19	18	2.27		
	Toplam	405	2.40		
Alandaki rehberlik hizmetleri yeterlidir.	20-29	156	2.61	1.18	0.31
	30-39	121	2.40		
	40-49	45	2.60		
	60 ve üstü	34	2.29		
	50-59	31	2.51		
	18-19	18	2.11		
	Toplam	405	2.49		
Alanın genel olarak temizlik, bakım ve onarımı yeterlidir.	20-29	156	1.95	1.99	0.07
	30-39	121	1.98		
	40-49	45	2.42		
	60 ve üstü	34	1.91		
	50-59	31	1.90		
	18-19	18	1.88		
	Toplam	405	2.00		

SPSS programında yapılan ANOVA analizi sonucunda ortaya çıkan “sigma” değerlerinin büyük çoğunluğunun 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, genel olarak tasarım özelliklerinin yaş aralığıyla bağlantılı olmadığı görülmektedir. “sigma” değeri 0.05 değerinden küçük olan ve bu sebeple farklılık gösteren tasarımsal özellikler ise; yürüyüş yollarının uygunluk durumu, alan içindeki oturma birimlerinin sayıları ve özellikleri bakımından yeterliliğidir. Ankete katılan toplam 405 denek arasından 40-49 yaş aralığında bulunan 45 kişinin alandaki yürüyüş yollarının uygunluğu ile ilgili görüşleri genel ortalamadan oldukça yüksek ve diğer yaş gruplarına göre daha negatiftir. Alan içindeki oturma birimlerinin sayıları ve özellikleri bakımından yeterliliği sorusundan alınan cevaplara bakıldığında da; 40-49 yaş aralığındaki 45 kişinin verdiği cevaplar genel ortalamadan oldukça üzerinde ve diğer yaş gruplarına göre daha negatiftir (Çizelge 4.32).

4.4.4. Alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından yaş gruplarına göre değerlendirilmesi

Yabancı turistlere, yerli turistlere ve yerel halka yöneltilen, alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirilmesine yönelik sorulan sorulara verilen cevaplar, yaş gruplarına göre Çizelge 4.33’te yer almaktadır. Çizelgede, yaş gruplarına göre ankete katılan kişi sayısı ve verilen cevapların ortalamaları yer almaktadır. Anketin bu bölümünde, katılımcılara değerlendirme ölçütleri olarak verilen; 1: “Kesinlikle katılıyorum”, 2: “Katılıyorum”, 3: “Kararsızım”, 4: “Katılmıyorum”, 5: “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlamada bulunmaları istenmiştir.

Alanın tasarım özellikleriyle ilgili olarak anket gruplarının verdiği cevaplar yaş gruplarına göre ayrılmış ve her bir yaş grubuna ait toplam değer o yaş grubuna ait kişi sayısına bölünerek ortalama değerler bulunmuştur. Bulunan bu ortalamalara göre; 1.00-1.50 arasındaki değerler: “Oldukça yetersiz”, 1.50-2.50 arasındaki değerler: “Yetersiz”, 2.50-3.50 arasındaki değerler: “Kararsız”, 3.50-4.50 arasındaki değerler: “Yeterli” ve 4.50-5.00 arasındaki değerler: “Oldukça yeterli” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tabloda, verilen cevapların ortalamalarına göre SPSS programında hesaplanan “frekans” ve “sigma” değerleri de yer almaktadır (Çizelge 4.33).

Çizelge 4.33. Alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından yaş gruplarına göre analizi

Değişkenler	Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Ortalama	Frekans	Sigma
Çok fazla merdiven olduğu için alan engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	20-29	156	1.95	1.61	0.15
	30-39	121	2.08		
	40-49	45	1.71		
	60 ve üstü	34	2.29		
	50-59	31	1.96		
	18-19	18	1.72		
	Toplam	405	1.98		
Rampa olmadığı için alanın engelliler tarafından kullanımı uygun değildir.	20-29	156	2.00	1.45	0.20
	30-39	121	2.19		
	40-49	45	1.73		
	60 ve üstü	34	2.11		
	50-59	31	2.19		
	18-19	18	2.00		
	Toplam	405	2.05		
Yürüyüş yolları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	20-29	156	2.24	1.01	0.41
	30-39	121	2.28		
	40-49	45	1.91		
	60 ve üstü	34	2.35		
	50-59	31	2.16		
	18-19	18	2.27		
	Toplam	405	2.22		
Otopark, engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	20-29	156	2.68	1.91	0.09
	30-39	121	2.66		
	40-49	45	2.31		
	60 ve üstü	34	2.55		
	50-59	31	2.51		
	18-19	18	2.00		
	Toplam	405	2.58		
Bilgilendirme levhaları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	20-29	156	2.73	1.68	0.13
	30-39	121	2.58		
	40-49	45	2.28		
	60 ve üstü	34	2.79		
	50-59	31	2.58		
	18-19	18	2.38		
	Toplam	405	2.61		

Çizelge 4.33. Alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından yaş gruplarına göre analizi (devamı)

Değişkenler	Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Ortalama	Frekans	Sigma
Temel ihtiyaç birimleri (WC, satış birimleri, idari bina vb) engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	20-29	156	2.60	1.01	0.40
	30-39	121	2.61		
	40-49	45	2.26		
	60 ve üstü	34	2.58		
	50-59	31	2.67		
	18-19	18	2.38		
	Toplam	405	2.56		
Çöp kutuları engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.	20-29	156	2.82	2.09	0.06
	30-39	121	2.69		
	40-49	45	2.28		
	60 ve üstü	34	2.82		
	50-59	31	2.77		
	18-19	18	2.38		
	Toplam	405	2.70		

SPSS programında yapılan ANOVA analizi sonucunda ortaya çıkan “sigma” değerlerine göre; değerlerin tamamının 0.05’den büyük olması sebebiyle, sorulara verilen cevaplarda alanın tasarım özelliklerinin engelliler açısından değerlendirilmesi noktasında yaş grupları arasında önemsenecek düzeyde farklılık olmadığı görülmektedir (Çizelge 4.33).

4.5. Uzmanlara İlişkin Röportaj (Mülakat) Sonuçları

Göreme Açık Hava Müzesi ve alandaki erişilebilirlik konusunda uzmanlarla yapılan görüşmelerin sonuçları aşağıda belirtilmiştir:

✓ **Murat Gülyaz** (Nevşehir Müze Müdürü) ile 06.07.2016 tarihinde Nevşehir Müze Müdürlüğü’nde yapılan görüşmede; Göreme Açık Hava Müzesi’yle ilgili olarak şimdiye kadar bütüncül bir çevre düzenlemesi projesi yapılmadığı ve bu durumun alanın gelişimini engellediği ifade edilmiştir. Ayrıca müze içinden geçen araç trafiğinin de alana dair birçok sorun teşkil ettiğini belirten Nevşehir Müze Müdürü Murat Gülyaz,

alanla ilgili kurul kararı olmasına rağmen kapatılmayan yolun, tarihi dokuya zarar verdiğinin açıkça görülmekte olduğunu, hatta Göreme Açık Hava Müzesi'nin altında bulunan yer altı şehrinin de bu sebeple açılmadığını ifade etmiştir. Bunların yanı sıra alanın taşıma kapasitesinin üzerinde bir yoğunlukta ziyaretçi aldığını ifade eden Gülyaz, aşırı yoğunluk yüzünden kiliselerin zarar gördüğünü ve bu nedenle müzenin gün içinde çok uzun süre açık kalmadığını da ifadelerine eklemiştir. Ek olarak, özellikle sabah saatlerinde balon turizmi ile ilgilenen özel şirketlerin taşıma araçlarının, alandan geçerken yarattığı vibrasyon etkisinin de çok fazla olduğunu ve bunun da tarihi eserlere zarar verebilecek şiddette olduğunu ifade etmiştir. Sonuç olarak, alınacak önlemler ve gelişimlerle alanın turizm potansiyelinin artacağını söyleyerek, kendisinin de bu konuda yapılacak her türlü çalışmaya destek verebileceğini belirtmiştir.

✓ **Mehmet Bozlak** (Mehmet Bozlak Turizm Acentesi) 08.07.2016 tarihinde Göreme ilçe merkezinde yapılan görüşmede, otoparkların yetersiz olduğu ve açık hava müzesinden Göreme merkezine yeterli düzeyde yaya yolu erişimi olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca tahribatlardan dolayı kapatılan bazı manastırlarda da gerekli restorasyon çalışmalarının yapılması ve yeniden ziyarete açılması gerektiğini ve alanın yerel halk tarafından yeterince sahiplenilmediğini belirten Mehmet Bozlak, alanda engelliler için de bir yürüyüş parkuru oluşturulması gerektiğini eklemiştir. Bunların yanı sıra, alan içindeki tuvaletlerin de sorun teşkil ettiğini ve tuvaletlerin kesinlikle daha büyük bir alana inşa edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

✓ **Mustafa Durmaz** (Göreme Turizm Geliştirme Kooperatifi Başkanı) ile 08.07.2016 tarihinde Göreme Turizm Geliştirme Kooperatifi'nde yapılan görüşmede, Kapadokya bölgesinde turizm faaliyetlerini geliştirmeye yönelik birçok çalışma yapıldığı ve yapılmaya devam ettiği ifade edilmiştir. Göreme Açık Hava Müzesi'nin, bölgenin en fazla turist çeken alanı olduğunu, bu sebeple taşıma kapasitesinin üzerine çıkıldığını ve bunun da alan için tehlike oluşturduğunu belirten Mustafa Durmaz, alanın gece ziyaretine açılması gerektiğini, ancak bu konuda şimdiye kadar izin alınamadığını ve bunun da alanla ilgili herhangi bir çevre düzeni planı uygulanmamış olmasından kaynaklandığını ifadelerine eklemiştir.

✓ **Yalçın Karadeniz** (Göreme Açık Hava Müzesi Müdürü) ile 08.07.2016 tarihinde Göreme Açık Hava Müzesi'nde yapılan görüşmede, alandaki güzel manzaranın

görüldüğü daha yüksek yerlere, doğal yapıya uygun seyir terasları inşa edilmesi ve özellikle kilise kenarlarındaki oturma birimlerinin sayılarının da artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Alandaki en büyük eksikliklerden birisinin dinlenme yerlerinin yetersizliği olduğunu belirten Yalçın Karadeniz, alanda güvenlik açısından kamera sisteminin olmadığını ve bunun da tehlike arz ettiğini, müze girişinde ve alandaki kiliselerin tamamını görebilecek bir kamera düzeneğinin oluşturulması gerektiğini görüşlerine eklemiştir. Ayrıca, alanda çalışan personelde yabancı dil eksikliği olduğu ve bununda karmaşaya sebep olduğu da ifade edilmiştir.

4.6. Engellilere İlişkin Röportaj (Mülakat) Sonuçları

Göreme Açık Hava Müzesi'nde erişilebilirlik konusunda engelli bireylerin de görüşlerinin alınmıştır. Bunun için, Nevşehir Engelliler Derneği ve bazı kamu kuruluşlarıyla görüşmeler yapılmış ve çeşitli kurum ve pozisyonlarda görev yapan, emekli olan ve çalışmayan sekiz engelli birey ile röportaj gerçekleştirilmiştir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Nevşehir Engelliler Derneği

Röportaja katılan bireylerden 7 tanesi erkek, 1 tanesi kadındır. Yaş aralıkları incelendiğinde; 30-39 yaş aralığında 4 kişinin, 40-49 yaş aralığında 2 kişinin ve 60 yaşın üstünde de 2 kişinin olduğu görülmektedir. 2 kişinin lisans mezunu, 1 kişinin meslek yüksekokulu mezunu, 2 kişinin lise mezunu, 1 kişinin ortaokul ve 2 kişinin de ilkokul mezunu olduğu ifade edilmiştir. Röportaja katılan bireylerden 3'ü Nevşehir

Üniversitesi'nde görev yapmakta, 2'si Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Nevşehir İl Müdürlüğü'nde görev yapmakta, 2'si emekli ve 1'i de çalışmamaktadır. Röportaja katılan tüm bireyler Nevşehir'de ikamet etmektedirler.

Röportaja katılan bireylerin tamamı bedensel engellidir. Bu bireylerden 2 tanesi doğuştan, 6 tanesi ise sonradan bedensel engelli olduğunu belirtmiştir. Sonradan engelli olan bireylerin 3 tanesi hastalık sebebiyle, 2 tanesi trafik kazasından dolayı ve 1 tanesi de iş kazası sonucunda engelli olmuştur.

Görüşmelere katılan engelli bireylerden tamamı, evlerinden sokağa rahat olarak çıkabildiklerini ancak engelliler için özel olarak tasarlanmış mekanlardan ziyade herkesin yararlanabileceği ortak kullanım alanlarının olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Doğuştan engelli olan bireylere Göreme Açık Hava Müzesi ile ilgili ziyaretleri sorulduğunda, sadece bir kere gittiklerini fakat alanın engebeli yapısından ve engellilere yönelik gerekli gereksinimlerin olmamasından ötürü alanı sınırlı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Sonradan engelli olan bireylerin Göreme Açık Hava Müzesi'ni ilgili ziyaretleri sorulduğunda, engelli olduktan sonra alana gitmedikleri ifade edilmiştir. Bunun sebebi olarak; alanın engebeli olduğu, zemin yapısının uygun olmadığı ve engellilere yönelik fonksiyonların olmadığı gösterilmiştir. Alanı en son engelli olmadan önce görmüşlerdir.

Engelli bireylere alan içi ulaşımın uygunluğu sorulduğunda; engellilerden 6'sı alan içi ulaşımını yetersiz bulmaktadır. Alan içerisindeki en büyük eksikliklerin, olarak oturma elemanlarının yetersizliği, aydınlatma elemanlarının yetersizliği, bitkisel materyallerin yetersizliği ve yönlendirici yol işaretlerinin yetersiz olduğu ifade edilmiştir.

Engelli bireyler, alana gittikleri için memnun olduklarını, tekrar gitmek istediklerini ifade etmişlerdir. Ancak, içinde bulundukları şartlar altında bunun mümkün olmayacağını da ifade etmişlerdir.

Alanın erişilebilirliği ile ilgili önerileri sorulan engelli bireylerin verdikleri cevaplar aşağıdaki şekildedir:

- ✓ Alana ulaşım noktasında geliştirmeler yapılmalıdır. Özellikle toplu taşıma araçları çoğaltılmalıdır.
- ✓ Alan içerisinde engelli parkurları oluşturulmalıdır.
- ✓ Alan içerisinde gezinti araçları olmalı ve engelli bireyler bu araçlardan yararlanmalıdır.
- ✓ Engelliler için atv turları düzenlenmelidir.
- ✓ Genel anlamda engellilere yönelik ilgisizlik kırılmalı ve bu insanların da normal bir vatandaş olduğu ve herkesin bir gün engelli olabileceği unutulmamalıdır.
- ✓ Kilise girişlerindeki tehlikeler en aza indirilmelidir.
- ✓ Alan içerisinde kesinlikle çevre düzenlemesi yapılmalıdır.
- ✓ Alan içerisinde engelli bireyleri taşıyacak (merdiven yerine geçebilecek) asansörlü sistem yapılmalıdır.
- ✓ Alan içinde engellilere yönelik rehberlik hizmetleri artırılmalıdır.
- ✓ Kültür ve Turizm Bakanlığı gerekli incelemeleri yaparak alanı, Türkiye ve Avrupa tarafından kabul edilen erişim standartlarına uygun hale getirmelidir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Dış mekan turizm ve rekreasyon alanlarında ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik, özellikle engelli bireylerin sosyal çevreye katılımı açısından oldukça önemlidir. Bu kapsamda engelli bireylerin karşılaştıkları sorunlar, onların toplumdan uzaklaşmasına ve kendilerine olan özgüvenlerini yitirmelerine neden olmaktadır. Engelli bireylerin topluma katılımlarını arttırmak için mekanların tüm engelli gruplarının yararlanabileceği şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Araştırma alanı, hem engelli hem de engelsiz erişilebilirliği açısından incelenmiştir. Bu bağlamda erişilebilirliğe ilişkin görüşler, sorunlar ve öneriler aşağıda başlıklar halinde yer almaktadır:

5.1. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaret eden 41 farklı ülkeden 167 yabancı turiste, 30 farklı şehirden 151 yerli turiste ve Nevşehir İli'nde ikamet eden 87 yerel halka yapılan anket çalışması değerlendirildiğinde, deneklerin cevapları ile aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Göreme ilçe merkezinden 2 km uzaklıkta olan müzeye ulaşım araçları sınırlı olduğu için, yabancı turistlerin çoğunluğu (%60) tur şirketlerine ait otobüsler ile yerli turistlerin çoğunluğu (%69) özel araçları ile alana ulaşmışlardır. Yerel halkın çoğunluğu da (%78) genellikle özel araçları ile alanı ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir.
- Alan tasarım özellikleri bakımından değerlendirildiğinde; yabancı ve yerli turistler, alan içindeki doğal yapılara ulaşımaları, yürüyüş yollarını, merdivenlerin konumlarını ve basamak sayılarını yeterli bulmaktadırlar. Buna karşın yerel halkta ise kararsızlık söz konusudur.
- Alan içindeki rampaların kullanım açısından uygunluğu, bilgilendirme levhaları ve yönlendirici yol işaretlerinin sayılarının ve konumlarının uygunluğu, alan içindeki oturma birimlerinin sayı ve özelliklerinin uygunluğu, temel ihtiyaçlara yönelik birimlerin ve alandaki rehberlik hizmetlerinin uygunluğu ve yeterliliği ile alana ait

otoparkın yeterliliği değerlendirildiğinde ise; yabancı turistler söz konusu değerlendirmeleri yeterli bulurken, yerli turistler ve yerel halk kararsız kalmışlardır.

➤ Alan içindeki aydınlatma elemanlarının tür ve sayılarının yeterliliği değerlendirildiğinde, yabancı ve yerli turistler yeterli bulurken yerel halk kararsız kalmışlardır. Bunun yanı sıra alanın genel olarak temizlik ve bakımını hem yabancı ve yerli turistler hem de yerel halk yeterli bulmuşlardır.

➤ Alanı ziyaret eden yabancı turistler, alanın tasarım özelliklerini yeterli bulmuşlardır. Oransal olarak yeterlilik düzeyi yerli turist ve yerel halk anketinden yüksektir. Anket grupları içerisinde alanın tasarım özelliklerini en yetersiz bulan denek grubu, yerel halktır. Yerel halk anketi sonuçlarına göre genel olarak kararsızlık durumunun söz konusu olduğu görülmektedir.

➤ Alanın tasarım özellikleri engelliler açısından değerlendirildiğinde; hem yabancı ve yerli turistler hem de yerel halk, alan içindeki merdiven sayılarının fazla olması ve rampa yetersizliği nedeniyle alanı engellilerin kullanımı açısından uygun bulmamışlardır.

➤ Alan içindeki yürüyüş yollarının, bilgilendirme levhalarının, temel ihtiyaç birimlerinin engellilerin kullanımı açısından yeterliliği değerlendirildiğinde; yerli turist ve yerel halk yetersiz bulurken yabancı turistler kararsız kalmışlardır.

➤ Alan içindeki otoparkların ve çöp kutularının engellilerin kullanımına uygunluğu ve yeterliliği değerlendirildiğinde; yerel halk yetersiz bulurken yabancı ve yerli turistler kararsız kalmışlardır.

➤ Alanı ziyaret eden yabancı turistler, alanın tasarım özelliklerini engellilerin kullanımı açısından yeterli bulmuşlardır ve oransal olarak yeterlilik düzeyi yerli turist ve yerel halk anketinden yüksektir. Alanın tasarım özelliklerini engelliler açısından en yetersiz bulan denek grubu, yerel halktır.

➤ Alanın tasarım özelliklerinin engellilerin kullanımı açısından yeterliliği konusunda, üç farklı anket grubuna göre alana en eleştirel yaklaşan grup yerel halktır. Bölgede

yaşayan halkın yöreden beklentilerinin üst seviyede olması, alanı daha detaylı olarak bilmeleri ve alanın gelişimsel imkan seviyesini yükseltmek anlamında daha duyarlı olmaları, bu sonucu doğurmaktadır.

➤ Alanın tasarım özellikleri yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde; yaş grupları arasında dikkate değer düzeyde farklılık olmadığı görülmektedir.

➤ Alanın tasarım özelliklerinin engellilerin kullanımı açısından yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde; yaş grupları arasında dikkate değer düzeyde farklılık olmadığı görülmektedir.

5.2. Röportaj Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Göreme Açık Hava Müzesi ile ilgili olarak; Murat Gülyaz (Nevşehir Müze Müdürü), Mustafa Durmaz (Göreme Turizm Geliştirme Kooperatifi Başkanı), Yalçın Karadeniz (Göreme Açık Hava Müzesi Müdürü) ve Mehmet Bozlak (Mehmet Bozlak Turizm Acentesi) ile röportaj gerçekleştirilmiştir. Yetkili kişilerin görüşleri aşağıda yer almaktadır:

✓ Nevşehir Müze Müdürü Murat Gülyaz, Göreme Açık Hava Müzesi müze içinden geçen araç trafiğinin alana dair birçok sorun teşkil ettiğini, alanla ilgili kurul kararı olmasına rağmen kapatılmayan yolun, tarihi dokuya zarar verdiğinin açıkça görülmekte olduğunu, hatta Göreme Açık Hava Müzesi'nin altında bulunan yer altı şehrinin de bu sebeple açılmadığını ifade etmiştir. Ayrıca alanın taşıma kapasitesinin üzerinde bir yoğunlukta ziyaretçi aldığını, aşırı yoğunluk yüzünden kiliselerin zarar gördüğünü ve bu nedenle müzenin gün içinde çok uzun süre açık kalmadığını ifadelerine eklemiştir.

✓ Göreme Turizm Geliştirme Kooperatifi Başkanı Mustafa Durmaz, Göreme Açık Hava Müzesi'nin, bölgenin en fazla turist çeken alanı olduğunu, bu sebeple taşıma kapasitesinin üzerine çıktığını ve bunun da alan için tehlike oluşturduğunu belirtmiştir.

✓ Göreme Açık Hava Müzesi Müdürü Yalçın Karadeniz, alandaki güzel manzaranın görüldüğü daha yüksek yerlere, doğal yapıya uygun seyir terasları inşa edilmesi ve

özellikle kilise kenarlarındaki oturma birimlerinin sayılarının da artırılması gerektiğini ifade etmiştir.

✓ Mehmet Bozlak Turizm Acentesi yetkilisi Mehmet Bozlak, otoparkların yetersiz olduğu ve açık hava müzesinden Göreme merkezine yeterli düzeyde yaya yolu erişimi olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca tahribatlardan dolayı kapatılan bazı manastırlarda da gerekli restorasyon çalışmalarının yapılması ve yeniden ziyarete açılması gerektiğini belirten Mehmet Bozlak, alanda engelliler için de bir yürüyüş parkuru oluşturulması gerektiğini ifadelerine eklemiştir.

Nevşehir’de ikamet eden ve emekli olan, çalışmayan ya da çeşitli kurum ve kuruluşlarda görev yapan sekiz engelli birey ile röportaj gerçekleştirilmiştir. Alınan cevaplar aşağıda yer almaktadır:

✓ Doğuştan engelli olan bireyler, Göreme Açık Hava Müzesi’ne, alanın engebeli bir yapıya sahip olması ve engellilere yönelik yetersizlikler söz konusu olduğu için sadece bir kere gittiklerini ifade etmişlerdir. Sonradan engelli olan bireyler de; alan engebeli olduğu, zemin yapısının uygun olmadığı ve engellilere yönelik fonksiyonlar olmadığı için engelli olduktan sonra alana gitmediklerini belirtmişlerdir.

✓ Engelli bireylerin çoğunluğu alan içi ulaşımı içi ulaşımı yetersiz bulmaktadır. Alan içerisindeki en büyük eksikliklerin; oturma elemanlarının, aydınlatma elemanlarının ve yönlendirici yol işaretlerinin yetersizliği ile alandaki bitkisel materyallerin yetersizliği olarak ifade edilmiştir.

✓ Engelli bireyler, alana gittikleri için memnun olduklarını, tekrar gitmek istediklerini, ancak içinde bulundukları şartlar altında bunun mümkün olmayacağını da ifade etmişlerdir.

✓ Alana ulaşımın geliştirilmesi gerektiği ve özellikle toplu taşıma araçlarının çoğaltılması gerektiği ifade edilmiştir.

✓ Alan içerisinde özellikle engelli bireyler için gezinti araçlarının olması gerektiği belirtilmiştir.

- ✓ Alan içerisinde merdiven yerine geçebilecek, engelli bireyleri taşıyacak bir sisteme ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.
- ✓ Müzedeki kullanımların standartlara uygun olması gerektiği, gereken düzenlemelerin yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

5.3. Yerinde Gözlem Çalışması ile Mevcut Durumun Tespiti

Göreme Açık Hava Müzesi'ne erişimde çok fazla ulaşım aracı bulunmamaktadır. Ziyaretçiler özellikle tur şirketlerine ait otobüsler ve/veya özel araçları ile alana ulaşmaktadırlar. Alana ulaşımı sağlamak için belediyeye ait herhangi bir ulaşım aracı bulunmamaktadır. Göreme merkezinden alana ulaşım güzergâhı üzerinde düzenlenmiş yaya yolu yeterli ölçüde değilken bisiklet yolu ise mevcut değildir. Engellilerin alana erişimi için de ayrı bir uygulama bulunmamaktadır.

Ayrıca müzedeki mevcut alanların kullanımında hem engelli olan hem de engelli olmayan kullanıcıların bazı konularda zorluk çektikleri tespit edilmiştir. Göreme Açık Hava Müzesi'nde bu bağlamda yaşanan sorunlar aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir:

- ✓ Müze girişinde üç farklı otopark olmasına rağmen araçların düzgün bir şekilde park etmemeleri sonucunda yetersizlik ortaya çıkmaktadır. Ayrıca mevcut otoparklarda engelliler için ayrılmış engelli park yeri bulunmamaktadır. Bahadır (2014) tarafından İstanbul-Göztepe 60.Yıl Parkı örneğinde yapılan çalışmada da; otoparkın engelli bireyler için yeterli olmadığı, ayrıca mevcut otoparkta engelliler için ayrılmış engelli otoparkının da bulunmadığı ifade edilmiştir. Taş (2015) tarafından Namık Kemal Üniversitesi Kampüsü Örneğinde kampüslerin engelli bireyler tarafından kullanımı ile ilgili olarak yapılan çalışmada ise; otopark genişliklerinin uygun ölçüde olduğu ancak otoparklarda engelliler için özel otopark alanı ayrılmadığı ve hem zeminde uluslararası engelli işareti ile belirtilmediği hem de engelli bireyi yönlendirecek işaret ve yönlendirme levhaları konumlandırılmadığı belirtilmiştir.
- ✓ Alan içindeki kot farkları genellikle merdivenlerle çözülmüştür. Alandaki eğimden oluşan rampaların dışında özellikle engelli kullanıcılar için düşünülmüş rampa düzenlemesi söz konusu değildir. Ayrıca alandaki mevcut rampa kenarlarında korkuluk

ve küpeşteler bulunmamaktadır. Bunlar da alan içindeki ulaşılabilirliği aksatmaktadır. Bunun aksine müze girişinde bulunan kafe girişinde yapılmış olan ve eğim açısından uygun olan engelli rampası engelliler açısından kullanılıştır. Alp (2014) tarafından yapılan çalışmada da, İstanbul Üniversitesi Beyazıt Yerleşkesi içinde özellikle engelli kullanıcılar için düşünölmüş çözümler bulunmadığı ifade edilmiştir.

✓ Vadi yamacına bakan kısımlardaki korkuluklar düzensiz olup özellikle küçük çocuklar için tehlike arz etmektedir.

✓ Çarıklı Kilise gibi bazı kilise girişlerinde bulunan merdivenler, engelli olmayan bireylerin dahi içeri girmesini zorlaştırmaktadır. Bu girişlerden engeli bireylerin geçişleri imkansızdır. Mevcut girişlerdeki genişlikler de yetersizdir. Ankara İli Kızılay Meydanı ve ilişkili caddelerinde bedensel engellilere yönelik kentsel peyzaj tasarım kriterlerinin irdelenmesi ile ilgili olarak Feyzioğlu (2013) tarafından yapılan çalışmada da, bina girişlerine düzayak, merdiven ya da basamak ile ulaşıldığı tespit edilmiş olup, merdiven ya da basamak ile ulaşılabilen bina girişlerinde tekerlekli sandalye kullanıcıları için rampa ya da alternatif başka çözümlerin olmadığı tespit edilmiştir.

✓ Müze, eğimli bir zemin üzerinde yer almaktadır. Alandaki mevcut yer döşemelerinde karşılaşılan yer yer tümsekler, yanlış malzeme seçimi gibi sorunlar, özellikle yürüme engelli veya tekerlekli sandalye kullanıcıları başta olmak üzere çoğu kullanıcının alan içindeki erişimini kısıtlamaktadır. Alp (2014) tarafından yapılan çalışmada da İstanbul Üniversitesi Beyazıt Yerleşkesi içinde özellikle engelli kullanıcılar için benzer kısıtlamalar olduğu ifade edilmiştir.

✓ Alan içerisindeki drenaj mazgallarla sağlanmaktadır fakat mazgallar sadece belirli noktalardan geçmektedir. Alanda doğal eğim olmasından dolayı su birikintisi oluşma durumu olmasa da yoğun yağışlardan sonra toprak kalıntısı oluşmaktadır.

✓ Yerleşkenin hiçbir noktasında kılavuz şeritler ve uyarıcı işaretler bulunmamaktadır. Düzce Kent Merkezi yaya yollarında engelli erişilebilirliği ile ilgili olarak Kaya (2015) tarafından yapılan çalışmada da, döşeme malzemelerinin ergonomisinin uygun olmadığı, özellikle görme engelliler için gerekli olan kılavuz iz çizgisi eksikliğinin söz konusu olduğu ifade edilmiştir.

✓ Alandaki donatı elemanlarının konumlandırılmalarında yanlışlıklar söz konusudur. Özellikle alan içinde bulunan bilgilendirme ve yönlendirme tabelaları yetersizdir. Ankara İli Kızılay Meydanı ve ilişkili caddelerinde bedensel engellilere yönelik kentsel peyzaj tasarım kriterlerinin irdelenmesi ile ilgili olarak Feyzioğlu (2013) tarafından yapılan çalışmada da, bedensel engellilerin kent mobilyalarından rahat faydalanamadıkları ve semboller/işaretlerden yeterince yararlanamadıkları ifade edilmiştir. Özgürlük Parkı örneğinde tekerlekli sandalye kullanan engellilerin kentsel mekânları kullanım olanaklarının irdelenmesi ile ilgili olarak Kurşun (2014) tarafından yapılan çalışmada ise, parkta bulunan aktivitelerle ilgili olarak yönlendirme işaretleri sayılarının yetersiz olduğu ve standartlara uygun olmadığı tespit edilmiştir.

✓ Açık hava müzesinde bulunan oturma elemanlarının birçoğu yanlış noktalarda, çoğunlukla da tekerlekli sandalyenin giremeyeceği kaldırım yükseltisinde konumlandırılmıştır. Ayrıca mevcut olanlar da sayı ve işlev olarak da oldukça yetersizdir. Oturma elemanlarının kenarlarında bırakılan mesafeler, engelli bireylerin tekerlekli sandalye ile yaşayabileceği uygunlukta değildir. Taş (2015) tarafından Namık Kemal Üniversitesi Kampüsü Örneğinde kampüslerin engelli bireyler tarafından kullanımı ile ilgili olarak yapılan çalışmada da, tekerlekli sandalye için oturma elemanlarının yanında yeterli alan bulunmadığı ifade edilmiştir.

✓ Oturma elemanlarıyla birlikte değerlendirilmesi gereken üst örtü elemanlarının sayısı da yeterli değildir. Alp (2014) tarafından yapılan çalışmada da, İstanbul Üniversitesi Beyazıt Yerleşkesi içindeki üst örtü elemanı sayılarının yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

✓ Araştırma alanında sesli ve kabartmalı bilgilendirme tabelaları bulunmamaktadır. Ancak yerine kulaklıkla iletişimin sağlandığı sesli rehberlik hizmeti alanda mevcuttur. Bahadır (2014) tarafından İstanbul-Göztepe 60.Yıl Parkı örneğinde yapılan çalışmada da, parkta sesli ve kabartmalı bilgilendirme tabelaları bulunmadığı ifade edilmiştir.

✓ Çeşme, özellikle yaz mevsiminde alana gelen ziyaretçiler için olması gereken bir donatı elemanıdır. Göreme Açık Hava Müzesi'nde çeşme bulunmaktadır fakat atıl durumda olup çalışmamaktadır. Antalya Atatürk Kültür Parkı örneğinde parkların engelli bireyler tarafından kullanım olanakları ile ilgili olarak Gökçe (2012) tarafından

yapılan çalışmada, alanın üç ayrı bölgesinde yer alan iki tip çeşme elemanlarının yetersiz sayıda olduğu, aynı zamanda konumlandırılmaları ve ölçüleri bakımından da kullanışız oldukları belirlenmiştir.

✓ Alan içerisindeki WC yeterli ölçüdedir, fakat engelliler için ayrılmış WC bölümü kapalı konumdadır ve engelli bireyler buradan yararlanamamaktadır.

✓ Açık hava müzesinde, engelli erişilebilirliğini sağlamadan sorumlu herhangi bir görevli bulunmamaktadır. Düzce Kent Merkezi yaya yollarında engelli erişilebilirliği ile ilgili olarak Kaya (2015) tarafından yapılan çalışmada da, engelli erişilebilirliğini sağlamak için bir görevli bulunmadığı ifade edilmiştir.

5.4. Öneriler

Göreme Açık Hava Müzesi'nin herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması için bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

✓ Göreme ilçe merkezi ile 2 km uzaklıkta bulunan müze arasında yaya yolu düzenlemesi yapılmalıdır.

✓ Alandaki mevcut kot farklılığından yararlanılarak uygun yerlere seyir terasları yapılmalı, böylece müze içinin ve çevrenin daha iyi görülmesi sağlanmalıdır.

✓ Alanda bulunan otopark alanlarında engelli bireyler için yeterli sayıda otopark yeri ayrılmalı ve bu alanlarda uluslararası semboller kullanılmalıdır. Aynı zamanda yönlendirme levhaları kullanılmalıdır.

✓ Merdivenli çözümlerin olduğu noktalarda, merdivenlere alternatif olarak uygun eğim sağlanabiliyorsa rampa çözümleri yapılmalıdır. Rampalarda kullanıcılar için uygun malzemeler tercih edilmelidir. Rampanın çözüm olamadığı yerlerde, özellikle kilise girişlerinde engelli bireylerin müzeye çıkışlarında ya da müze içini kullanabilmeleri için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izin verdiği ölçüde bir asansör ya da benzeri asansörlü sistemler getirilmelidir.

- ✓ Alanda bulunan merdivenlerden rıht ve basamak ölçüleri uygun olmayanlar düzeltilmeli ve basamak sayısına göre gereken yerlerde sahanlık yapılmalıdır. Merdivenin başlangıcı ile sonunda ve basamaklarının ucunda kaymaz koruyucu şeritler uygun ölçülerde belirtilmelidir.
- ✓ Rampa ve merdivenli çözümlerin olduğu noktalarda, korkuluk ve küpeşte kullanılmalı ve bunlar standartlara uygun olarak konumlandırılmalıdır.
- ✓ Vadi yamaçlarına bakan noktalardaki korkuluklar yeniden düzenlenmeli, tehlike oluşturmayacak şekilde ve ölçüde konumlandırılmalıdır.
- ✓ Yollarda ulaşımı engelleyen tümsek, çukur vb engeller düzeltilmeli, mazgalların eksik olduğu yerler yeniden değerlendirilmelidir. Bozuk ve düzeltilmesi gereken satırlarda, gereken uygulamalar yapılmalıdır.
- ✓ Özellikle kilise girişlerindeki, ani seviye değişikliklerine çözüm bulunmalıdır.
- ✓ Döşeme malzemesi olarak kaymayan malzemeler kullanılmalıdır. Yaya yollarında sıklıkla kullanılmış olan bazalt küp taş malzemesi, engelliler açısından sıkıntı yaratabilmektedir. Bu malzemenin olduğu alanlar, dökme beton, tartan gibi uygun bir malzeme ile değiştirilmelidir.
- ✓ Alan içinde kılavuz şeritler eklenmeli ve yönlendirici tabelaların sayısı artırılmalıdır.
- ✓ Donatı elemanlarının konumları tek tek değerlendirilmelidir. Kolay görülebilmeleri ve rahat ulaşılabilmesi için donatıların çevreleri veya kendileri farklı renkte ve dokuda düzenlenmelidir. İşaretler ışıklandırılmalı, kabartmalı yazılmalı ve dokunulabilir yükseklikte olmalıdır. İşaretlerde uluslararası semboller kullanılmalıdır. Bilgilendirme ve yönlendirme işaretlerinin sayısı artırılmalı ve içeriklerinin standartlarına uygun olmasına dikkat edilmelidir.
- ✓ Aydınlatma elemanları kentsel dış mekânlarda, erişim ve kişisel güvenliği sağlayacak yeterlik ve biçimde aydınlatılmalıdır. Az gören kişiler için ışık şiddetinin artırılması, mekânları algılamaları açısından faydalıdır. Aydınlatma elemanları uygun

mesafelere yerleştirilmeli ve insan ölçeğinde tasarımlar yapılmalıdır. Ayrıca, parlama/yansımayı önleyecek mat malzemeler seçilmelidir. Özellikle tehlikeli alanlarda ışııklandırma düzeyinin artırılması gerekmektedir.

✓ Oturma alanlarında oturma elemanlarının yanında tekerlekli sandalyenin kolaylıkla girebileceği ve yanaşabileceği boş alan oluşturulmalıdır. Birbirlerine çok yakın veya çok uzak mesafede olan oturma birimlerinin, standartlar da göz önünde bulundurularak yeniden yerleşimleri yapılmalıdır.

✓ Engellilere ayrılmış WC kullanılır duruma getirilmeli ve engelli bireylerin buradan yararlanması sağlanmalıdır.

✓ Alan içindeki mevcut ağaçların sirkülasyonu engellediği durumlarda, bu sirkülasyona alternatif yollar önerilerek devamlılık sağlanmalıdır. Yürüyüş yoluna dalları sarkan ağaçlarla, yolu daraltan çalı ve ağaççıklar düzenli olarak budanmalıdır.

✓ Ziyarete gelen ve yardıma ihtiyaç duyan engelli bireylere yardımcı olacak personelin görevlendirilmesi gerekmektedir.

✓ Açık hava müzesi içinden geçen araç trafiğinin sorun yaratması nedeniyle kapatılması gerekmektedir.

Engelli olarak bireyleri toplumun ayrı bir kesimi olarak nitelemek yerine, bütünleşmiş bir parçası olarak algılayabilmek ve fiziksel çevreye ulaşılabilirliklerini ve erişilebilirliklerini sağlamak gerekmektedir. Fiziksel çevrenin tüm insanların gereksinimlerini karşılayacak biçimde tasarlanması gerektiği göz önünde tutulmalı, ortak fiziksel çevre yaratılmalıdır. Engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar dışında yeni geliştirilen tüm tasarımların “herkes için” evrensel tasarımlar olması şarttır.

Yapılı çevrenin herkes için ulaşılabilir şekilde ve evrensel tasarım ilkelerine göre tasarlanması, günlük yaşamı oldukça kolaylaştıracaktır. Engelli olmayan bir birey için uygun olan herhangi bir kullanım, engelli bireyler tarafından rahatlıkla kullanılamayabilir. Bu nedenle, tüm kullanıcılar için ulusal ve uluslararası standartlar dikkate alınarak sağlıklı yaşanılabilir çevreler ve kentsel mekânlar yaratılmalıdır. Yeni

yapılacak projeler ve tadilat olacak yerler, toplum içinde bulunan tüm bireyler göz önünde bulundurularak tasarlanmalı ve uygulama aşamasında hayata geçirilmelidir.

Turizm faaliyetleri, genellikle engeli olmayan bireylere göre tasarlanmakta ve uygulanmaktadır. Fakat söz konusu faaliyetlere katılmak, engelsiz bireylerin olduğu kadar engelli bireylerin de hakkıdır. Bu bağlamda turizm faaliyetlerinin bütün bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda ortaya çıkan “erişilebilir turizm” kavramı doğrultusunda, Göreme Açık Hava Müzesi’nde de mevcut olan kullanımlar revize edilerek, herkes için kullanılabilir ve erişilebilir hale getirilmelidir.

KAYNAKLAR

Akat, Ö., 1997. Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği. Ekin Kitabevi, 304s, Bursa.

Albayrak, F.F., 2010. Korunan Alanların Ekoturizm Gelişimine Etkileri: Camili Biyosfer Rezervi Örneği. Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 192s, Artvin.

Alp, M.A., 2014. Engelliler İçin Dış Mekan Kullanım Olanaklarının Araştırılması: İstanbul Üniversitesi Beyazıt Yerleşkesi Örneği. İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 152s, İstanbul.

Anonim, 2015/a. Erişim Tarihi: 12.12.2015.
http://www.tatilvegezi.com/seyahat_rehberi/kapadokya-goreme.html

Anonim, 2015/b. Erişim Tarihi: 28.09.2015. <https://tr.wikipedia.org>

Anonim, 2015/c. Erişim Tarihi: 12.12.2015.
<http://www.lafsozluk.com/2012/01/nevsehir-ilinin-turkiye-haritasindaki.html>

Anonim, 2015/d. Erişim Tarihi: 12.12.2015.
<https://www.birhayalinpesinde.com/kapadokyada-gezilecek-yerler>

Anonim, 2016/a. Erişim Tarihi: 24.07.2016.
http://www.sehiralem.com/Mugla/Marmaris/Gezilecek_Yerler/666/Marmaris-inbuku-Orman-Kampi.html

Anonim, 2016/b. Erişim Tarihi: 24.07.2016. <http://www.alasayvan.net/akdeniz-bolgesi/380744-sogut-yaylasi-ulu-ardic-tabiati-aniti-isparta.html>

Anonim, 2016/c. Erişim Tarihi: 24.07.2016. <http://www.gelarabul.com/adana-korunan-alanlari>

Anonim, 2016/d. Erişim Tarihi: 24.07.2016.
<http://www.csb.gov.tr/projeler/ockb/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=7790>

Anonim, 2016/e. Erişim Tarihi: 24.07.2016. <http://www.burdurgundem.com/akdenizin-kus-cenneti-karatas-golu/>

Anonim, 2016/f. Erişim Tarihi: 24.07.2016. <http://www.geziresim.com/burdur.html>

Anonim, 2016/g. Erişim Tarihi: 15.07.2016.
<http://www.hukukeksper.com/il/NEVSEHIR/Avukat/>

Anonim, 2016/h. Erişim Tarihi: 15.07.2016.
<http://www.balonturu.net/page/5?s=peri+bacalar%C4%B1>

Anonim, 2016/ı. Erişim Tarihi: 15.07.2016.
<http://www.istanbultourguides.net/urgup.html>

Anonim, 2016/j. Erişim Tarihi: 06.12.2016. <https://tr.wikipedia.org>

Arpa, N., 2011. Türkiye’de Korunan Alanların Belirlenmesi, Planlanması ve Yönetimi Sürecinde Katılımcılığın Değerlendirilmesi: Sultan Sazlığı Milli Parkı. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 307s, Ankara.

Arda, S.S., 2003. Türkiye’de Doğa Koruma Uygulamaları ve Avrupa Birliği Mevzuatı İle Karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 111s, Ankara.

Ayyıldız, T., Atay, H., Yazıcı, A., 2014. Konaklama İşletmelerinin Engelliler İçin Olanakları Ve Yöneticilerin Görüşleri: Kuşadası Örneği. Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi, 2, 84-100.

Babbie, E. R., 1990. Survey Research Methods. Wadsworth Publishing Company, 432p, California.

Bahadır, B., 2014. Parklarda Erişilebilirliğin Engelliler Açısından İrdelenmesi: İstanbul-Göztepe 60.Yıl Parkı Örneği. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 222 s, İstanbul.

Baş, T., 2005. Anket. Seçkin Yayıncılık, 231s, Ankara.

Bayer, M.Z., 1992. Turizme Giriş. İşletme Fakültesi Yayını, 531s, İstanbul.

Bentham, C. G., Moseley, M. J., 1982. Social Surveys. Haynes, R.(Ed.), Environmental Science Methods (348-371). Chapman and Hall, London.

Besiri, A., 2009. Yoksulluk Ekseninde Engellilerin Eğitimi. TBB Dergisi, 83, 353-374.

Buhalis, D., Darcy, S. (ed.), 2010. Aspects of Tourism: Accessible Tourism: Concepts and Issues. Channel View Publications, 336p, Bristol.

Cırık, U., 2007. Milli Parklar ve Uzun Devreli Gelişme Planları. Planlama Dergisi, 2007/1, 45-50.

Cothran, D.A., Cothran, C.C., 1998. Promise or Political Risk for Mexican Tourism. Annals of Tourism Research, 25(2), 477-497.

Çakmak, N.M., 2008. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Engelli Tanımı Hakkında Bir İnceleme. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 57, 63-114.

Çeçener, B., 1981. Taşınmaz Eski Eser Koruma Olayı Kararları Organları Koruma Politikası ve Ülkemiz, Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi, Ankara, 251-270.

Çınar, N., 2010. Üniversite Kampüslerindeki Peyzaj Erişilebilirliğinin Engelliler Açısından İrdelenmesi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 143s, Ankara.

- Çolakkadioğlu, D., 2012. Korunan Alan Yönetiminde Katılımcılık:Göreme Tarihi Milli Parkı Örneği. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Adana.
- Darcy, S., Pegg, S., 2011. Towards Strategic Intent: Perceptions of Disability Service Provision Amongst Hotel Accommodation Managers. *International Journal of Hospitality Management*, 30 (2), 468-476.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Sorumluluğundaki Statülü Korunan Alanlar. Erişim Tarihi: 30.03.2016. <http://www.milliparklar.gov.tr/korunanalanlar/index.htm>
- Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü (DÖSİMM), 2016. Müze İstatistikleri. Erişim Tarihi: 06.07.2016. <http://www.dosimm.gov.tr/muze-istatistikleri>
- Dönertaş, P., 2014. Arkeolojik Sit Alanlarının Tespiti, Tescili, Korunması ve Yapılan Uygulamalar Doğrultusunda: Eskiyaar Höyüğü. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 98s, Aydın.
- Dünya Engelliler Vakfı (DEV), World Disability Foundation (WDF), 2011. Erişilebilir Şehir Yönetmeliği (Taslak) Proje. Erişim Tarihi: 23.06.2016. <http://docplayer.biz.tr/3123426-Erisilebilir-sehir-yonetmeligi.html>
- Düzgüneş, E., 2009. Altındere Vadisi Milli Parkı (Trabzon) 'nda Koruma Değeri İle Turizm Potansiyelinin Saptanmasına Yönelik Bir Yöntem Yaklaşımı. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 218s, Trabzon.
- Erder, C., 1975. Tarihi Çevre Bilinci. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 316s, Ankara.
- Erdoğan N., 2003. Çevre ve (Eko) Turizm. Erk Yayınları, 317s, Ankara.
- European Commission (EC), 2004. Improving Information on Accessible Tourism for Disabled People. Enterprise Publications, 36p, Luxemburg.
- Feyzioğlu, G., 2013. Bedensel Engellilere Yönelik Kentsel Peyzaj Tasarım Kriterlerinin Ankara İli Kızılay Meydanı ve İlişkili Caddelerinde İrdelenmesi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 178 s., İzmir.
- Gardner, G., 1978. Social Surveys for Social Planners. Open University Press, 176p, Milton Keynes.
- Gökçe, D., 2012. Antalya Atatürk Kültür Parkı Örneğinde Parkların Engelli Bireyler Tarafından Kullanım Olanakları. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 96 s, Antalya.
- Göreme Belediyesi, 2015. Göreme Genel Bilgiler. Erişim Tarihi: 09.04.2015. <http://www.goreme.bel.tr/tr/goreme-genel-bilgiler>

- Gülyaz, M., 2016. Kişisel Fotoğraf Arşivi.
- Gülyaz, M., 2010. Göreme Açık Hava Müzesi. Dijital Dünyası, 56s, İstanbul.
- Hacıhasanoğlu I., 2003. Evrensel Tasarım. Tasarım Kuram Dergisi, 2, 93-101.
- Hoinville, G., Jowell, R., 1978. Survey Research Practice. Heinemann, 228p, London.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), 2016. Herkes İçin Erişilebilir ve Kullanılabilir Fiziksel Çevre ve Yapılar İçin Ek Teknik Şartname. Erişim Tarihi: 23.06.2016. http://www.erisilebiliristanbul.org/Calismalar/Documents/ibb_ek_teknik_sartna_me.pdf
- Kalaycı, Ş., 2010. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Asil Yayın Dağıtım, 425s, Ankara.
- Kamacı, E., 2014. 2863 Sayılı KTVKK'nın Uluslararası Yasal Düzenlemeler Bağlamında Değerlendirilmesi. METU JFA, 31(2), 1-23.
- Kamacı, E., Örmecioğlu, H.T., 2005. Kentsel Sit Alanlarında Kentsel Dönüşüm Problematiği: Antalya Kaleiçi. Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisliği Sorunları Kongresi, 22-24 Eylül, 550-558, Antalya.
- Kaplan, H., Yüksel, Ü., Gültekin, A.B., Güngör, C., Karasu, N., Çavuş, M. (ed.), 2010. Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı. TC Başbakanlık Özürler İdaresi Başkanlığı Yayınları (ÖZİDA), 139s, Ankara.
- Karaküçük, S., 1999. Rekreasyon (Boş Zamanları Değerlendirme). Bağırhan Yayinevi, 410s, Ankara.
- Kasar, Y., 2015. Rumkale Arkeolojik Sit Alanı ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 196s, Isparta.
- Kaya, S., 2015. Düzce Kent Merkezi Yaya Yollarında Engelli Erişilebilirliği. Düzce Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 107s., Düzce.
- Keleş, R., 1980. Kent Bilim Terimleri Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, 196s, Ankara.
- Kepenek, E., 2016. Kentsel Dönüşüm Amaçlı Yapısal Risk Sınıflandırması İçin Bir Model Önerisi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. 180s, Isparta.
- Kılıç Benzer, A.N., 2006. Bolu-Göynük ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 296s, Ankara.
- Kish, L., 1965. Survey Sampling. John Wiley&Sons, 643p, New York.

- Koca, C., 2010. Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu. Erişim Tarihi: 23.06.2016. <http://engellileriz.blogspot.com.tr/2013/01/engelsiz-sehir-planlamasi-bilgilendirme.html>
- Kozak, N., Kayar, Ç.H., 2007. Genel Olarak Turizm Kavramı, Ekonomik, Sosyo-kültürel ve Teknolojik Açılardan Gelişim Süreci ve Türk Turizm Sektörüne Yansıması. Bulu, M., Hakkı, İ. (ed.), Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü: Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar İçinde (63-77). URAK Derneği Yayınları, 986s, İstanbul.
- Kurşun, S., 2014. Tekerlekli Sandalye Kullanan Engellilerin Kentsel Mekânları Kullanım Olanaklarının İrdelenmesi; Özgürlük Parkı Örneği, Kadıköy-İstanbul. Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 239 s., Bartın.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2014., Tarihi Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları. Erişim Tarihi: 22.07.2016. http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44978/tarihi-sitler-koruma-ve_kullanma-kosullari.html
- Lebovich, W.L., 1993. Design for Dignity: Studies in Accessibility. John Wiley and Sons Inc, 272s, New York.
- May, T., 1997. Social Research:Issues Methods and Process. Open University Press, 227p, Buckingham.
- Nayir, O., 2009. Isparta Yöresi Korunan Doğal Alanlarında Ekoturizm Talep ve Eğilimlerinin Belirlenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 128s, Isparta.
- Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015. Erişim Tarihi: 25.12. 2015. <http://www.nevsehirkulturturizm.gov.tr/TR,74202/genel-bilgiler.html>
- Nevşehir Müze Müdürlüğü, 2016. Nevşehir Müze Müdürlüğü İle Yapılan Görüşme Verileri.
- Olalı, H., 1990. Turizm Politikası ve Planlanması. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları. 462s, İstanbul.
- Orakcı, H., 2010. Van İl Merkezindeki Kamu Binalarında, Özürlü İnsanlar İçin Var Olan Mimari Düzenlemelerin Değerlendirilmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 289s, Van.
- Orhan, T., 2008. Uzundere İlçesi ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Sınıflandırılması. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 173s, Erzurum.
- Özdingiş, N., 2007. İstanbul Kent Parklarının Bedensel Özürllüler Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 178s, İstanbul.

- Özgüner, H., 2001. Public and Professional Attitudes to Naturalistic Landscapes in Urban Areas. The University of Reading, Department of Horticulture and Landscape, Ph.D.Theses, 293p, Reading-England.
- Özkan, A.H., 2005. Ekolojik Mimarlık Çerçevesinde Alanya'daki Turizm Olgusunun İncelenmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 123s, İstanbul.
- Polat, A.T., 2006. Karapınar İlçesi ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kullanımları Yönünden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 305s, Konya.
- Przeclawski, K., 1993. Tourism as a subject of interdisciplinary research. Pearce, D.G., Butler R.W. (ed.), In Tourism Research: Critiques and Challenges (9- 19). Routledge, 227s, London.
- Resmi Gazete, 1983/a. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. Erişim Tarihi: 02.03.2016. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf>
- Resmi Gazete, 1983/b. Çevre Kanunu. Erişim Tarihi: 26.06.2016. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.2872&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=2872>
- Resmi Gazete, 1986. Milli Park Yönetmeliği. Erişim Tarihi: 03.04.2016. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.5413&sourceXmlSearch=park&MevzuatIliski=0>
- Resmi Gazete, 2004. Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelik. Erişim Tarihi: 23.11.2015. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/11/20041108.htm>
- Resmi Gazete, 2005. Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik. Erişim Tarihi: 16.08.2016. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050621-11.htm>
- Resmi Gazete, 2012/a. Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik. Erişim Tarihi: 03.04.2016. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120323-20.htm>
- Resmi Gazete, 2012/b. Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik. Erişim Tarihi: 23.11.2015. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/07/20120719-3.htm>
- Resmi Gazete, 2014. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği. Erişim Tarihi: 26.06.2016. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140404-11.htm>
- Sağır, B., 2013. Koruma Bölge Kurullarının Korumaya Yönelik Almış Olduğu Kararların Koruma Alanlarına Yönelik Değerlendirilmesi: Van, Muş, Bitlis ve Hakkari Örneğinde. TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 135s, Bursa.

- Sağlık, E., 2010. Kentsel Dış Mekan Tasarımlarının Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları İçin Yeterliliği ve Geliştirme Olanakları. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 141s, Çanakkale.
- Seyyar, A., 2001. Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele. Türev Yayınları, 280s, İstanbul.
- Sezgin, O.M., 1995. Genel Turizm (Turistik Kavramlar-Ekonomi-Pazarlama-Turizm Mevzuat), Tütibay Yayınları, 326s, Ankara.
- Shaw, G., Coles, T. 2004. Disability, Holiday Making and the Tourism Industry in the UK: A Preliminary Survey. Tourism Management, 25(3), 397-403.
- Somuncu, M., Yiğit, T., 2008. Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Sitleri Dünya Mirası Alanındaki Turizmin Sürdürülebilirlik Perspektifinden Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, 16-17 Ekim, Ankara, 387-402.
- Spahiu M., 2014. Engelliler İçin Kent Fiziki Mekanının Değerlendirilmesi-Kosova Örneği. Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 155s, Edirne.
- Sürmen, Ş., 1995. Özürlü ve Yaşlılarla İlgili Mimari Ölçüler Standartlar ve Uygulamalar. İTÜ Çevre ve Şehircilik Uygulama Araştırma Merkezi, 61s, İstanbul.
- Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 2007. Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun Doğal (Tabii) Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları İle İlgili İlke Kararları. Erişim Tarihi: 22.07.2016. http://www.csb.gov.tr/dosyalar/images/file/728_nolu_ilke_karari.pdf
- Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 2016. Özel Çevre Koruma Bölgeleri. Erişim Tarihi: 23.07.2016. <http://www.csb.gov.tr/projeler/ockb/>
- Tan, A., 2013. Samsun Kenti ve Yakın Çevresinin Doğal ve Kültürel Peyzaj Özelliklerinin Turizm Potansiyeli Açısından İrdelenmesi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 193s, Ankara.
- Tanrısever Baştemur, C., 2009. Likya Yolu ve Çevresinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyelinin Araştırılması. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 143s, Ankara.
- Taş, D., 2015. Namık Kemal Üniversitesi Kampüsü Örneğinde Kampüslerin Engelli Bireyler Tarafından Kullanım Olanakları. Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 97 s., Tekirdağ.
- T.C. Anayasası, 1982. Erişim Tarihi: 24.06.2016. <http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>

- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2010. Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı. Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, 139s, Ankara.
- TC Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015. Türkiye'nin Korunan Alanları. Erişim Tarihi 30.03.2015. <http://www.milliparklar.gov.tr/korunanalanlar/index.htm>
- Thiberg, S., 1996. Engelsiz İnsan Yerleşmelerine Doğru E. Komut Der. Diğerlerinin Konut Sorunları. TMMOB Mimarlar Odası, 293-297, Ankara.
- Toker, B., Kaçmaz, Y.Y., 2015. Engelli Bireylerin Turizm Deneyimlerine Yönelik Bir Araştırma: Alanya Örneği. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 235-257.
- Tozlu, E., Mercan, Ş.O., Atay, L., 2012. Çanakkale'nin Engelli Turizmine İlişkin Durumunun Belirlenmesine ve Planlanmasına Yönelik Bir Çalışma. Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi, 4(1), 1-16.
- Tunbiş, M., 1996, Tasarımda Özürlü Etmeni, YTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul.
- Türk Standartları Enstitüsü (TSE), 1999. TS 12576 Şehir İçi Yollar - Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları. TSE, I. Baskı, 62s, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2015. Haber Bülteni. Erişim Tarihi: 24.07.2016. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18617>
- Türk Dil Kurumu (TDK), 1983. Türkçe Sözlük. Cilt 1, TDK Yayınları, Ankara.
- Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı, 2010. Erişim Tarihi: 24.06.2016. www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101112-19-1.doc
- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Somut Kültürel Miras İhtisas Komitesi, 2009. Türkiye'nin Dünya Miras Alanları: Koruma ve Yönetimde Güncel Durum. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Türkiye Milli Komisyonu, 281s, Ankara.
- United Nations, 2016. Accessibility for the Disabled a Design Manual for a Barrier Free Environment. Erişim Tarihi: 10.01.2016. <http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/>
- Uslu, A., 2008. Kentsel Tasarımda Engelli Dostu Yaklaşımı. Engelli Dostu Belediye Sempozyumu, 27 Mayıs, Ankara, 58-77.
- Yıldırım, F., Conk, Z., 2005. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Anne/Babaların Stresle Başa Çıkma Tarzlarına ve Depresyon Düzeylerine Planlı Eğitimin Etkisi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9, 2-8.

- Yörük, Ü.K., 2003. Turizm Yapılarının Tasarımında Özürlü Etmenin İrdelenmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 179s, İstanbul.
- Yüce Eşkil, Ö., 2011. Engelliler İçin Dış Mekan Tasarım Özellikleri Bağlamında Ankara Kent Parklarının İrdelenmesi. Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 350s, Bartın.
- Zengin, B., Eryılmaz, B. 2013. Bodrum Destinasyonunda Engelli Turizm Pazarının Değerlendirilmesi. International Journal of Economic and Administrative Studies, 6(11), 51-74.
- Zeydanlı, U., 2008. Koruma Yönetimi Uygulamaları. Ülgen, H., Zeydanlı, U. (ed.), Orman ve Biyolojik Çeşitlilik İçinde (117-140). Doğa Koruma Merkezi, 220s, Ankara.

EKLER

EK A. Yabancı turist anketi

EK B. Yerli turist anketi

EK C. Yerel halk anketi

EK A. Yabancı turist anketi

QUESTIONNAIRE OF MASTER THESIS (Departments of LANDSCAPE ARCHITECTURE) (SULEYMAN DEMIREL UNIVERSITY/TURKEY)

1- Gender:

☐ Male ☐ Female

2- Age:

☐ 18-19 ☐ 20-29 ☐ 30-39 ☐ 40-49 ☐ 50-59 ☐ Over 60

3- Where did you come from? (Country)

4- Whom did you come here?

☐ With family ☐ With friends ☐ With relatives ☐ Alone ☐ With girl/boyfriend ☐ With a tour company

5- Which means of transport did you use to arrive at Göreme Open-Air Museum?

☐ Special vehicle ☐ Bus ☐ Minibus ☐ Tour company ☐ (Specify)

Others.....

6- What time did you come here?

☐ Before 12.00 ☐ 12.00-13.00 ☐ 13.00-17.00 ☐ After 17.00

7- How much time did you approximately spend here?

☐ Less than 1 hour ☐ 1-2 hour ☐ 2-3 hour ☐ 3-4 hour ☐ 4-5 hour ☐ More than 5 hour

Evaluation of the Area in terms of Design Characteristics (Göreme Open-Air Museum)

	Sure I agree	I agree	Un decided	I don't agree	Strongly disagree
Access to natural structures in the field is sufficient.					
Areas within the walkways are adequate and appropriate.					
Location and number of steps of the stairs in area is appropriate.					
Ramps in the field is suitable for use.					
Informative signs, the number and position of road markings router is suitable in this area.					
The number and characteristics of living units in the field are eligible.					
Area lighting elements is sufficient in terms of type and number.					
Parking area is sufficient in the area.					
Units for basic needs in the field (WC, sales units, administrative buildings, etc.) is sufficient.					
Guide service is sufficient in the area.					
Cleaning, maintenance and repair of area is generally sufficient.					

Evaluation of the Area in terms of Design characteristics for Disabled People(Göreme Open-Air Museum)

	Sure I agree	I agree	Un decided	I don't agree	Strongly disagree
The area is not suitable in terms of use for disabilities because of too many stairs.					
The area is not suitable in terms of use for disabilities due to the absence of ramps.					
Walking paths are not suitable in terms of use for disabilities.					
Parking area isn't suitable in terms of use for disabilities.					
Information boards are not suitable in terms of use for disabilities.					
Basic needs units (WC, sales units, administrative buildings, etc.) is not suitable in terms of use for disabilities.					
Trash cans is not suitable in terms of use for disabilities.					

1. Have you enjoyed spending time and do you want to come Göreme Open-Air Museum again?

☐ Yes ☐ No

2. Why are you happy or unhappy for spend time in the field?

3. Do you recommend to Göreme Open-Air Museum your friends or relatives?

☐ Yes ☐ No

4. Which places did they mostly affected you in Göreme Open-Air Museum?

:) POLLS OVER. THANK YOU :)

EK B. Yerli turist anketi

Yüksek Lisans Tezi Anketi (PEYZAJ MİMARLIĞI Anabilim Dalı, Süleyman Demirel Üniversitesi)

1. Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Yaşınız:

☐ 18-19 ☐ 20-29 ☐ 30-39 ☐ 40-49 ☐ 50-59 ☐ 60 ve üstü

3. Geldiğiniz Ülke/Şehir:

.....

4. Alana kimlerle birlikte geldiniz?

☐ Aile ile ☐ Arkadaşlar ile ☐ Akrabalar ile ☐ Yalnız ☐ Kız/erkek arkadaş ile ☐ Tur şirketiyle

5. Alana nasıl ulaştınız?

☐ Özel araç ☐ Otobüs ☐ Dolmuş ☐ Tur Şirketi ☐ Diğer (belirtiniz).....

6- Alanda hangi saatlerde bulundunuz?

☐ 12.00'den önce ☐ 12.00-13.00 ☐ 13.00-17.00 ☐ 17.00'den sonra

7. Alanda yaklaşık ne kadar süre geçirdiniz?

☐ 1 saatten az ☐ 1-2 saat ☐ 2-3 saat ☐ 3-4 saat ☐ 4-5 saat ☐ 5 saatten fazla

-Alanın Tasarım Özelliklerinin Değerlendirilmesi (Göreme Açık Hava Müzesi)

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Alan içindeki doğal yapılara ulaşımın yeterlidir.					
Alan içindeki yürüyüş yolları uygun ve yeterlidir.					
Alan içindeki merdivenlerin konumları ve basamak sayıları uygundur.					
Alan içindeki rampalar kullanım açısından uygundur.					
Alan içindeki bilgilendirme levhaları ve yönlendirici yol işaretlerinin sayıları ve konumları uygundur.					
Alan içindeki oturma birimlerinin sayıları ve özellikleri uygundur.					
Alan içindeki aydınlatma elemanları tür ve sayı bakımından yeterlidir.					
Alana ait otopark yeterlidir.					
Alan içindeki temel ihtiyaçlara ait birimler (WC, satış birimleri, idari bina vb.) yeterlidir.					
Alandaki rehberlik hizmetleri yeterlidir.					
Alanın genel olarak temizlik, bakım ve onarımı yeterlidir.					

-Alanın Tasarım Özelliklerinin Engelliler Açısından Değerlendirilmesi (Göreme Açık Hava Müzesi)

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Çok fazla sayıda merdiven olduğu için alan engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.					
Rampa olmadığı için alanın engelliler tarafından kullanımı uygun değildir.					
Yürüyüş yolları, engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.					
Otopark engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.					
Bilgilendirme levhaları, engellilerin kullanım açısından uygun değildir.					
Temel ihtiyaç birimleri (WC, satış birimleri, idari bina vb) engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.					
Çöp kutuları, engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.					

1. Alanda vakit geçirmekten memnun kaldınız mı ve tekrar gelmek ister misiniz?

☐ Evet ☐ Hayır

2. Alanda vakit geçirmekten memnun kalma veya kalmama nedenleriniz nelerdir?

.....

3. Göreme Açık Hava Müzesi' ni arkadaşlarınıza veya akrabalarınıza tavsiye eder misiniz?

☐ Evet ☐ Hayır

4. Göreme Açık Hava Müzesi'nde sizi en çok etkileyen nokta / noktalar neresidir?

.....

:) ANKET BİTTİ. TEŞEKKÜR EDERİZ. :)

EK C. Yerel halk anketi

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ PEYZAJ MİMARLIĞI ANA BİLİM DALI
“GÖREME AÇIK HAVA MÜZESİ’NİN ERİŞİLEBİLİR TURİZM AÇISINDAN
İRDELENMESİ” BAŞLIKLİ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ANKET SORULARI

Sıra No:

Tarih:

Yer:

☐ **BİREYSEL ÖZELLİKLER**

1. Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Yaşınız:

☐ 18-19 ☐ 20-29 ☐ 30-39 ☐ 40-49 ☐ 50-59 ☐ 60 ve üstü

3. Eğitim Durumunuz:

☐ Okur-yazar değil ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul mezunu ☐ Lise mezunu
☐ Meslek Yüksekokulu mezunu ☐ Lisans mezunu ☐ Lisansüstü mezunu

4. Medeni Durumunuz:

☐ Evli ☐ Bekâr

5. Mesleğiniz:

☐ İşçi ☐ Serbest meslek sahibi ☐ Çiftçi ☐ Memur ☐ Emekli ☐ Ev hanımı ☐ Öğrenci ☐ Diğer.....

6. Nevşehir’de yaşama süreniz nedir?

☐ 1 yıldan az ☐ 1-5 yıl arası ☐ 5-10 yıl arası ☐ 10-20 yıl arası
☐ 20 yıldan çok ☐ Doğduğumdan beri

7. Yaşadığınız İlçe / Semt / Mahalle:

☐ **ALANA ULAŞIM İLE İLGİLİ BİLGİLER (GÖREME AÇIK HAVA MÜZESİ)**

1. Alana ne sıklıkla gidiyorsunuz?

☐ Haftada bir gün ☐ Ayda bir gün ☐ Yılda bir gün ☐ Ara sıra ☐ Bir defa gittim ☐ Diğer (belirtiniz).....

(Cevabınız “bir defa gittim” ise 4. Soruya geçiniz)

2. Alana genellikle hangi mevsimde gittiniz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

☐ Sonbahar ☐ Kış ☐ İlkbahar ☐ Yaz

3. Alana genellikle hangi günlerde gittiniz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

☐ Pazartesi ☐ Salı ☐ Çarşamba ☐ Perşembe ☐ Cuma ☐ Cumartesi
☐ Pazar

4. Alana (genellikle) kimlerle birlikte gittiniz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

☐ Aile ile ☐ Arkadaşlar ile ☐ Akrabalar ile ☐ Yalnız ☐ Kız/erkek arkadaş ile

☐ Tur şirketiyle ☐ Diğer (belirtiniz).....

5. Alana (genellikle) nasıl ulaştınız? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

☐ Özel araç ☐ Otobüs ☐ Dolmuş ☐ Tur Şirketi ☐ Diğer (belirtiniz).....

6. İkamet ettiğiniz yerden Göreme Açık Hava Müzesi’ne ulaşım süreniz nedir?

☐ Yarım saatten az ☐ Yarım saat-1 saat ☐ 1-2 saat ☐ 2-3 saat ☐ 3 saatten fazla

7- Alanda (genellikle) hangi saatlerde bulundunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

☐ 12.00’den önce ☐ 12.00-13.00 ☐ 13.00-17.00 ☐ 17.00’den sonra

8. Alanda yaklaşık ne kadar süre geçirdiniz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

☐ 1 saatten az ☐ 1-2 saat ☐ 2-3 saat ☐ 3-4 saat ☐ 4-5 saat ☐ 5 saatten fazla

☐ **ALANIN TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (GÖREME AÇIK HAVA MÜZESİ)**

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Alan içindeki doğal yapılara ulaşımın yeterlidir.					
Alan içindeki yürüyüş yolları uygun ve yeterlidir.					
Alan içindeki merdivenlerin konumları ve basamak sayıları uygundur.					
Alan içindeki rampalar kullanım açısından uygundur.					
Alan içindeki bilgilendirme levhaları ve yönlendirici yol işaretlerinin sayıları ve konumları uygundur.					
Alan içindeki oturma birimlerinin sayıları ve özellikleri uygundur.					

Alan içindeki aydınlatma elemanları tür ve sayı bakımından yeterlidir.					
Alana ait otopark yeterlidir.					
Alan içindeki temel ihtiyaçlara ait birimler (WC, satış birimleri, idari bina vb.) yeterlidir.					
Alandaki rehberlik hizmetleri yeterlidir.					
Alanın genel olarak temizlik, bakım ve onarımı yeterlidir.					

□ ALANIN TASARIM ÖZELLİKLERİNİN ENGELLİLER ACISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (GÖREME AÇIK HAVA MÜZESİ)

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Çok fazla sayıda merdiven olduğu için alan engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.					
Rampa olmadığı için alanın engelliler tarafından kullanımı uygun değildir.					
Yürüyüş yolları, engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.					
Otopark engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.					
Bilgilendirme levhaları, engellilerin kullanım açısından uygun değildir.					
Temel ihtiyaç birimleri (WC, satış birimleri, idari bina vb) engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.					
Çöp kutuları, engellilerin kullanımı açısından uygun değildir.					

□ ALANLA İLGİLİ KULLANICI MEMNUNİYETİ VE NEDENLERİ (GÖREME AÇIK HAVA MÜZESİ)

1. Alanda vakit geçirmekten memnun kalma durumu:

O Memnun kaldım

O Memnun kalmadım

(Eğer cevabınız “Memnun kaldım” ise 2. soruyu, “Memnun kalmadım” ise 3. soruyu cevaplandırınız)

2. Alanda vakit geçirmekten memnun kalma nedenleriniz:

.....

.....

3. Alanda vakit geçirmekten memnun kalmama nedenleriniz:

.....

.....

4. Göreme Açık Hava Müzesi’ne tekrar gelmek ister misiniz?

O Evet

O Hayır

5. Göreme Açık Hava Müzesi’ne tekrar gelmek istemenizin / istememenizin sebebi:

.....

.....

6. Göreme Açık Hava Müzesi’nde sizi en çok etkileyen nokta / noktalar neresidir?

.....

.....

7. Alanın erişilebilirlik açısından uygunluğu ile ilgili belirtmek istediğiniz gözlemlerinizi ve önerilerinizi var mı?

.....

.....

ANKET BİTTİ. TEŞEKKÜR EDERİZ.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Anıl EVCI
Doğum Yeri ve Yılı : Sivas, 1989
Medeni Hali : Bekar
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : anilevci@sdu.edu.tr

Eğitim Durumu

Lise : Nevşehir Anadolu Öğretmen Lisesi, 2007
Lisans : Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı

Mesleki Deneyim

ADYÜ Mimarlık Fakültesi	2014-2015
SDÜ Mimarlık Fakültesi	2015-.....(halen)

Yayınları

Kuş Şahin, C., Dönmez, Ş., Evcı, A., 2015. Çocuk Oyun Alanlarının Bitkilendirilmesi. I. Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı, 14-17 Mayıs 2015, Eskişehir, 729-733.

Evcı, A., Kuş Şahin, C., 2015. Açık Yeşil Alanlarda Engellilere Yönelik Bitkisel Tasarım Kriterleri. II. Ulusal Botanik/Bitki Bilimi Kongresi, 25-28 Ağustos 2015, Afyonkarahisar.117-118.